

LELKIPÁSZTOR

• EVANGÉLIKUS TEOLÓGIAI SZAKFOLYÓIRAT •

4

KORÁNYI ANDRÁS

*Útkövetés és útkeresés
A lelkészi életpálya az adott
és hiányzó támpontok között*

**PÁNGYÁNSZKY ÁGNES -
PONGRÁCZ MÁTÉ**

*„Nem tudtam nem elindulni”
A lelkészi elhívás és utánpótlás
empirikus és teológiai vizsgálata
a Magyarországi Evangélikus
Egyházban*

TÓTH BENCE

*Egy borítóját vesztett kódex?
Márk evangéliuma új
megközelítésben*

OROSZ GÁBOR VIKTOR

*Ösztönzések Dorothee Sölle
olvasására*

Nyitány

A húsvét utáni létezés egyik legnagyobb kihívása a helykeresés, annak a megtalálása, hogy hol van az élni érdemes élet titokzatos, személyre szabott terepe. Mert mindaz, ami nem menekülés, valójában közeledés egyrészt az Örökkévalóhoz, másrészt lényegünk esszenciális részéhez, ahhoz a bizonyos jungi értelemben vett mélyénhez, önvalóhoz, a *selbst*hez. A kanonikus evangéliumokban a feltámadás utáni történetek is egytől egyig arról tudósítanak, hogy az elbukástól, árulástól, szegyéntől és a teljes lelki szétesettségtől szenvedő, szorongó tanítványok hogyan találják vissza ahhoz a krisztusi bázishoz, amely erőt adhat nekik a folytatáshoz, a sorok és sorsok rendezéséhez, az egyéni küldetés tisztázásához. Mert a tanítványság elhívásból, újraelhívásból fakad. Ha nincs meg a tartalom, csak a forma, ha nincs meg a bátorság, csak a biztonság, ha nincs meg a tehetség, csak a tehetetlenség, akkor a pálya befuthatatlan. Ebben az esetben már az indulás is erőltetett, és csak az irreális elvárások mocsarába döngöli be a jelentkezőt. Senki sem születik tanítványnak, mint ahogyan senkit sem Luther-kabátban hoznak el a szülészetről. Alkalmassághoz égi, hitelességhez földi pecsét szükségeltetik, „mindazonáltal, mindazon általmennek” – amit kihagyni lehetetlen, elkerülni vétek –, akiket meghívtak eme szent szolgálatra. Az Isten országában ugyanis hátrafordulni tilos, nosztalgiazni luxus, tét nélkül benne lenni felesleges. Nemcsak a név, de a tanítványság is kötelez. Nem tökéletességre, de őszinteségre bizonyosan. Nem középszerűsége, de kockáztatásra, nem nárcisztikus hajlamok bebalzsamozására, de kiteljesedésre. Ebben a nem lehetetlen, de letehetetlen küldetésben válhatunk a húsvét utáni időszakban is olyan tanítványokká, akik a söllei életközeli teológiát komolyan végiggondolva: a szenvedésben az Atyát, a legkisebbekben a Fiút, a vigasztalásban a Szentlelket ismerjük fel, mutatjuk fel. Ígéretünk van, bizonyítékaink nincsenek. Tamás apostollal együtt kételyeink és kérdéseink vannak, de a hit mégsem látás, még csak nem is látásmód. Nem vallásból, hanem hallásból van. Boldogok, akik esélyt adnak a koordinált lelki megújulásra. A tavasz több, mint egy évszak. A változás, több, mint az újrakezdés. A húsvét több, mint cezúra.

Gáncs Tamás

Áprilisi számunk szerzői

Farkas Ervin lelkész – Mosonmagyaróvár

Korányi András püspökhelyettes, egyetemi tanár, rektor
– Budapest

László Virgil tanszékvezető egyetemi docens – Budapest
Lázárné Skorka Katalin lelkész, az MEE Zsinatának
lelkészi elnöke – Mezőberény

Németh Zoltán lelkész, az MEE Gyülekezeti és Missziói

Osztályának vezetője – Budapest

Novotny Dániel lelkész – Veresegyház

Orosz Gábor Viktor egyetemi tanár – Budapest

Pángyánszky Ágnes tanszékvezető egyetemi docens,
rektorhelyettes – Budapest

Pongráczné Győri Boglárka lelkész – Győráság

Pongrácz Máté lelkész, doktorandusz – Győr-Ménfőcsanak

Rác Dénesné lelkész – Cellödömök

Selmecziné Füzeková Diana lelkész – Dunaegyháza

Szlaukó-Bobál Orsolya lelkész – Cegléd, Budapest

Tóth Bence egyetemi docens – Budapest

A Lelkipásztorban publikált tartalmakra a
Creative Commons BY-NC-ND 4.0
licenc feltételei érvényesek.

Lelkipásztor – Evangélikus teológiai szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Főszerkesztő: Gáncs Tamás

Rovatszerkesztő: Szakács Tamás

ÜJS szerkesztő: Jasper-Makay Emese

Szerkesztőbizottsági titkár: Angyal-Cseke Csaba

A szerkesztőbizottság tagjai

Csáky-Pallavicini Zsófia

Fabiny Tamás

Johann Gyula

Kodácsy-Simon Eszter

Kondor Péter

Korányi András

Kőszeghy Miklós

László Virgil

Pángyánszky Ágnes

Percze Sándor

Szabó B. András

Varga Gyöngyi

Szerkesztőség

1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.

Tel.: 469-1050, e-mail: lelkipasstor@lutheran.hu

Felelős szerkesztő: Petri Gábor

Olvasószerkesztő: Miklósné Székács Judit

Műszaki szerkesztő: Török Andrea

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója

www.lutherkiado.hu

1085 Budapest, Üllői út 24. Tel./fax: 317-5478, e-mail: kiado@lutheran.hu

Felelős kiadó: Antal Bálint

Előfizetési díj egy évre: 18 300 Ft; fél évre: 9150 Ft. Egy szám ára: 1750 Ft.

Külföldi előfizetések: szomszédos országokba (postaköltséggel együtt)

évi 18 300 Ft (68 €), egyéb külföldi országokba 21 100 Ft (78 €).

Nyomdai kivitelezés

Virtuóz Nyomdaipari Kft.

Felelős vezető: a kft. ügyvezetője

ISSN 0133-2821 (nyomtatott)

ISSN 2786-2585 (online)

2 1 3 3 2 8 2 1 1 2 6 0 4 0

A szemünk tanul meg először látni, vagy a szívünk tanul meg bízni?

Jn 20,29

■ SELMECZINÉ FÜZÉKOVÁ DIANA

Hazajövök fáradtan a munkából, csak egy kicsit is jó lesz leülni, becsukni a szememet, kizárni a külvilágot, hogy megérkezzem, utolérje a lelkem is a testemet. A tavaszi nap felé fordítom a fejem, lehunyom a szemem, és élvezem a nap melegítését, nem kell látni, de tudom, merre kell fordítanom a fejemet. Belesimulok a napsütésbe. Emlékeim között kutatok, jó lenne valamit felidézni. Becsukom a szemem, hátha akkor hamarabb meglátom, miközben fejemben rendezgetem a régi eseményeket, azt az egy bizonyost keresve.

Házastársamhoz bújok, behunyom a szememet, mert lehet, ha nyitva hagynám, hamarabb elillanna az a kis meghittség a teendők sűrűjében. Ilyen és hasonló pillanatokban nem a látásunk a fontos, hanem a megélés. Nem kell a tapinthatóság, csak a valóság, amelyben éppen vagyunk. Nem keltenek tágra nyílt szemek, csak elfogadó jelenlét.

Az ilyen hit, az ilyen bizalom, az ilyen szemmel való látás mindig egy lépéssel a látható határán túlra képes lépni. Jézus itt tulajdonképpen azokat nevezi boldognak, akik már nem láthatják őt testi szemmel – mégis rábízák magukat. Mert mernek a nem láthatóban is felfedezni erőt, hatalmat, kegyelmet, szentséget. Ilyen ráhagyatkozással, húsvéti szemmel legyünk képesek észrevenni a halál helyett az életet, a bűn helyett a megbocsátást, a seb helyett a dicsőséget, a kételyek helyett a kérdést, a kérdésben a választ, a válaszban húsvét örömét.

Itt a felismerés nem pusztán értelmi megértés, hanem ráébredés: amikor az ember nemcsak fel fog valamit Jézusról, hanem belül eljut a bizalomig. Néha vakok vagyunk arra, ami zajlik, történik körülöttünk, mintha az számunkra rejtve lenne. Aztán, amikor már ráébredünk, hogy ez nem csupán képzelt dolog, hanem valódi, az megérint és megmozgat. Ez a felismerés, amely akár új irányba terel. Ez a felismerés bizonyosságot keres, hogy aztán eljusson a hitvallásig.

Néha a felismerés csak később jön, nem az első információnál történik meg. Tamás már hallotta a hírt, de nem tudott hinni. A felismeréshez sokszor idő kell, belső út, sőt néha küzdelem. Ez felszabadító: a hit útján a lassúság nem kudarc. Aztán nem elég mások biznysága. Tamásnak meg kellett szólíttatnia. Ekkor nemcsak azt értette meg, hogy igaz, hanem azt is, hogy neki szól. A mélyebb felismerés nem a bizonyításkor, hanem a bizalom megszületésénél történik. Mert a látás ugyan meggyőzhet, de a felismerés szül igazi bizalmat, hitet és aztán hitvallást.

Illusztrációként Caravaggio mester *Hitetlen Tamás*¹ című festményét hozom, amely a feltámadott, sebeit feltáró Jézus és Tamás találkozását, igenk kontextusát naturalisztikus módon ábrázolja – azt

¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Fájl:Caravaggio_-_The_Incredulity_of_Saint_Thomas.jpg.

üzelve, hogy van ugyan mit nézni is, és látni is, még akár tapintani is, de nem ezekre van szükség. A látás és a hit feszültségét kapjuk. A bizonyítékként mutatott seb és a feltételekhez kötött hit ellentétét. A „mire várok én az életemben, mielőtt bízni és hinni kezdek?” kérdés aktualitását szegezi nekünk. Milyen feltételekhez kötöm én a hitemet? Várok a „majd ha...” érkezésére, az „amíg” múlására – amelyek csalódásaimat, félelmeimet tükrözik? Amíg nem rendeződik az életem? Amíg nem érzek bizonyosságot? Amíg Isten „kézzelfoghatóan” be nem avatkozik? Boldog lennék, ha feltételek nélkül is hinnék. Tamásnak megadatott a látás, de megadatott a látás alól való felszabadítás.

Az igénkbeli boldogmondás paradoxona a hit felé terel. Ahol a boldognak mondott nem naiv, akinek hite nem vak, ám bízni tud egy láthatatlan, de hűséges Istenben. Mert nem a bizonyíték tesz boldoggá, hanem a bizalom. Őszinteséget kíván: tudok-e így bízni, ráhagyatkozni? Nem a kételyeinkben van a hiba, hanem a válaszainkban. Mert a kétely ugyan nem zár ki a kegyelemből, de nem is juttat közelebb hozzá. A kételyben nem lehet „berendezkedni”, megmaradni. A cél a hitre jutás. Mert a hit által tartatunk meg. Engedem-e azonban, hogy Jézus akár a kétségeimen keresztül vezessen mélyebb hitre? Mert Jézus nem elutasítja a kételkedő Tamást, nem megszegyeníti – hanem eljön hozzá, sőt teret ad a kételyek és bizonytalanságok felfedésére, a legbensőbb félelmek feltárására. De nem hagyja ott és nem hagyja benne. Ez hatalmas vigasztalás és igazi öröm. Az, aki átment a halálán, az igazságtalanságon és a gyűlöleten, és mégis közel enged magához.

Mert jelen akar lenni. Jelen akar lenni akkor is, amikor én még látni akarok. Jelen akar lenni akkor is, amikor még kételyeim vannak. Velem akar lenni: igéjében, ígéreteiben, a közösségi élményeimben, a személyes elcsendesedéseimben. Hogy aztán velem legyen az „amíg”-jaimban, a feltételeim letételénél, a felismerésem bizalomná éérésénél. Hogy velem legyen a húsvétomban.

A húsvéti látásmód mindig többet lát a jelen felszínénél. Ott is életet sejt, ahol még nagypénteki csend van. Ott is kegyelmet remél, ahol még seb lüktet. Nem tagadja a valóság fájdalmát – de nem engedi, hogy az legyen az utolsó szó. Ez a feltámadás felismerésének tekintete: amely nem azért lát, mert minden világos, hanem azért, mert Krisztus él.

Ebben válik a felismerés azzá a pillanattá, amikor a bizonyosság keresése átfordul személyes bizalomná. Ehhez szükségünk van olyan éberségre, amelyet nem terel semmiféle kíváncsiság. Szükségünk van olyan igazlelkűségre, amelyet nem alacsonyít le semmiféle méltatlan indulat, amelyet nem vezet félre semmiféle megpróbáltatás; szükségünk van olyan szabadságra, amelyet semmiféle gonoszság nem győz le. Szükségünk van olyan tiszta értelemre, amellyel egyre jobban megismerhetjük Isten jelenlétét; szükségünk van olyan állhatatosságra, amellyel fölkészülünk a végső találkozásra.

Milyen különös: életünk legfontosabb valóságai közül sokat nem a szemünkkel érzékelünk. Nem látjuk a szeretetet, mégis tudjuk, amikor körülvesz. Nem látjuk a békességet, mégis megérezzük, amikor megérkezik a szívünkbe. Nem látjuk a hűséget sem, csak a gyümölcsseit tapasztaljuk az idő múlásával. Talán a hit útja sem idegen ettől a tapasztalattól. Lehet, hogy nem a szemünk tanul meg először látni, hanem a szívünk tanul meg bízni. Urunk tanítson minket így látni.

Amikor bizonyítékot keresünk – adjon bizalmat. Amikor kapaszkodnánk a látható felé – nyissa meg a szívünk látását. És vezesse el a mi felismerésünket is addig a hitvallásig, amelyben rá is bízunk magunkat.

Útkövetés és útkeresés

*A lelkészi életpálya az adott és hiányzó támpontok között**

■ KORÁNYI ANDRÁS

Evangelikus Hittudományi Egyetem
lelkész, rektor, egyetemi tanár
E-mail: andras.koranyi@lutheran.hu

DOI: 10.61894/LP.2026.101.4.1

- ▶ **A lelkészutánpótlás az evangélikus egyház közösségének közös ügye, amely az elhívást és a formálódást összekapcsolja az egyházi feladatokkal és célokkal. A lelkészi szolgálat komplexitása abban rejlik, hogy egyszerre mélyen személyes és széles körben közügy.**

A lelkészképzésbe való jelentkezés folyamatában meghatározóak lesznek a demográfiai tendenciák és a továbbtanulási trendek éppúgy, mint az, hogy a lelkészi pályára jelentkezők száma a nyugati kultúrkörben mélyülő krízisben van. Generációs jelenségeként a hívás kontextusai (család, gyülekezet, iskola) egymást segítő hatásaira kell helyezni a hangsúlyt, kiemelve a családi közösség és a szülői minta fontosságát. Ebből következik, hogy tartós és következetes lelki és közösségi építkezésre van szükség az egyházban, a lelkészi szolgálat ugyanis nem választható el az egyházi életfolyamatok változásaitól.

Az elhívás édestestvére a formálódás, amely a keresztyén tanítványság részeként a lelkészképzésben is összetett kérdés. Az egyéni adottságok és karizmák megítélése változóban van. A hivatásbeli ismeretek és képességek (kompetenciák) meghatározása és alkalmazása nem csupán elvárési rendszer, hanem biztonságot adó támpont is lehet a lelkész számára, és teret nyithat mások tanítványi megformálásához. A társadalmi és egyházi terek átalakulása, valamint az évezredes bibliai és lelkiségi tudások újrafelfedezése is alapvető fontosságú az útkeresésben.

Kulcsszavak: lelkészi életpálya / elhívás / hivatásformálódás / generációs sajátosságok / egyházi közösségépítés

A lelkészutánpótlás az evangélikus egyház közösségének olyan közös ügye, amely az elhívás és formálódás legmélyebb és legszemélyesebb dimenzióját elválaszthatatlanul összekötésbe hozza az egyházban elvégzendő feladatokkal és életfunkciókkal, s ezáltal az egyház mint közösség önképével és megfogalmazott céljaival is. Természetesen nem választható el a hitmegélés tapasztalataitól,

* Jelen tanulmány tudatos értelemben reflexiója és továbbgondolása a lelkészutánpótlás témakörében megjelent korábbi, közös tanulmányunknak: *Elküldte őket maga előtt kettesével... Az Evangelikus Hittudományi Egyetem mentorlelkészi és hivatásgondozási szakirányú képzésének bemutatása* (JOHANN–KORÁNYI–PÁNGYÁNSZKY 2025).

miközben a szépítés nélküli valóságtapasztalás első számú frontvonala is a mindennapi egyházi tevékenységben, működésben. A lelkeszi szolgálatnak – s ezért a lelkeszi szolgálatot végzőknek közvetlenül is – az egyház minden lényeges lelki, közösségi és szervezeti életfunkciójával van kapcsolata és tennivalója. Ebből következik a lelkeszi szolgálat mint (el)hívás komplexitása, amely egyszerre a legmélyebben személyes és legszélesebben közügy, ugyanakkor – az elhívás kérdéskörét nyíltan asztalra tevő, 2020-ban megjelent kötet találó címét idézve – „égi hívás – földi pálya”.

Első közelítésben tegyük a fókusz az elhívás és a gyűjtőmező vizsgálatára! Az Evangélikus Hit-tudományi Egyetem életében ez a felvételi eljárás keretei között jelenik meg konkrétan, értve ez alatt a rekrutáció előkészítő fázisától a konkrét jelentkezéseken át az eredményes felvételi vizsgát követő beiratkozásig vezető teljes folyamatot. A közelmúltban erről szerzett tapasztalatokat elsősorban és hagyományosan a létszámadatok alapján mérlegeli nemcsak az egyetem, hanem az egyház is, mégis érdemes előbb az egész folyamatban megmutatózó egyéb, sokat üzenő változásokat is számba venni. Fontos generációs jelenség például, hogy az elhívás folyamatában a rendszerváltozás utáni időszakban megfigyelt állandó hangsúlyváltozásokat – hogy az a családi, gyülekezeti, hittanos vagy egyházi iskolai kontextusból táplálkozik-e meghatározóan – folyamatosan követnünk kell, és időről időre újra kell értékelnünk. A jelen tapasztalata az, hogy ezek a kontextusok nem értelmezhetők egészségesen, ha egymással szemben akarjuk értékelni őket, hanem éppen az egymást segítő hatásaikra kell sokkal több figyelmet fordítanunk. (És ebből következően ezt a kölcsönhatást egyházi eszközökkel is erősíteniünk, elősegíteniünk.) Ki kell emelnünk azt is, hogy a családi közösség jelentőségét nem szabad elhanyagolni, ahogyan általánosságban is meghatározó erejű a szülői mintakövetés – akár pozitív, akár negatív hatásában – a fiatalok gyülekezeti és istentiszteleti közösségekbe való beágyazódásában is. Ugyancsak nagyobb generációs változásra utal, hogy a felvételi jelentkezésekben a hagyományos „első körös” elhatározások mellett növekszik a pótfelvételi körben érkezők aránya. Ennek a háttérben többnyire szintén nem hirtelen elhatározások állnak, sokkal inkább a fiatalok – akár az életük irányát alapjaiban befolyásoló nagyságrendű kérdésekben is – egyre spontánabb döntéshozatali szokásai. Utal ez távlatosan még arra is, hogy a nagyobb horderejű döntéseket inkább egy-egy életszakaszra értelmezve hozzák meg, és ez előrevetítve is igaz lesz: a hivatás és feladatvégzés felől hozott ismétlődő döntés az egymást váltó életszakaszokban sokkal nagyobb hangsúlyt kap, s talán az egész életüket is végigkíséri majd, az „egyszer s mindenkorra” vonatkozó elhatározás és elköteleződés megszokott elvárásaival ellentétben.

A létszámok tükrében az elmúlt évek – a megelőző, évtizedes tendenciákat követve – szűkülő képet mutattak a hagyományos lelkészképzésben, néhányfős nappali tagozatos évfolyamok indulásához is hozzá kellett szoknunk. (A másoddiplomás, „kései elhívású” képzés tanulságai éppen sajátos jellegük miatt külön elemzést kívánnak.) Időről időre korábban is mutatkozott hullámlás a létszámhelyzetben, de mindezt most már egészen kiterjedt körben vizsgáljuk és elemezzük egyházi testületekben, célzott kutatásokban és a felsőoktatási területet meghatározó hatásokat – akár ökumenikusan is – figyelemmel kísérő egyeztetéseken. Azt már konkrétan tudomásul kellett vennünk, hogy a rendszerváltozás utáni évekre jellemző, évfolyamonkénti akár húsz-huszonöt fős létszámok nem fognak egyhamar visszatérni...

Az egyházi oktatás keretei és minősége iránti bizalom még mindig stabil utánpótlást jelenthet az evangélikus középiskoláink többsége számára, de a közép- és felsőoktatás összképét meghatározó realitásokat nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Mindenekelőtt a drasztikus demográfiai visszaesést, népességfogyást – talán egyetlen adaton keresztül is világosan rajzolódik ki a kép a közeli jövőben

várható súlyos változásokról: 2000 és 2025 között a mindenkori tizennyolc éves korosztály lélekszáma több mint 25%-kal csökkent. Ez a szám jelenleg százezer körül mozog, a 2040-es évekre pedig minden nagyobb történelmi vagy természeti kataklizma nélkül is a tizennyolc évesek jelenlegi lélekszámához képest egyharmados csökkenéssel kell számolnunk a mai csecsemők számának az ismeretében, azaz a zsugorodó tendencia a születések tévyszámainak ismeretében láthatóan felgyorsult. A felsőoktatás felé vezető hagyományos nyomvonalakat tovább szűkíti – az egyébként a józan ész szavát követő – szakképzési alternatíva kiépítése, és tovább árnyalja a képet a külföldi egyetemeken való továbbtanulás lehetősége. Egy ilyen drasztikus erejű demográfiai beszakadás tehát egészen biztosan korlátként jelentkezik a lelkészutánpótlás gyűjtőmezején is, amit természetesen bizonyos mértékben azért kompenzálhat az evangélikus elkötelezettség, amely a gyülekezeteink és intézményeink iránt is megnyilvánul a jelentkezési szándék kialakulása során, de a demográfiai és társadalmi átalakulásokkal húsba vágóan kell számolnunk.

Tapasztaljuk, hogy a teológusképzésre, a lelkési pályára jelentkezők száma a hagyományosan „nyugati” – vagy a kolonializmus összefüggésében s így a világméretű ökumenikus mozgalom szóhasználatában is gyakran inkább „északi” – kultúrkörben egyre mélyülő krízisben van. Évszázados múltú egyetemi fakultások, teológiai főiskolák és képzési intézmények sorát zárják be egyre gyorsuló ütemben, miközben a humán vagy „embertudományok” és a spiritualitás gyűjtőneve alatti képzések iránti érdeklődés nem csökken, az ezeken képzett szakemberek iránti igény inkább növekedőben van. (Úgy vélem, a képzési intézmények krízisét nem szabad a templom- és akár gyülekezetbezárások jelenségétől függetlenül értelmeznünk...) Mindez ugyanazt jelzi a számunkra, mint ami a nagyvilágban immár látható formában megy végbe: nemcsak új világrend van kialakulóban, hanem új világkép is megdőbentő gyorsasággal megváltozni készülő körülményekkel, hangsúlyokkal, prioritásokkal. Nem utolsósorban sokszínű globális formavilágban, melyben az ökumené legmélyebb jelentéstartalmát: a kinyilatkoztatáson alapuló közös hit, szolgálat és imádás alapjait akarjuk (újra) felfedezni és erősíteni.

Mindez egyszerre hatalmas terhelés és hatalmas lehetőség: látjuk, hogy az elhívás nem bízható mindenestül a pillanatnyi kampányok lökéshullámaira, a különböző generációk látóterébe célzottan küldött impulzusokra, hanem talán ennél is sokkal fontosabb a tartós és következetes lelki és közösségi építkezés az egyházi közösségekben. Az egyház életfolyamatainak legközvetlenebbül kitett lelkési szolgálatvégzők elhívása és munkavégzése ugyanis semmiképpen sem választható le a magukat az egyházi életfolyamatokat érintő változásokról! Egyházi közösségnek pedig a lutheri reformáció szellemében egyszerre kell tekintenünk a családban, az iskolában és a gyülekezetben zajló hitéletet is – sőt a 16. századi megújulás reformterein is túl be kell lépünk a hitélettel a 21. században megnyíló, új közösségi terekbe és formákba is. A világrend és a világértelmezés eddigi kereteket messze meghaladó, hihetetlenül gyors változását a legutóbbi időkben nem tekinthetjük pusztán fenyegetésnek, amelyre csak elzárkózó és agresszív választ lehet adni. Érdemes keresnünk a tartalmat őrző és közlő megszokott formák változásának a lehetőségeit, ami elérheti a gyülekezeti és egyházi közösség megélését és megbecsülését éppúgy, mint a lelképásztori szolgálat felvállalásának, elfogadásának és megbecsülésének a remélt reneszánszát is.

Az elhívásnak közvetlen édestestvére a formálódás – a keresztyén tanítványság általános valóságához hasonlóan – a lelkészutánpótlásban is. A tanítványság az egyházi szolgálatot élethivatásként és egyben főfoglalkozásként végzők körében ugyancsak összetett kérdéskör. Az egyéni adottságok és karizmák helye és megítélése az Isten munkájában és az egyház közösségében hatalmas változásokon

ment keresztül az elmúlt évszázad, s különösen az utóbbi évtizedek során a világegyházban éppúgy, mint az alapjaiig transzformációban levő, szűkebben vett európai civilizációs és egyházi közösségi kontextusunkban is. Ebben a változó – és olykor egyenesen hiányzó! – viszonyítási rendszerben különösen érzékeny az egyéni alkalmasság megítélése, kritériumainak a világos meghatározása, akár csak az egyháztól mint szolgálat- és munkaadótól teljes joggal elvárható, releváns – de legalább biblikusan teológiailag reflektált, súlypontos – kritériumrendszere az általa lelkészi szolgálatba meghívottakkal, állítottakkal kapcsolatban.

A tanítványság és az egyházi hivatás – a hagyományos *vocatio interna* és *externa* értelmében is – feltételezi a formálódást. Ezt a fentiekben ismertetett szempontok szerint egyrészt olyan folyamatként kell követnünk, amely a család–gyülekezet–iskola körében alakul ki, hivatásgondozásként pedig az egész életpályát végigköveti. Másrészt viszont eligazodik a releváns módon megfogalmazott hivatásbeli ismeretek és képességek (kompetenciák) között is, melyek nemcsak követelményrendszert, hanem öngondozási és önfejlesztési támpontokat is adnak. A megfogalmazott ismeretek és képességek szerepét, komplex rendszerét durván torzítja, ha azokat elsősorban elvárásai és számonkérési keretként fogjuk fel és alkalmazzuk, hiszen azok teljességét egyetlen ember sem képes megfelelően megvalósítani. A – bizonyos értelemben teljességre törekedve és ezért ideáltípusosan – megfogalmazott keretrendszerek sokkal inkább jelenthetnek olyan konszenzust, amelyben a hivatásformálódásban teljes személyiségével és egzisztenciájával érintett lelkész biztonszágot adó támpontokat kap, és – ha ennek a keretrendszernek a kialakításában és folyamatos gondozásában az egyház mint közösség is részt vesz – a mások tanítványi megformálásához is értelmes mozgásteret nyerhet.

A lelkészi szolgálatban állókhoz kapcsolódó kompetenciák megfogalmazása, kiérlelése évtizedek óta tartó szakmai kutatás témája. Szabó Lajos gyakorlati teológus ennek áttekintő összefoglalását ismerteti *Tanítvánnyá létel – A tanítványság kérdése az egyházi szolgálatot vállalók szemszögéből* című tanulmányában (SZABÓ 2019). Az ott felsorolt tizenkét szempont¹ – egy svájci kutatási projekt eredményeképpen – sokrétűen és relevánsan írja le ezeket a kompetenciákat, melyek manapság elfogadott sztenderdként is szem előtt tarthatók a témakörben. Ez a megközelítés segíthet abban, hogy tartalmi és tapasztalati szempontokat érvényesítve segítsen a hivatásbeli képességeket mobilizálni, s egyben az elvárásrendszereket értelmezni és revideálni is – miközben természetesen önmagában nem helyettesítheti azokat.

A belső és külső elhívás kialakulásában, konkretizálásában, gondozásában és folyamatos megújulásában, frissülésében a megfogalmazott kompetenciák komoly segítséget adhatnak. A lelkészképzésben és az egész életen át tartó lelkészi hivatásgondozásban a formálódás területén – az elhíváshoz, elhivatáshoz hasonlóan – szintén új kihívásokkal szembesülünk mind civilizációs és társadalmi kontextusban, mind az egyház közösségében. A lelkészi Krisztus-tanítványság például csak olyan egyházi és társadalmi környezetben lehet motivált és megbecsülést szerző, ahol a tanítványi formálódás minden egyéb körben is megbecsültségnek örvend, és motiváló erejével elismert. Ez rávilágít arra az alapvető nehézségre is, hogy a lelkészi életpálya támpontjai nemcsak merev adottságaikkal, hanem még hiányukkal is hatalmas kihívást állítanak elénk. Ha

¹ 1. Evangéliumból élni; 2. hivatástudat; 3. önmenedzselés; 4. reflektív képesség; 5. kreativitás; 6. kötődés és empátia különböző típusú emberek iránt; 7. teammunka és konfliktuskezelési készség; 8. cél- és eredményorientáltság; 9. tervezési és szervezési képesség; 10. vezetői képesség és felelősség; 11. vonzó fellépés és reprezentáció a nyilvánosság előtt; 12. kommunikáció a liturgiában, tanításban, lelkigondozásban és gyülekezetépítésben.

arra az alapvető nehézségre utalunk, hogy akár csak az elvárt hivatásbeli, ismeretbeli vagy képességbeli kritériumok releváns – a valóságot szigorúan szem előtt tartó – megfogalmazása és összehangolása mit követel meg a szolgálat megvalósulási keretét adó evangélikus egyházi közösségektől és intézményektől, a szolgálatba állító egyháztól és a szolgálatra felkészítő hittudományi egyetemről, óriási előttünk tornyosuló, eddig csak kis részben elvégzett feladattal szembesülünk. Ám nem csupán a kritériumok és kompetenciák releváns – azaz valósággal egybevágó, azaz értelmesen és felelősen megfeleltethető – megfogalmazása jelent hatalmas kihívást. Korunk identitáskutatás és -formálás tekintetében forrásban levő közegében ugyanis nem elegendő, ha mindezek relevanciája felől konszenzus alakul ki, hanem egyúttal minden említett szereplőnek – s különösen is maguknak a szolgálatra készülőknek vagy abban állóknak – a relevanciameggyőződésével és tapasztalásával is egybe kell nyílniuk. Ezt pedig különösen is érzékennyé teszi a tapasztalat, hogy azok a társadalmi és egyházi terek is erősen átalakulóban vannak, amelyekben az egyház s ennek frontvonalában az egyház hivatalos szolgálatában részt vállalók hagyományos szolgálata is megvalósul.

Ennek a komplex mérlegelésnek a során ráadásul nemcsak ezeket a tartalmi és élet-, valamint hivatásigazgatási szempontokat kell szem előtt tartanunk. Meg és el kell ismernünk újra olyan alapvető, évezredek bibliai és lelkiismereti tudásokat is, melyek nemcsak részletekben, hanem akár alapszemléletben is kérdőre tudják vonni korunk folyamatait és elvárásait. Gondoljunk csak a problémamegoldásban szinte kizárólag aktivitásban megoldást kereső és látó szemléletre, melyhez képest a lelkiesség kontemplatív, meditatív, imádságos – s hogy még fokozzuk: elszenvető és együtt szenvedő – megoldásai még az egyházi közösségekben is alig ismertek és gyakoroltak. Mindez lassanként átfordít bennünket az útkeresés munkájának folytatásában az útkövetés bölcsessége felé...

Seeking the Path and Finding One's Way

The Pastoral Career: Navigating Between Existing and Missing Landmarks

- ▶ **The training of new pastors is a shared concern of the Lutheran church community, linking vocation and formation with the church's tasks and goals. The complexity of pastoral ministry lies in the fact that it is both deeply personal and a matter of broad public interest.**

Demographic trends and trends in further education will be decisive in the process of applying for pastoral training, as will the fact that the number of those who chose a pastoral career is in decline throughout Western culture. As a generational phenomenon, emphasis must be placed on the mutually supportive effects of the contexts of the calling for ministry (family, congregation, school), highlighting the importance of the family community and parental role models. Sustained and consistent spiritual and communal building is needed within the church, as the pastoral ministry cannot be separated from changes in the life of the church.

Formation is the twin of vocation; as part of Christian discipleship, it is a complex issue in pastoral training as well. The assessment of individual gifts and charismas is in flux. The definition and application of professional knowledge and skills (competencies) is more than a system of expectations: it can also serve as a reassuring anchor for the pastor and open up

space for the formation of others as disciples. The transformation of social and church spaces, as well as the rediscovery of millennia-old biblical and spiritual knowledge is also of fundamental importance in this search for a path forward.

Keywords: pastoral career / calling / vocational development / generational characteristics / church community building

Felhasznált irodalom

- JOHANN Gyula – KORÁNYI András – PÁNGYÁNSZKY Ágnes 2025. Elküldte őket maga előtt kettesével... Az Evangélikus Hittudományi Egyetem mentorlelkészi és hivatásgondozási szakirányú képzésének bemutatása. *Lelkipásztor*, 100. évf. 8–9. sz. 429–437. o. <https://doi.org/10.61894/LP.2025.100.8-9.2>
- SZABÓ Lajos 2019. Tanítvánnyá léétel – A tanítványság kérdése az egyházi szolgálatot vállalók szemszögéből. In: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján. Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*. Kálvin Kiadó, Budapest. 365–392. o.

„Nem tudtam nem elindulni”

A lelkészi elhívás és utánpótlás empirikus és teológiai vizsgálata a Magyarországi Evangélikus Egyházban

■ PÁNGYÁNSZKY ÁGNES

Evangelikus Hittudományi Egyetem
 rektorhelyettes, tanszékvezető egyetemi docens, lelkész
 E-mail: agnes.pangyanszky@lutheran.hu

■ PONGRÁCZ MÁTÉ

Evangelikus Hittudományi Egyetem
 lelkész, doktorandusz
 E-mail: mate.pongracz@lutheran.hu

DOI: 10.61894/LP.2026.101.4.2

► **A tanulmány a lelkészi elhívás és utánpótlás kérdését vizsgálja a Magyarországi Evangélikus Egyházban teológiai és empirikus megközelítésben.** A kutatás egy 145 fős kérdőíves felmérésen alapul, amely evangélikus lelkészek és teológus-lelkész képzésben részt vevő, illetve azt elvégzett személyek válaszait elemzi. A vizsgálat arra keresi a választ, milyen háttérből érkeznek a lelkészi pályára készülők, hogyan formálódik az elhívás, és kik milyen módon segítik ennek megerősödését.

Az eredmények szerint az elhívás leggyakrabban középiskolás korban fogalmazódik meg, és szorosan kapcsolódik a családi, gyülekezeti és közösségi tapasztalatokhoz. Meghatározó szerepe van a személyes kapcsolatoknak, különösen a gyülekezeti lelkész jelenlétének. A válaszok alapján a hivatás motivációi elsősorban Isten elhívásához és vezetéséhez kötődnek, ugyanakkor erősen jelen van az emberekkel való foglalkozás és a közösség szolgálatának igénye is.

A tanulmány az elhívás kérdését a *vocatio* teológiai dimenziói felől értelmezi, és ezek összefüggésében olvassa az empirikus eredményeket. A kutatás alapján kirajzolódó főbb súlypontok a lelkészi életpálya megélhetősége és hitelessége, a gyülekezeti közösségek szerepe, az ifjúsági munka jelentősége, valamint a személyes kísérés és a teológiai képzés kérdései.

A vizsgálat arra mutat rá, hogy a lelkészutánpótlás kérdése szorosan összefügg az egyház közösségi életének minőségével és a hivatás megélésének tapasztalatával.

Kulcsszavak: elhívás (vocatio) / szocializációs háttér / gyülekezeti beágyazottság / hivatásformálódás / lelkészi életpálya

Bevezetés, a kutatás célja és kontextusa

A lelkészi hivatásra jelentkezők számának csökkenése az elmúlt évtizedekben egyre nagyobb dilemmaként jelenik meg az európai egyházak életében, ezért célzott kutatások vizsgálják ennek lehetséges okait (BÖLTS–NETHÖFEL 2010; NETHÖFEL 2004; KARLE 2000; Church of England, Clergy Wellbeing, 2022; JÁRAY et al. 2025). A tendencia nemcsak a gyülekezetek jövőbeni lelkészellátottságát érinti, ha-

nem a lelkési hivatás teológiai értelmezését is új kérdések elé állítja. Tanulmányunk ezekre a kérdéskörökre kíván reflektálni.

A lelkészetánpótlás összetett problémájának vizsgálatához egy empirikus kutatás eredményeivel járulunk hozzá. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem (EHE) Gyakorlati Tanszéke kérdőíves kutatást kezdeményezett evangélikus lelkészek és evangélikus teológus-lelkész képzésben részesült jelenlegi és már végzett hallgatók körében. A kutatás azt vizsgálja, milyen elhívási háttérből érkeznek hallgatók a lelkészképzésbe, hogyan, kinek a támogatásával alakul ki, illetve erősödik meg bennük a lelkési elhívás, és hogyan látják a lelkészetánpótlás megvalósulását személyes tapasztalataik és teológiai meggyőződésük fényében. Az egyházi közegből érkező visszajelzések hozzájárulhatnak ahhoz, hogy az egyház tudatosabban reflektáljon a lelkészetánpótlás kihívásaira, és ezzel az evangélium hirdetésének folyamatossága felett is örködni tudjon.

Az elhívás kérdésének teológiai dimenziói

Annak érdekében, hogy a következtetések relevánsak lehessenek, a kutatási eredmények elemzése előtt szükséges feltenni a kérdést: vajon milyen teológiai keretbe lehet helyezni a lelkészetánpótlás témáját?

Ebben a kontextusban elengedhetetlen az elhívás fogalmának vizsgálata, amelyet a latin *vocatio* kifejezéssel azonosítunk (vö. PÁNGYÁNSZKY 2017). A szó magyarrá fordítása olyan jelentéstartalommal is bírhat, mint a meghívás kifejezés, melynek háttérében egy erős, célzott és tudatos döntés körvonalazódik. Izgalmas kérdése a teológiai diskurzusnak, hogy ez a döntés alapvetően honnan ered, ki által irányított, hol, valamint hogyan formálódik, és hogyan interpretálódik. Hihetjük ugyanis, hogy ha ezekre a kérdésekre választ kapunk, akkor lényegesen könnyebb lesz a ma egyházát jelentősen meghatározó lelkészetánpótlás témájának összetett kérdéseire is átfogó megoldási javaslatokat találni.

Ha tájékozódásunkat elsőként a teológia területére szűkítjük, jól elkülöníthetően négy dimenzió jelenik meg a téma kapcsán. Az első és talán legmarkánsabb terület az isteni dimenzió, de e mellé az egyéni, a közösségi és az üdvtervi dimenzió is felsorakoztatható. Fontos azonban megjegyezni, hogy a teológiai dimenziók – melyekről most szólnunk – nem egymástól függetlenül megvalósuló állapotok, sokkal inkább egymásba fonódó és egymással kölcsönhatásban lévő valóságok.

Isteni dimenzió

Az első, jól körül határolható területe a témának az isteni dimenzió. HÄRLE is azt hangsúlyozza, hogy az elhívás tekintetében Isten határozott döntése egyfajta aktív kezdeményezésben valósul meg, amelyhez az egyénnel folytatott bizalmi párbeszéd kapcsolódik, valamint a személyes döntés és elköteleződés kimunkálásának aktusa (1995, 57–58. o.).

Ennek a folyamatnak a kezdete, noha isteni parancsként is megfogalmazható, mégis interpretálása az egyén felé sokkal inkább ajándék formájában valósul meg, amit Isten önállóan, szeretetből ad az embernek (uo. 364–365. o.). Ezt sem megérdemelni, sem kiereszkölni, sem kieszközölni nem lehet. Éppen ezért komoly visszafogottságot is követel a ma emberétől, hogy ne kövessen el határátlépést a téma kapcsán. Ami talán emberi felelősség és feladat lehet, hogy az Istentől eredő radikális újrarahívást felismerje önmagában vagy környezetében – még akkor is, ha mindez az egyén számára szo-

katlan és így bizonytalan terület –, és ebben az új szituációban segítséget, támogatást nyújtson. Härle gondolata ugyanakkor int is, hogy a hívás pillanata mindig nagy diszkréciót igényel az egyént körülvevő világtól, felebarátoktól, de még az egyháztól is. Ezt a diszkréciót Isten maga is teremti, azonban fontos, hogy az egyház is partner legyen mindebben (uo. 57–58. o.).

Egyéni dimenzió

Az egyéni dimenzió fókuszában az egzisztenciális érintettség áll, mely radikális és döntően személyre szabott esemény, amely nem csupán egy felhatalmazásról vagy egy feladat átadásáról szól, hanem ennél lényegesen többről. Ebben a folyamatban ALTHAUS megfogalmazása alapján az ember elsősorban önmagához jut el, melynek szükségszerű következményeként megvalósul az egészség, a szabadság és a valódi létezés megtapasztalása (1929, 46. o.).

Fontos tudatosítani azonban, hogy a hívásból eredő fundamentális felismerések nem transzformálódnak kiváltsággként, főképp nem önmegvalósításként, hanem összetett és komoly felelősséggként, melyben az isteni megbízatás (TILLICH 2000, 530. o.) természetessége bontakozik ki a természetfeletti való találkozás kontextusában (SCHLEIERMACHER 2021, 16. o.). Ebben az új térben nem kioltódik, hanem pont ellenkezőleg, megújul – Isten vezetése által – az emberek teremtményi önállósága (PANNENBERG 2006, 337. o.).

Az egyénben lejátszódó folyamatok összetettsége és intimitása jelentős felelősséget ró a környezetre és az egyháza (BÖLTS–NETHÖFEL 2010, 24. o.). A felelőség abban áll, hogy képesek-e olyan kísérő, patronáló légkört teremteni, ahol az elhívás oltalmazó és támogató keretek között bontakozhat ki, valamint felismerik-e ezen az úton a kísérő vagy lelki vezető jelentőségét és szükségességét, akik a lelkeszi szolgálatra hívás periódusában átfogó spirituális és teológiai segítséget nyújthatnak pusztán a jelenlétükkel is.

Közösségi dimenzió

Az elhívás, noha egyéni tapasztalat, mégis szervesen kötődik emberi kapcsolatokhoz, gyülekezeti közösségekhez és az egyház valóságához, így lehetetlen pusztán önmagában szemlélni (PÁNGYÁNSZKY 2024). A közösséghez való kötődés nemcsak azért megkerülhetetlen, mert az elhívás célja alapvetően missziói és azon belül is szociális irányultságú, hanem azért is, mert az egész folyamatot szükségszerűen végigkíséri egyfajta közösségi térigeny. Ennek kapcsán a gyülekezeti kereteken túl a család és azon belül a szülők felelőségéről is említést kell tenni, akik a hitformálódás és az ismeretszerzés időszakában támogató háttérrel biztosíthatnak (PRÖHLE 1948, 291. o.).

Fontos kitérni arra is, hogy a hívásra adott válasz nem csupán passzív elfogadást, hanem aktív részvételt is generál, amely a hit és a szeretet összefüggésében nyer értelmet. A megvalósulási terepe az egyén saját vagy egyházi közegén túl akár a társadalom is lehet, ahol az igazságosság, a szolidaritás és a közjó szolgálata intenzíven megvalósítható. PANNENBERG véleménye szerint azonban sosem szabad feledni, hogy alapvetően az egyház az a közeg, ahol az elhívás értelmet nyer, vagyis a *vocatio* sohasem önmagában áll, hanem az egyház tanúságtételének és küldetésének részeként (1993, 427. o.).

Üdvtveri dimenzió

A *vocatio* teológiai vizsgálatakor érdekes végül azt is szemlélni, hogy a téma kapcsán egyfajta történelmi vagy üdvtveri dimenzió is kirajzolódik előttünk. Az elhívás az egyén egy adott életszakaszában intenzíven megvalósuló esemény, amely kihat az egész emberi létre, de túl is mutat önmagán. Nem foglalkozhatunk vele pusztán úgy, mint a múlt vagy a jelen egy pillanata, hiszen Isten üdvtervéhez kapcsolódik, noha a történelemben bontakozik ki, mégis Isten országának realitása felé vezet tekintetünket. Az üdvtveri dimenzió fókuszában éppen ezért nem pusztán a hívás eseménye áll, hanem annak időtlen hatása az egyénen túl a környezetre, az egyházra, a világra és alapvetően Isten országának építésére. Mindennek terepe pedig az a folyamatos küldetés vagy más szóval misszió, amely nem pusztán egy funkció vagy pozíció, hanem élő, aktív és akár szenvedő remény is a világ megújításában (MOLTMANN 1965, 303. o.). Ez a dimenzió teszi páratlanná azt a szolgálatot, amelyre Isten az embert elhívta, de ez is tudja megmutatni azt a felelősséget, amely a lelkészi hivatást jellemzi.

E négy dimenzió vizsgálata által olyan összetett formában tárul elénk a *vocatio* kérdése, amely képessé tehet bennünket a téma kapcsán a helyes attitűd megtalálására, és hozzásegítheti egyházunkat – az egyén és a közösség összefüggésében – az emberi lehetőségek keretrendszerének kimunkálásához. E dimenziók nem csupán dogmatikai kategóriákként jelennek meg kutatásunkban, hanem megvalósulásukat is vizsgáljuk a kutatás empirikus eredményeiben.

A kutatás felépítése és módszertana

A kérdőívet 2025. október végén tettük közzé, kvantitatív és kvalitatív kérdéseket egyaránt tartalmazott. A kérdőívet összesen 145 fő töltötte ki: a Magyarországi Evangélikus Egyház (MEE) lelkészei (a jelenlegi aktív lelkészek száma 346 fő), valamint az EHE jelenlegi és volt teológus-lelkész szakos hallgatói. A minta önkéntes, online elérésen alapuló (önselektív), ezért nem reprezentatív, ugyanakkor főbb mintázatok feltárására alkalmas. A kérdőív online formában volt elérhető, és több csatornán keresztül terjesztettük: a Fraternet lelkészlistán, az evangélikus lelkészek Facebook-csoportjában, valamint az EHE jelenlegi és volt hallgatói körében. A válaszok anonim módon érkeztek be.

A demográfiai változók közül kizárólag a nemre kérdeztünk rá; a válaszadók közül 79 férfi és 66 nő volt. Az életkor helyett a teológiai tanulmányok kezdetének időszakát használtuk generációs tájékozódási pontként. Az elemzés a kérdőív tematikus változóira (elhívás életkora, háttér, segítők, motivációk) irányult, keresztábrák vizsgálattal, SPSS program segítségével.

A nyitott kérdésekre adott válaszok tematikus elemzése induktív kódolással történt. A visszatérő motívumok alapján kialakított kategóriák a szöveg belső összefüggései mentén rajzolódtak ki, és előfordulási gyakoriságuk is rögzítésre került. A kategóriák kialakítása az egyik szerző által végzett elsődleges kódolás alapján történt, amelyet a szerzők közösen értelmeztek és véglegesítettek.

A kérdések a következő témakörökre kérdeztek rá: a teológiai tanulmányok kezdete; az elhívás életkora; a családi, gyülekezeti és iskolai háttér; a segítők szerepe; a döntés indítékai és nehézségei; valamint a lelkészutánpótlás fejlesztésére vonatkozó javaslatok.

Az eredmények értelmezésekor figyelembe vettük a vizsgálat módszertani korlátait. A nem reprezentatív minta miatt az adatok nem általánosíthatók a teljes lelkészi vagy hallgatói körre, ugyan-

akkor a 145 fős válaszadói csoport lehetővé teszi a főbb tendenciák azonosítását. A kvalitatív elemzés értelmező jellegéből fakadóan a kialakított kódok és kategóriák a válaszok rendszerezését szolgálják, de nem tekinthetők kizárólagos értelmezési keretnek. Mindezek mellett a kutatás érdemi képet ad arról, hogyan formálódik a lelkeszi hivatás a jelenlegi evangélikus közegben, és milyen irányok rajzolódnak ki az utánpótlás-stratégia számára.

Leíró eredmények

A válaszadók korosztálya

A válaszadók generációs megoszlása – a teológiai tanulmányok kezdetének időszaka alapján – több korszakot is lefed: három időszakból egyaránt legalább harminc fő töltötte ki a kérdőívet, köztük a jelenlegi hallgatók is. Ez a megoszlás alkalmas arra, hogy az elhívás életkori mintázatát több generáció válasza alapján vizsgáljuk.

Az elhívás kora

A válaszadók több mint fele (54%) 15–18 éves korában fogalmazta meg a lelkeszi hivatás iránti elköteleződését. Jelentős arányban (16%) már 14 éves kor előtt megjelent az elhívás tudatos felismerése. A 19–22 éves korban megszülető döntések aránya 14%, míg 23 éves kor után a válaszadók 15%-a jelezte az elhívás megfogalmazódását.

Az adatok azt jelzik, hogy az elhívás leggyakrabban a középiskolás életszakaszban artikulálódik, ugyanakkor nem kizárólag ehhez az életkorhoz kötődik.

1. táblázat. Az elhívás életkori megoszlása (n = 145)

Életkor	Válaszadók száma (fő)	Arány (%)
14 éves kor előtt	23	16
15–18 évesen	79	54
19–22 évesen	21	14
23 éves kor után	22	15

Az elhívás háttere

A hallgatók többsége gyülekezeti háttérből érkezett a teológiára: a válaszadók több mint fele gyülekezeti kötődésű családból, illetve aktív gyülekezeti életből indult. E két kategória együttesen a kitöltők többségét teszi ki.

A lelkeszcsaládból érkezők aránya szintén számottevő (21%). A válaszadók 15%-a elsősorban személyes döntésként értelmezte elhívását, míg az egyházi iskolai háttér 6%-nál jelent meg elsődleges tényezőként.

2. táblázat. Az elhívás szocializációs háttere (n = 145)

Háttér	Válaszadók száma (fő)	Arány (%)
Gyülekezeti kötődésű család	41	28
Lelkészcsalád	31	21
Aktív gyülekezeti élet	38	30
Egyházi iskola	8	6
Elsősorban személyes döntés	20	15

Az elhívás folyamatának segítői

A válaszadók több személyt is megjelölhettek, akik szerepet játszottak a lelkészi hivatás felismerésében vagy megerősítésében. Az adatok azt mutatják, hogy az elhívás formálódásában a személyes kapcsolatok kulcsszerepet töltenek be. Különösen hangsúlyos a gyülekezeti lelkész jelenléte, ugyanakkor a családtagok, barátok és más egyházi szereplők támogatása is jelentős tényezőként jelenik meg.

3. táblázat. Az elhívás folyamatának segítői (több válasz lehetséges)

Segítő személy	Válaszadók száma (fő)	Arány (%)
Gyülekezeti lelkész	84	57,9
Nem lelkész családtag	33	22,8
Más gyülekezet lelkésze	32	22,1
Barát	27	18,6
Lelkész családtag	20	13,8
Akkori teológushallgató	20	13,8
Gyülekezeti tag	14	9,7
Iskolalelkész	12	8,3
Hittanár	10	6,9
Iskolatárs	7	4,8
Iskolai tanár	6	4,1
Házastárs	2	1,4

A szocializációs háttér strukturáló szerepe az elhívás folyamatában

A háttér típusa és az elhívás életkora között szignifikáns összefüggés mutatható ki ($\chi^2(12) = 28,66$; $p = 0,004$; Cramer's $V = 0,26$). Az elhívás életkori mintázata tehát összefügg a szocializációs közeg-

gel: a korai elhívások gyakrabban jelennek meg családirag beágyazott háttér esetén, míg a későbbi döntéseknél erőteljesebb az aktív gyülekezeti tapasztalat szerepe.

A háttér és az elhívást megerősítő személyek közötti kapcsolat még erősebb. Szignifikáns összefüggés figyelhető meg a lelkészcsaládi háttér és a lelkész családtag mint megerősítő személy között ($\chi^2(4) = 55,99$; $p < 0,001$; Cramer's $V = 0,62$), valamint az aktív gyülekezeti háttér és a gyülekezeti lelkész szerepe között ($\chi^2(4) = 34,38$; $p < 0,001$; Cramer's $V = 0,49$). Az egyházi iskolai háttérrel rendelkezők körében az iskolalelkész nagyobb arányban jelenik meg meghatározó személyként ($\chi^2(4) = 20,56$; $p < 0,001$; Cramer's $V = 0,38$).

Az adatok arra utalnak, hogy az elhívás megerősítésének személyi mintázatai a korábbi szocializációs közeghez kapcsolódnak. A családi, gyülekezeti vagy iskolai beágyazottság nemcsak az elhívás háttérét jelöli ki, hanem azt is befolyásolja, hogy ki válik a döntési folyamat meghatározó megerősítő személyévé.

A kvantitatív leíró eredmények összegzése

A vizsgálat empirikusan megerősíti, hogy a lelkészi elhívás leggyakrabban középiskolás korban jelenik meg, és szorosan összefügg a családi és gyülekezeti szocializációval. A háttér és az elhívást megerősítő személyek közötti statisztikai összefüggések arra utalnak, hogy az elhívás folyamata a korábbi közösségi beágyazottsághoz kapcsolódik. A szocializációs közeg nemcsak az elhívás háttérét jelöli ki, hanem a megerősítés személyi mintázatait is befolyásolja.

Eredményeink elsősorban nem új jelenségeket tárnak fel, hanem empirikusan alátámasztják azokat a mintázatokat, amelyek az egyházi tapasztalatban régóta jelen vannak. Az adatok ugyanakkor lehetővé teszik, hogy ezek az összefüggések tudatosabban értelmezhetőek és a stratégiai tervezésben is figyelembe vehetőek legyenek.

A lelkészi hivatás tartalmi mintázatai

A lelkészi elhívás motivációi

A lelkészi hivatás vizsgálatakor alapvető kérdés, milyen motivációk és célok jelennek meg azoknál, akik a lelkészi szolgálat mellett döntenek. A legtöbb válaszadó Isten elhívásához, küldéséhez és vezetéséhez kapcsolja a lelkészi szolgálat felé vezető döntését. Többen rájuk bízott feladatként értelmezték hivatásukat. Egy válaszadó így fogalmaz: „Nem azért mentem teológiára, mert ezt találtam a legjobb karrierlehetőségnek, hanem mert nem tudtam nem elindulni.” Az „elhívás” és „Isten vezetése” motívumainak gyakori megjelenése azt jelzi, hogy a döntés nem kizárólag pályaválasztási kérdés, hanem személyes hitbeli tapasztalattól fakadó elköteleződés: „Úgy éreztem a lelkemben, hogy Isten hív a lelkészi szolgálatra.”

Ezzel együtt erősen jelen van az emberekkel való foglalkozás, a segítség és a közösségépítés szándéka is. A válaszadók számára a lelkészi pálya egyszerre ad lehetőséget az evangélium hirdetésére és a személyes kapcsolatokban megélt szolgálatra: „Istenen és az emberen kívül valójában mást nem

tartok fontosnak az életben. Isten igéjét hirdetni és szeretetet adni – úgy érzem, hogy ez a legtöbb és a legjobb, amit tehetek.”

A teológiai érdeklődés és a lelkeszi példaképek szerepe is kirajzolódik, ami a hivatás intellektuális és mintakövető dimenziójának jelentőségét hangsúlyozza. Többen utalnak arra, hogy konkrét lelkészek élete, hitelessége, munkája erősítette meg őket a döntésben. Egy válaszban ez így jelenik meg: „Rájöttem, hogy az a szolgálat, amit a családom lelkész elődei megvalósítottak, a legnagyobb öröklött kincs.”

A lelkeszi hivatás teológiai, spirituális és segítőkész attitűdjei összefonódnak azokkal a válaszokban, amelyek a szolgálat sokrétűségére utalnak, akár humoros formában is: „Lakás, kocsi, örökélet – komolyan pedig: Istenről akartam tudni, mindent, amit lehet. Ez volt a nulladik motiváció. Utána a teológia művészeti jellege mint utolsó valódi polihisztor hivatás.”

A küldetésstudat többeknél az egyház közösségéért végzett szolgálatot is magában foglalja, annak megtapasztalását, hogy „jó Isten közelében együtt lenni” és „megmutatni ebben a nagy individualista világban a közösség erejét”. A gyülekezet volt egy válaszadó megfogalmazása szerint „az a hely, ahol otthon éreztem magam, ahol egy elfogadó, egymást hordozó közösségben lehettem”.

Megjelenik a gyülekezeti kötődés mellett az evangélikus iskolákban tapasztalt lelkiség és hitélet vonzereje is: „Korábban volt gyenge kötődésem a gyülekezethez, de a középiskolai hittantábornak köszönhető a megtérésem. Ezután lettem aktív taggá két gyülekezetben is. Az iskolai hittanokon való beszélgetések, a későbbi hittantáborok, istentiszteletek során fogant meg bennem a gondolat Isten vezetésével, hogy talán jelentkezhetnék teológiára.”

A legfontosabb indítékok előfordulása a következő táblázatban látható:

4. táblázat. A lelkeszi elhívás fő motivációi (kvalitatív kódolás alapján)

Indíték	Előfordulás (n)
Elhívás, küldetésstudat	53
Isten vezetése	31
Emberekkel foglalkozni, segíteni	28
Gyülekezeti lelkész példája	24
Teológiai érdeklődés	23
Gyülekezeti példa	11
Sokrétű szolgálat	9
Értelmes életcél keresése	7
Kapott talentumok	6

Fellépő nehézségek, dilemmák

A döntést nehezítő tényezők tekintetében a válaszok differenciált képet mutatnak. A kitöltők több mint egyharmada nem jelzett komoly akadályt, ugyanakkor számottevő arányban jelent meg a bizonytalanság és az elhivatottság időszakos megkérdőjelezése. A válaszok alapján a hivatás felismerése sokak számára nem egyszeri, magától értetődő élmény, hanem belső vívódásokkal kísért fo-

lyamat. Egy válaszadó így emlékszik vissza teológiai tanulmányainak idejére: „A teológiában nem találtam igazságot. Inkább sok kérdést és bizonytalanságot. Ezzel nehéz volt kiállni az emberek elé. Nem is voltam lelkész a teológia elvégzése után egy ideig. A teológia az irodalomhoz képest nagyon száraz volt. 18 évesen kezdtem, nem is értettem a kiadott szövegek nagy részét. Vidéki gimiből érkezve a »legnehezebb« olvasmányom Camus *Közönye* volt. Ezek után a teológián első évben kiadtak pár oldalt Tillich-től. Széttéptem a könyvet. Évek múlva voltam arra érett, hogy ilyen szakszöveggel tudjak valamit kezdeni.”

A bizonytalanság mellett kisebb arányban megjelent az információhiány, a családi környezet hatása, valamint az anyagi és egzisztenciális megfontolások is. Ezek a tényezők nem dominánsak, de jelzik, hogy a lelkészi pálya választása konkrét élethelyzeti döntés is: „Szüleim először meglepődtek a hirtelen irányváltáson, de meggyőzték őket az érveim.”

A válaszok alapján a hivatás választása melletti meggyőződést támogatja a dilemmák őszinte elfogadása, a személyes kísérés és a megfelelő időben érkező támogatás.

A stratégiai javaslatok tematikus elemzése

A kérdőívben külön kérdés irányult arra, milyen javaslatokat fogalmaznának meg a válaszadók a lelkészi hivatás népszerűsítése és az utánpótlás biztosítása érdekében. A válaszok lehetőséget adnak arra, hogy a személyes tapasztalatokon és dilemmákon keresztül azonosítsuk azokat a mintázatokat, amelyek a jelenlegi helyzetben stratégiai irányokat jelölhetnek ki.

A tartomelemzés során azonosított 321 kódolt szegmens tematikus megoszlása alapján kirajzolódtak azok a fókuszterületek, amelyek az utánpótlás-stratégia szempontjából különösen relevánsak. Egy válasz több tematikus kódot is tartalmazhatott, ezért a gyakoriság az előfordulások számát tükrözi.

A leggyakrabban a lelkészi hivatás vonzerejére, jóllétére és megbecsültségére vonatkozó javaslatok jelentek meg. Ezt a kommunikáció és a láthatóság kérdésköre, valamint a teológiai képzés fejlesztésének témája követte. Jelentős súlyt kapott továbbá az ifjúsági munka és a gyülekezeti közösségi dimenzió is.

A tematikus eloszlás önmagában is jelzésértékű. A csoportosításból kirajzolódnak azok a szempontok, amelyek érdemben gazdagíthatják az MEE lelkészutánpótlással kapcsolatos stratégiai gondolkodását. Az alábbiakban azokat a tematikus csoportokat ismertetjük, amelyek a válaszokban a leggyakrabban bukkantak fel, előfordulásuk gyakorisága szerint rendezve.

A lelkészi hivatás vonzereje: hitelesség és megbecsültség

A válaszok leggyakrabban a lelkészi életpálya minőségével és fenntarthatóságával kapcsolatos kérdéseket érintették. A kitöltők az utánpótlás problémáját szorosan összekapcsolják a szolgálat életminőségével és az életpálya-tapasztalatokkal. Ez különösen azokban a válaszokban jelenik meg, amelyek a lelkészi szolgálatba fektetett energia és a tapasztalt megbecsültség aránytalanságára utalnak.

A válaszok több helyen arra utalnak, hogy a lelkészek társadalmi és egyházi megbecsülésének erősítése fontos szempont az utánpótlás kérdésében. A lelkészutánpótlás célkorosztálya – a fiatalok generációja – akkor kaphatna nagyobb bátorítást a lelkészi szolgálatra, ha létrejöhetnének például

„őszintébb beszélgetések a gyülekezeti lelkészek anyagi helyzetéről a fiatalokkal”, mivel a pályáról kialakult negatív kép nem feltétlenül felel meg a valóságnak.

Az erkölcsi és anyagi megbecsültség mellett hangsúlyosan jelenik meg a hitelesség és az önazonosság kérdése is. A válaszok visszatérően azt jelzik, hogy a hivatás vonzereje a szolgálattevők hitelességéből fakad, nem pedig „a Luther-kabát felsőbbrendűségéből”. Mindez kapcsolatban áll azzal, hogy a lelkészek mennyiben képesek saját hivatásukat örömmel és belső meggyőződéssel megélni. Ezt fejezi ki az a megfogalmazás is, amely szerint szükséges „a lelkészek segítése abban, hogy vonzóbbnak lássák saját szolgálatukat, ezáltal vonzóbbnak tudják azt kifelé is mutatni”.

A kvalitatív adatok alapján az utánpótlás kérdése nem választható el a lelkészi életpálya identitáskérdéseitől és a hivatástudat ápolásától. A válaszok arra mutatnak rá, hogy az egyház számára a lelkészi életpályáért vállalt felelősség hangsúlyos kérdés. Az evangélium hirdetőinek hivatástudata, jóléte és megbecsültsége közvetlenül összefügg a lelkészutánpótlás kérdésével.

Kommunikáció: a szolgálat láthatóvá tétele

A kommunikáció és a transzparencia kérdése a kvalitatív válaszokban hangsúlyosan jelenik meg, és az utánpótlás-stratégia egyik meghatározó területeként értelmezhető. A válaszok arra utalnak, hogy a lelkészi hivatás társadalmi megjelenítésének tudatosabb átgondolása fontos tényező az utánpótlás szempontjából. Ezt támogathatja, ha a lelkészek és a teológusok társadalmi nyitottsága és párbeszédkészsége is láthatóbbá válik. A válaszok alapján a kommunikáció nem pusztán információközlésként jelenik meg, hanem a lelkészi identitás és a missziói öntelmezés részének tekinthető. Az elhívás és a hivatásgondozás kérdései így a lelkészképzésben és a továbbképzési programokban egyaránt megjelenhetnek. Egy válaszadó arra is rámutat, hogy a lelkészi hivatás kommunikációja mint missziói feladat egyben reflexiósteret is biztosíthat a lelkészek személyes hivatáskérdéseinek átgondolására: „A lelkészek képzése: hogy lehet megszólítani elkötelezett embereket. Ez hatással lehet a lelkészek saját hivatásdilemmáiban is.”

Kiemelt hangsúlyt kap a lelkészi szolgálat transzparens megjelenítése. Többen jelezték: „Nem tudják az emberek, mit is csinál a lelkész.” Több válasz hangsúlyozza, hogy a lelkészi szolgálat konkrét tartalmának bemutatása – különböző életutakon keresztül – hozzájárulhat a hivatás realitásabb megismeréséhez.

A válaszok alapján a kommunikáció kérdése nem egy marketingstratégia szükségességére utal, hanem arra, hogy a lelkészi hivatás és életpálya kommunikációja az egyház missziói küldetésének tudatos részévé váljon, és szélesebb társadalmi nyilvánosságban is megjelenjen.

Lelkészképzés és az EHE fejlesztése

A stratégiafejlesztéssel kapcsolatos válaszok harmadik jelentős tematikus csoportja a teológiai képzéshez és az EHE intézményi szerepéhez kapcsolódik. A válaszok egy régóta jelen lévő kérdést vetnek fel: a lelkészutánpótlás felelőssége milyen mértékben kapcsolódik a képző intézményhez, és milyen mértékben az egyház közösségéhez?

Ezt a feszültséget tükrözi az a válasz is, amely szerint nem az egyetem imázsán vagy elismertségén múlik a lelkészi hivatás választása, hanem az elhívás felismerésén: „Ami szerintem jó is így, és

szerintem nem az EHE felelőssége az, hogy valaki a lelkészi pályát választja vagy sem. Esetleg olyan értelemben, hogy a képzés alatt kapnak-e olyan ismeretet a hallgatók, ami hozzásegíti őket ahhoz, hogy lelkes, őszinte, Krisztus mellett elkötelezett hivatástudattal tudjanak szolgálni.”

A lelkészképzésről megfogalmazott vélemények két fő irányba rendeződnek. Az egyik az egyetem jelenlétének és láthatóságának kérdése, a másik a képzés tartalmi és gyakorlati megújítása. Az EHE kommunikációjának, gyülekezetekben, ifjúsági alkalmakon való részvételének és különböző pályaorientációs programokban (pl. felsőoktatási expo, gimnáziumi pályaorientációs napok) való részvételének témája is foglalkoztatta a válaszadókat: „A kommunikáció erősítése kulcsfontosságú lehet, hogy minél többen megízlelhessék a teológiai oktatás érdekességét, mélységét, néhány arcot megismerve.”

A válaszok jelentős része a gyülekezetorientált szemlélet erősítését és a gyakorlati képzés bővítését hangsúlyozta. Egy válaszadó konkrétan is megfogalmazta az ifjúság körében végzett közösségépítés szakmai megerősítésének szükségességét: „Lehet, hogy sokkal könnyebben építenénk ifjúságot, ha kaptunk volna gyakorlati képzést erre.” Emellett megfogalmazódott egy általános képzésmegújítási, tantárgyi átalakítási igény is a teológiai képzés vonzóbbá tételére. Ehhez az igényhez kapcsolódik a képzés relevanciájának gyakorlatias felvetése is, hogy vajon hány százalékát használja a tanuloknak ma egy lelkész konkrét gyülekezeti szolgálatában.

A kritikai észrevételek nem a teológiai képzés mélységét kérdőjelezik meg, hanem a képzés tartalma és a gyülekezeti szolgálat gyakorlata közötti arányok újragondolását sürgetik. A kvalitatív adatok alapján a lelkészképzés fejlesztése nem szűkül le a tantervi reformkérdésre, hanem ekkleziológiai felelősséget hordoz: annak biztosítását, hogy az egyház és a gyülekezetek élő kapcsolatban maradjanak a formálódó lelkésznevezéssel.

Ifjúsági munka

Az ifjúsági munka jelentősége összefügg azzal a kvantitatív eredménnyel, hogy az elhívás leggyakrabban középiskolás korban jelenik meg. Ez az életkori koncentráció abban nyújt támpontot, hogy az utánpótlás feladatát az ifjúsági szolgálatban ne csak kísérő egyházi tevékenységnek tekintsük, hanem a hivatásformálódás egyik kulcskontextusának. Az adatok alapján az ifjúsági munka az utánpótlás szempontjából különösen releváns terület.

A kvalitatív válaszok több esetben utalnak arra, hogy stabil ifjúsági közösségek nélkül nehéz a teológiai tanulmányok irányába elindítani fiatalokat. Többen sürgették az ifjúsági munka gyülekezeti megerősítését, valamint a táborok, találkozók és országos rendezvények tudatosabb szervezését abból a szempontból, hogy az elhívás kérdése tematizálható és átbeszélhető legyen. Az egyház ifjúsági szolgálata így nem csupán programok összességének tekinthető, hanem a hivatás megszületése olyan elsődleges közegének, amelyért rendszerszintű felelősséget kell vállalni az egyháznak.

A válaszokban visszatérően megjelenik a személyes kapcsolatok szerepe, és arra utalnak, hogy az elhívás nem egyszerűen csak információátadás során, hanem személyes találkozásokban és beszélgetésekben születik. A generációs közelség, a személyes történetek, az életutak megosztása különösen megszólító erővel bír. Egy lelkész így idézi fiataljai visszajelzését: „Az ifiseim (...) például azt is mondták, hogy nekik az megszólító, ha korosztályban hozzájuk közelebb álló emberek beszélnek mondjuk a saját elhívásukról, motivációikról. Ebben a közösségnek is nagy szerepe van, azt hiszem. Egy-egy fontos, érdekes teológiai témáról való beszélgetés is fgyelemfelkeltő tud len-

ni.” A személyes találkozások és tapasztalatok fontos szerepet játszanak a hivatásról való gondolkodás elindításában.

A kvalitatív adatok alapján az ifjúság körében végzett egyházi szolgálat a gyülekezeti élet egyik legfontosabb hivatásformáló tere. Az utánpótlás szempontjából lényeges, hogy az egyház milyen minőségű és mennyire fenntartható ifjúsági közösségeket képes működtetni és támogatni.

Gyülekezeti közeg: a hivatás megszületésének közösségi tere

A gyülekezeti közeggel kapcsolatos válaszok alapján a lelkeszi hivatás közösségi tapasztalatban formálódik. Ezt a kvantitatív és kvalitatív adatok egyaránt alátámasztják. „A legfontosabb, hogy a gyülekezetek gyülekezetként (azaz a Krisztus-követők közösségeként) működjenek, ne csupán egyház-községként. Ha van megszólító kapcsolódás, akkor lesznek olyanok is, akik elhívást fognak kapni a szolgálatra.” Az idézet azt hangsúlyozza, hogy a hiteles kapcsolódási pontok jelenléte elősegítheti az életre szóló döntések formálódását. A válaszok szerint a támogató légkör és a hiteles gyülekezeti lelkiség fontos szerepet játszik az elhívás formálódásában. Szükséges a gyülekezeti kapcsolatok erősítése is a fiatalok számára, és önmagukban a „gyülekezeti közösségek, a congregatio sanctorum megerősítése mint helyi erőforrás”.

A válaszokban ugyanakkor megjelenik az egyház hitelességének, identitásának és tradíciójának kérdése is. Egyes válaszok a hagyomány és a megújulás feszültségére hívják fel a figyelmet. A liturgikus és egyházzenei hagyomány értéke mellett megjelenik az interpretáció és a megszólíthatóság kérdése is: „A népegyházi kereteket kellene valahogyan úgy átformálni, hogy az »fiatalos« is legyen. Mert sokszor a liturgia szövege is nehezen megy át, az sincs eléggé átadva, hogy mi miért.” Akár az igehirdetési, akár az egyházzenei hagyományunkra tekintünk, megfontolandó az a vélemény, mely több réteg megszólításának, több istentiszteleti formának vagy gyülekezeti alkalomnak a kreatív megvalósításával fokozná a megszólítás erejét. Az evangélikus tradíciók megtartásának szükségessége ott rejlik a válaszokban, de a tradícióhoz hozzákapcsolódik az interpretálásuk felelőssége is.

A válaszok kiemelik a fiatalok aktív részvételének jelentőségét, különösen a kérdezés és a felelős szerepvállalás lehetőségét. Akkor tudnak elindulni a szolgálat felé, ha olyan közösség veszi őket körül, ahol „kérdezhetnek, ahol láthatnak értelmes célokat, ahol találkozhatnak hitelesen szolgáló emberekkel”. A lelkeszi hivatás értékére vonatkozó egyik javaslat különösen beszédes: „Gyülekezeti tagokat megkérdezni, mit jelent, hogy van lelkészü.” Ez a válasz arra mutat rá, hogy a hivatás értéke akkor válik láthatóvá, ha a közösség maga is tudatosítja saját tapasztalatát.

Néhány válasz az egyház társadalmi megszólalásának egyértelműségét és hitelességét is az utánpótlás szempontjából releváns tényezőként említi: „Tiszta, egyértelmű gondolatok az egyház részéről társadalmi kérdésekben. Továbbá az, hogy biztosítva lássam (és lássák a lelkeszi pályára készülők), hogy nem a status quo fenntartása, a csendben maradás a cél, hanem az, hogy az egyház valóban kész Jézus forradalmi tanítását élni és képviselni. Egy olyan világban és országban, ahol mindennél fontosabb a valódi szeretetközösségek építése, legyen ennek látható és erőteljesen kommunikált megjelenése.”

A kvalitatív adatok alapján a lelkeszi hivatás megszületésének egyik legfontosabb támogató tere a gyülekezet mint élő közösség. Ebben azt az értelmezési igényt fedezhetjük fel, amelyben a közösségi élet hiterősítő kontextusa támogató szerepet tölt be a jövő lelkeszeinek elhívásában és szolgálataira indulásában.

Mentorálás: az elhívás kísérése

A mentorálás az elhívás folyamatát kísérő támogató szolgálatként jelenik meg a válaszokban, visszatérő igényként. A kvantitatív adatok is alátámasztják, hogy a lelkészeknek, családtagoknak és barátoknak jelentős szerepük van az elhívás kísérésében és megerősítésében.

A szolgálatra készülőök számára a lelkészek személyes tapasztalata fontos referenciapont. A válaszok alapján szerepük túlmutat az információközvetítésen: élettörténetük, dilemmáik és reflexióik révén konkrét képet adhatnak a lelkészi szolgálat mindennapi valóságáról. A mentorálás támogató közeget biztosíthat, amelyben a személyes kísérés hozzájárulhat a hivatásra való készülés megerősödéséhez, csökkentheti a bizonytalanságot, és hosszabb távon a pályán maradás szempontjából is jelentős tényező lehet.

A mentorálás kapcsolati tere lehetőséget ad a kérdések és kétségek biztonságos megbeszélésére, ahol elfogadó légkörben fogalmazódhatnak meg a kételyek és az alkalmasság kérdései. Az egyik válaszadó ezt így fogalmazta meg: „ismerjék fel azokat, akikben az elhívás megfogalmazódik”, és támogató módon kísérik őket a döntés és a szolgálatra készülés folyamatában.

Az egyházi utánpótlás-stratégia ezt a hivatásigazgatói feladatot támogathatja formális és informális képzésekkel, amelyek segítik a lelkészeket és minden egyházi és gyülekezeti munkatársat abban, hogy felismerjék az elhívás jeleit, és kíséreni tudják a döntési folyamatot.

Az evangélikus iskolákban végzett hivatásébresztő szolgálat

Az evangélikus oktatási intézményekben végzett hivatásébresztés a válaszokban önálló tematikus területként jelenik meg. A kitöltők nemcsak az egyházi iskolák tudatosabb szerepvállalását hangsúlyozzák a lelkészutánpótlásban, hanem az iskolalelkészek felelősségét is a hivatás megismertetésében. Az evangélikus iskola az utánpótlás szempontjából nem pusztán oktatási térként, hanem hivatásformáló közegként jelenik meg.

Több javaslat érkezett olyan programokra, amelyek egyházi szolgálatvállalásra ösztönözhetnek: evangélikus középiskolákban hittudományi szakkörök indítása, tudatosabb pályaeorientáció a lelkészi hivatás irányába, valamint rendszeres jelenlét az Evangélikus Hittudományi Egyetem nyílt napjain. Jó gyakorlatként említik az egyházi iskolák tanulóinak szervezett látogatását gyülekezetekben és diakóniai programokban. Az ilyen személyes találkozások és tapasztalatok erősíthetik az iskolák és a gyülekezetek kapcsolatát, valamint hozzájárulhatnak a közös egyházi identitás tudatosabb megéléséhez.

A válaszokban megjelenik az általános iskolás korosztály megszólításának igénye is, valamint annak lehetősége, hogy a lelkészek a szülőkkel is beszélgessenek a hivatás kérdéséről: „A pályaeorientáció szempontjából érzékeny időszakokban (7–11. évfolyam) személyes találkozások, iskolai jelenlét, beszélgetések lehetősége (szülőkkel is) – reális információk és élményt adó példák. Ez minden foglalkozás, hivatás esetében segítheti a döntést, és akár rövid távon is hatékony lehet.” A válaszadók javasolják továbbá, hogy az iskolalelkészek számára is szerveződjenek továbbképzések az elhívás kísérésének témájában, hogy tudatosabban vehessenek részt a pályaeorientáció egyházi vonatkozású kommunikációjában.

Az egyházi oktatási intézmények is hivatásformáló közösségi terek az egyházban, ahol a pályaválasztásra való felkészülés szorosan kapcsolódik az oktatási és nevelési munkához. Ebben a közegben

az iskolalelkészek és a pedagógusok együttműködése erősítheti azt a kommunikációt, amely támogatja a lelkészutánpótlás ügyét, kiegészülve az intézményhez kapcsolódó gyülekezet kísérő és támogató jelenlétével. Ha az evangélikus iskola is az egyházi identitás formálásának tere, akkor a hivatás-ébresztés e nevelő munka szerves részének is tekinthető.

Spirituális és teológiai alapok

A válaszokban visszatérő téma az elhívás teológiai értelmezésének hangsúlyozása. Többen arra hívják fel a figyelmet, hogy a stratégiai gondolkodás csak világos teológiai alapvetés mellett lehet hiteles, hiszen „az elhívás Isten kezében van”. Egy válaszadó megfogalmazása szerint a lelkészi szolgálathoz történő elhívás munkálásának legfontosabb eszköze „az evangélium hirdetése és az imádság”.

A lelkészi szolgálat apostoli súlyának tudatosítása, a Krisztus-központú indulás, valamint a hitvalóságos és gyakorló imaélet a válaszokban az utánpótlás kérdésének spirituális dimenzióját emeli ki. Az Istentől érkező elhívás fókuszát így fogalmazza meg és helyezi el az üdvtervi dimenzióban egy válaszadó: „Meggyőződésem, hogy a kulcs annak megláttatása, hogy (minden látszat ellenére) egy győztes Úr gyermekei és (minden látszat ellenére) egy győztes ügy követői lehetünk... Mert ha mi nem bízunk az ügyünkben igazán, akkor minden kampány egy üres lufi csupán, ami hamar kipukkan...”

Az idézetben megjelenő gondolat több válaszban is visszhangzik: a fiatalok nem pusztán programokra, hanem lelki mélységre vágyanak. A „mély lelkiség” és a „személyes istenkapcsolatban való bátorítás” kifejezések arra utalnak, hogy az elhívást a válaszadók elsősorban Istentől érkező ajándékként értelmezik. Ezzel együtt hangsúlyozzák azt is, hogy az egyház és szolgálattevői felelősséggel tartoznak az elhívás kíséréséért: lelkipásztori és stratégiai munkájukkal olyan teret teremthetnek, amelyben ez az ajándék kibontakozhat.

Nehézségek és akadályok

A válaszadók nem kerülik meg a lelkészi hivatás formálódásának nehézségeit sem. A kvalitatív válaszok alapján az utánpótlás kérdése nem elszigetelt jelenség, hanem az egyházi és társadalmi környezet összefüggésében értelmezhető.

Elsőként a társadalmi bizonytalanság jelenik meg háttérként. A fiatalok bizalmatlansága, a jövőkép elbizonytalanodása, valamint az a kulturális közeg, amelyben „a világ működése és megítélése, valamint a bizonytalanabb jövő lehet az oka, hogy nem jönnek annyian”, olyan helyzetet rajzol fel, amelyben a lelkészi hivatás választása nem magától értetődő. Egy másik válaszadó a generációs távolságot így fogalmazza meg: „Nem tudom, hogy célzottan, stratégiaszinten lehet-e biztosan működő recepteket felmutatni. A fiataljaink olyan platformokon és olyan ideálok árnyékában mozognak, ahova nagyon nehezen tudunk betörni.” A válaszok érzékelik a kulturális környezet átalakulását, amelyben az egyházi jelenlét korábbi formái kevésbé érik el a fiatal generációkat.

Ugyanakkor a válaszok nem korlátozzák az értelmezést csak külső tényezőkre. Többen hangsúlyozzák, hogy az utánpótlás kérdését nem lehet kizárólag társadalmi folyamatokkal magyarázni. Visszatérően megjelenik az a gondolat, hogy az utánpótlás kérdése szorosan összefügg a gyülekezeti közösségek vitalitásával, a személyes jelenléttel és a szolgálat hitelességével. Ezt egy válaszadó kü-

lönösen sűrítetten fogalmazza meg: „A lelkészhiány a gyülekezethiány tünete! Ha vannak működő gyülekezetek, akkor lesznek elhívott fiatalok...” A gondolat az utánpótlást az egyházi közösségek életképességével és missziói dinamizmusával kapcsolja össze. Ehhez kapcsolódik a hagyomány és megújulás feszültségének kérdése is. Egy válaszadó szerint „az egyház beleragadt a saját hagyományába”.

A belső akadályok között hangsúlyosan jelenik meg a lelkészi szolgálat hitelességének kérdése. A kiégés, a túlterheltség, a negatív jövőkép és a panasz kultúra nemcsak személyes nehézségként jelenik meg, hanem az egyházi működés szempontjából is kockázatot jelent. Egy válaszadó provokatív kérdése különösen beszédes: „Érdekes lenne megvizsgálni, hogy a lelkészek hány százaléka ajánlaná ezt a hivatást a gyermekének...” A felvetés azt tükrözi, hogy az utánpótlás kérdése szorosan összefügg a szolgálatban állók életminőségével és hivatásélményével.

A válaszok alapján a nehézségek és az akadályok három szinten rajzolódnak ki: társadalmi-kulturális környezetben, egyházi-strukturális összefüggésekben és a lelkészi életpálya belső tapasztalatának dimenziójában. Az utánpótlás kérdése végső soron az egyház egészének működését és jövőképét érinti.

A kutatás eredményeiből kirajzolódó stratégiai súlypontok

Az eddigiekben bemutatott eredmények támpontokat adhatnak az MEE utánpótlás-stratégiájához. A kérdőíves vizsgálat alapján az alábbi súlypontok emelhetők ki:

1. A lelkészi életpálya hitelességének és megbecsültségének erősítése

A lelkészi utánpótlás összefügg a szolgálatban állók életminőségével, hivatásélményével és társadalmi megbecsültségével. A lelkészi hivatás megélése maga is utánpótlást segítő tényező.

2. A gyülekezeti közösségi élet vitalitásának támogatása

Az élő, kapcsolódási lehetőséget kínáló közösségek támogatni és erősíteni tudják az elhívás formálódását. A gyülekezetek hivatásformáló terek, így minőségük és dinamizmusuk befolyásolja az egyéni döntések alakulását.

3. Az ifjúsági munka és a korai hivatásbresztés tudatos fejlesztése

Az elhívás gyakran középiskolás korban artikulálódik, ezért az ifjúsági szolgálat az egyház számára kiemelt fontosságú terület. Gyülekezeti ifjúsági csoportokban és az evangélikus középiskolákban egyaránt meghatározó, hogy megvalósul-e az egyházi szolgálatokkal kapcsolatos tudatos tehetség gondozás.

4. A mentorálás és a személyes kísérés rendszerszintű támogatása

A személyes kapcsolatok és a lelkészek támogató jelenléte jelentős szerepet játszik a hivatás tisztázásában és megtartásában. A gyülekezeti lelkészek és lelkészcsaládok fontos bázisai az elhívás formálódásának; felkészítésük és megerősítésük ezért kiemelt szempont az elhívás összefüggésében.

5. A teológiai képzés és az egyház kapcsolatának megerősítése

A lelkészképzés relevanciája, gyakorlati orientáltsága és gyülekezeti beágyazottsága befolyásolja a lelkészi hivatástudat megerősödését és fenntarthatóságát.

6. A transzparens és missziói kommunikáció tudatosítása

A lelkészi szolgálat láthatóvá tétele az egyház missziói önértelmezésének része. Szükséges, hogy az ösztársadalom számára is megújult formában jelenítsük meg az evangélikus lelkész személyét.

7. *A spirituális alapok és a teológiai tudatosság ápolása*

Az utánpótlás kérdése spirituális természetű: az egyház akkor tud hitelesen megszólítani, ha a hivatástudat élő és reflektált.

Záró gondolatok

A kutatás eredményei azt jelzik, hogy a lelkési elhívás folyamata a családi, gyülekezeti és intézményi szocializációs közegekben formálódik. Az elhívás leggyakrabban középiskolás korban artikulálódik, és meghatározó szerepe van benne a személyes kísérésnek, különösen a gyülekezeti lelkész jelenlétének. Az adatok arra utalnak, hogy a lelkészutánpótlás nem pusztán létszámkérdés, hanem az egyház közösségi életének minőségével, a lelkési szolgálat hitelességével és a hivatásformáló közegek vitalitásával összefüggő jelenség.

A *vocatio* teológiai dimenziói – az isteni kezdeményezés, az egyéni válasz, a közösségi kontextus és az üdvtervi reménység – az empirikus eredményekben konkrét tapasztalati mintázatokként jelennek meg. Ez lehetővé teszi, hogy az utánpótlás kérdését ne kizárólag spirituális vagy kizárólag szervezeti problémaként kezeljük, hanem e két megközelítés összefüggésében értelmezzük.

A lelkészutánpótlás jövője így az egyház jelenének minőségét is tükrözi: azt, hogy milyen közösségi tereket kínál, milyen hitelességgel szolgál, és miként képes az elhívás felismerését és kísérését támogatni. Ebben az értelemben az utánpótlás kérdése nem különálló stratégiai feladat, hanem az egyház önértelmezésének és missziói hitelességének kifejeződése.

„I Could Not Help Embarking on the Path of Ministry”

An Empirical and Theological Examination of Pastoral Calling and Recruitment in the Evangelical Lutheran Church of Hungary

► **The study examines the question of pastoral calling and ministerial recruitment in the Evangelical Lutheran Church in Hungary from both theological and empirical perspectives. The research is based on a questionnaire survey with 145 participants, analysing responses from Lutheran pastors as well as individuals currently enrolled in or having completed theological ministerial training. The study seeks to explore the backgrounds from which candidates for the pastoral ministry emerge, how the sense of calling develops, and who and what processes contribute to its strengthening.**

The results indicate that the calling is most often received during secondary school years and is closely related to family, congregational, and broader community experiences. Personal relationships play a decisive role, particularly the presence of a congregational pastor. According to the responses, motivations for choosing the ministry are primarily connected to God’s call and guidance, while a strong emphasis is also placed on working with people and serving the community.

The study interprets the notion of calling within the theological framework of *vocatio* and reads the empirical findings in light of this perspective. Key areas highlighted by the research

include the sustainability and credibility of the pastoral vocation, the role of congregational communities, the significance of youth ministry, as well as questions of personal accompaniment and theological education.

The findings suggest that the issue of ministerial recruitment is closely related to the quality of congregational life and to how the pastoral vocation is experienced in practice.

Keywords: calling (vocatio) / socialization background / congregational embeddedness / vocational formation / pastoral career

Felhasznált irodalom

- ALTHAUS, Paul 1929. *Grundriss der Dogmatik*. 2. köt. C. Bertelsmann, Gütersloh.
- BÖLTS, Stefan – NETHÖFEL, Wolfgang (szerk.) 2010. *Pfarrerberuf heute. Netzwerk Kirche*. Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh.
- Church of England 2022. *Clergy Wellbeing. Focused Study 3*. Church of England, London. <https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2022-10/focussed-study-3-gmh-clergy-wellbeing.pdf>.
- HÄRLE, Wilfried 1995. *Dogmatik*. De Gruyter, Berlin – New York.
- JÁRAY, Márton – TÓTH, Gergely – VAN DYKE, David J. – ALBERT, Fruzsina 2025. The Relationship between Lutheran Pastors' Well-Being and Depression and the Professional Support Available to Them. Quantitative Research in the Hungarian Lutheran Church. *European Journal of Mental Health*, 20. évf. e0041. <https://doi.org/10.5708/EJMH.20.2025.0041>
- MOLTMANN, Jürgen 1965. *Theologie der Hoffnung*. Kaiser, München.
- NETHÖFEL, Wolfgang 2004. Wie weiter? Zwischenbilanz des Pfarrberufs und der theologischen Ausbildung. *Theo-Web*, 3. évf. 2. sz. 140–164. o. https://www.theo-web.de/zeitschrift/ausgabe-2004-02/nethoefel_mlookmr2-12.doc.pdf.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes 2017. Vocatio – elhívás: A fogadószoba megnyitása. In: *Teológia és reformáció. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak tanulmánykötete*. Szerk. Szabó Lajos. Evangélikus Hittudományi Egyetem – Luther Kiadó, Budapest. 121–126. o.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes 2024. Gyakorlat, kontextus és teológiai reflexió. A teológiai képzés megújulásának új kölcsönhatásai. In: *Teológia és tanulás. A változás lehetősége. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak és doktoranduszainak tanulmánykötete*. Szerk. Balogné Vincze Katalin – Kodácsy-Simon Eszter – Seres-Busi Etelka. L'Harmattan – Evangélikus Hittudományi Egyetem – Luther Kiadó, Budapest. 39–55. o. <https://doi.org/10.56037/978-963-380-281-6.03>
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes – KORÁNYI András 2021. Az evangélikus lelkészi szolgálat és a lelkészképzés útkeresése. Adottságok, lehetőségek, kihívások. *Lelkipásztor*, 96. évf. 1. sz. 2–7. o.
- PANNENBERG, Wolfhart 1993. *Systematische Theologie*. 3. köt. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- PANNENBERG, Wolfhart 2006. *Rendszerez teológia*. Ford. Görföl Tibor. Osiris, Budapest.
- PRÖHLE, Károly 1948. *A hit világa. Bevezetés a keresztyén hittanba*. Harangszó, Budapest.
- SCHLEIERMACHER, Friedrich 2021. *Der christliche Glaube nach den Grundsätzen der evangelischen Kirche im Zusammenhange dargestellt*. 2. köt. De Gruyter, Berlin–Boston.
- SZABÓ Lajos 2000. Quo vadis, teológiai képzés? In: uő (szerk.): *Mérlegen a lelkész*. Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest. (Gyülekezetpedagógiai füzetek 2.) 24–29. o.
- TILLICH, Paul 2000. *Rendszerez teológia*. Ford. Szabó István. Osiris, Budapest.

Milyen lelkészekre van ma szükség?

Körkérdés a lelkési szolgálat kortárs kihívásairól

- Folyóiratunknak ebben a tematikus számában a *Tanulmányok* rovat fókuszában egyházunk lelkészutánpótlásának kérdése áll. Az alapozó teológiai írás kérdésfelvetés, elemző helyzetjelentés, útkeresés, de az útkövetés bölcsessége felé is elindít. Ezt követte a lelkési elhívás és utánpótlás empirikus és teológiai vizsgálata kapcsán végzett kutatás részletes ismertetése. Ehhez kapcsolódik az alább következő három lelkési reflexió, amely három különböző élethelyzetből mutatja meg a mai lelkési életpálya kihívásait, komolyan véve az isteni elhívás és a lelkési kompetenciák közötti kapcsolatot vagy annak hiányát. A rovat szerkesztője Pángyánszky Ágnes rektorhelyettes, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Gyakorlati Tanszékének tanszékvezető docense.

Teológiai alapállásunk újarögzítése

■ LÁZÁRNÉ SKORKA KATALIN

„Jöttek óriás prédikátorok,
És ostoroztak, és égbe ragadtak, –
Csak ezt a szócskát: »én bűnös vagyok«,
Nem bírták velem úgy értetni meg,
Ahogy Te tetted, én »kicsi papom«,
Általad lett a templom menedékem,
És vigasztalásom, és otthonom.
És Te tetted, hogy megértettem én,
Hogy mégis több az Evangelium,
Több, mint a leggyönyörűbb költemény.
És Te tetted, hogy fordulok magamba,
S a szent vacsora után legalább

Jobban vigyázok tettemre, szavamra.
Te tetted, ha türelmesebb vagyok,
Tudván: nagy dolog a kicsi dolog.
Ledobhatatlan keresztem alatt
– Ezt is Te tetted – már meghajolok.
Te tetted ezt, – a bús nevelő-évek,
Szakadások, törések, temetések
Csupán a segítségedre siettek.
És látod, látod: ezt ismét Te tetted,
Hogy bennem lassan életté remegnek
A szók: »Kegyelem és békesség nektek«.”

Reményik Sándor *Az én lelkipásztorom* című versének idézett része egy hívő ember vallomása, aki hite alakulásában felfedezte a titkos erőfeszítéseket, hűen kifejezve a lelkési hivatás lényegét. Első gyülekezetemtől elköszönve találkoztam ezzel a költeménnyel először, az ottani ifúság tagjai idézték. Minden lelkész hálás lehet, ha legalább egy ember képes így emlékezni rá. A költemény nem karizmatikus vezetőt, nem is elszánt templomépítőt vagy rezzenéstelen prófétai alkatot állít elénk, hanem egy egyszerű igehirdetőt, akinek a beszéde a szívekig hatolt, tettei életek átformálódását eredményezték. A vers lelkipásztora különleges isteni erő birtokosa, aki képes volt a legfontosabbra: szelíden megértetni a Megváltó titkát.

Milyen lelkészekre van szükség ma az evangélikus egyházban?

A társadalmi környezet a szakmai kompetenciákat, a mérhető teljesítményt és a menedzsment-szemléletet részesíti előnyben, ezért mintha a gyülekezetben is minden a lelkész vonzó lelki alkatán, hitelességén, felkészültségén, imaéletén múlna. Mindeközben a népegyházi struktúrák meggyengülnek, a gyülekezetek missziós helyzetbe kerülnek, hűséges egyháztagjai elmennek minden halandók útján, és nincs, aki automatikusan átvenné a helyüket. Markánsan átrajzolódik egyházközségeink szociokulturális háttere is, ami összefüggésben áll a gazdasági változásokkal, így számos lassan elfogyó gyülekezetben a lelkészi hivatás egzisztenciális feltételei is egyre kérdésesebbé válnak.

Nem vállalkozom arra, hogy átfogóan vizsgáljam meg az evangélikus lelkészi szolgálat jelenkori kihívásait, és azokból következtetve alkossam meg a 21. századi lelkész típusát, mivel hitem szerint azokra van szükség, akiket Isten elhív és alkalmazásá tesz. Ez is az ő joga, amit nekünk alázattal illel tudomásul venni. A Magyarországi Evangélikus Egyház háromnemzetiségű tradíciót hordoz, különféle nagyságú és helyzetű településeken találkozunk gyülekezeteivel, melyeket tájegységenként is más-más kegyesség és kultúra jellemez. Nehezen elképzelhető, hogy mindenhová ugyanolyan karakterű lelkész lenne való, Isten azonban minden elhívottját és azok különféle képességeit is meg tudja áldani Szentlelkével.

Kétségtelen viszont a lelképásztori hivatás megújulásának szükségessége, hiszen rohamosan változó korban élünk, és mivel a mai kor emberének szól az örök evangélium, őt kell megismerni, megérteni, a számára megfelelő úton kell hozzá közelíteni. Létezik a lelkészi szolgálatban is módszertani innováció, viszont ebben a szinte mindent megkérdőjelező korban először teológiai alapállásunk újrarögzítését kell elvégezni.

Szolgáló vagy szolgáltató?

„Úgy tekintsen minket minden ember, mint Krisztus szolgálát és Isten titkainak sáfárait.” (1Kor 4,1)

A modern fogyasztói társadalom a szolgáltatásokra épül, a kereslet-kínálat összefüggései jól láthatók. Ebben a keretben már a szolgálat szó is eleve túlhaladott, a lelkész könnyen vallási szolgáltatóként jelenik meg a világ spirituális piacán. „Portékája” egy a sok közül, amelynek egyesek számára nem kell tetszetősnek lennie, mert önmagában értékes, másoknak azonban idejétmúlt.

Luther szerint az egyház Isten igéjének teremtménye (creatura verbi), nem emberi munka produktuma, hanem az ige által jön létre. Az *Ágostai hitvallás* V. cikke szerint „az evangélium tanításának és a szentségek kiosztásának szolgálata” elvégzendő feladat, de „a Szentlélek [az], aki hitet támaszt – ahol és amikor Istennek tetszik – azokban, akik hallják az evangéliumot”. Ez a tétel kioltja a teljesítményorientált szemléletet, mivel a szolgálat transzcendens volta kiszámíthatatlanná teszi az eredményt, egyben kiveszi a kezünkől a dicsekvés lehetőségét is.

Olyan lelkészekre van szükség, akik tisztában vannak azzal, hogy sem a szolgálatukat, sem a gyülekezet építését nem lehet emberi alapokra helyezni, nem embereket szolgálnak ki, hanem Megbízójukat szolgálják. A lelkész bátran szól, minden bizonytalanságot mellőzve, mert a legkiválóbbat képviseli, és a legjobbbat nyújtja, amire az ember vágyakozhat – ő sem szégyelli az evangéliumot. *Verbi Dei minister*, tehát tevékenysége több, mint a változatos lelki igények kielégítése. Imádkozónak és a küldő Úr akaratát szüntelenül keresőnek kell maradnia. Minden cselekedetében az Isten eszköze, szolgálata értékelése pedig nem világi mérőeszközökkel, hanem a hűség kategóriájával mérhető.

A szolgálat esszenciája

„*Akiknek megbocsátjátok a bűneit, azok bocsánatot nyernek...*” (Jn 20,23)

A lelkészi hivatás kortárs értelmezése gyakran mentálhigiénés és közösségépítő kategóriákban mozog. Bár ezek fontos dimenziók, de a missziói parancs a tanítvánnyá tételre vonatkozik. Soha annyi szorongó fiatal nem volt még, mint a mostani nemzedék tagjai. Megannyi nyomasztó kihívás, a háború réme és a jövő bizonytalansága is fenyeget. A külső körülményeken nem tudunk változtatni, csak kondicionálni tudunk azok elviselésére. A belső embert azonban elvezethetjük Istenhez, akinek a szeretetétől senki és semmi el nem választhatja az övéit. Még a bennünket mérgező bűn sem.

Olyan lelkészekre van szükség, akik felhasználják a társadalomtudományok ismereteit, de mindig elsődlegesnek tartják, hogy Isten és ember kapcsolatának hídépítői maradjanak. Feladatuk a Krisztusban kapható új élet hirdetése, a szeretetet nélkülözők számára a legnagyobb szeretet, a megsebzetteknek a Gyógyító bemutatása. Ez az a sajátos dimenzió, amely más segítő szakmák kompetenciáján kívül esik. A bűnbocsánatot és a Krisztusban kapható kegyelmet a lelkésznek kell hirdetnie, ezt senki más nem tudja átvállalni, és nem teszi meg helyettünk. A kazuális szolgálatok is ide tartoznak, az örök élet reménységét csak a lelkész szólaltatja meg.

Szolgálat és jelenlét

„*Az Ige testté lett...*” (Jn 1,14)

Az egyház nem különülhet el a társadalomtól. A keresztény oktatás és nevelés feladatán túl a diakónia hitelesíti a gyülekezetek hitét és adhat kapcsolódási pontot azoknak, akik a jötevében társaink szeretnének lenni. Ne legyen illúziónk, a lelkészek politikai jellegű megnyilvánulásai közösségeik sajnálatos megosztottságához vezetnek, viszont jelenlétük a digitális térben új távlatokat nyit. Ma már pár másodperc alatt mindenre választ ad a ChatGPT, ami társalkodó, instant coach, sőt lelki vezető is lehet.

Olyan lelkészekre van szükség, akik szolgálatukban nem nélkülözik, de nem is abszolutizálják a modern technológiai vívmányokat. A keresztény hit jellege szerint azonban személyes és valóságos interakciókat igényel, ezért a gyülekezeti alkalmaknak is a valóságos térben kell megvalósulniuk, akkor lesznek életteli telik. Küldetésünk nem redukálható online tartalomgyártásra. A közös étkezések, kóruséneklés és az úrvacsora misztériuma mind rámutatnak arra, hogy a lelkésznek a való élet sűrűjében kell találkoznia embertársaival. Spontán módon egy óvodai folyosón beszélgetve, boltban találkozáva, ifjakkal biciklizve, örülve az örülővel és sírva a síróval, együtt imádkozva, ahogyan a mindenható és örökkévaló Isten is eljött közénk, emberré lett számunkra.

Szolgálat és szerepkonfliktusok

„*...mindenkinek mindenné lettem...*” (1Kor 9,22)

A lelkész személyével szembeni elvárások igen differenciáltak, és nyugodtan kijelenthető, hogy irracionálisak is. Legyen biblikus igehirdető, közösség-szervező, pedagógus – lehetőleg minden iskolafokon. Legyen mentálhigiénés és szociális szakember, építészként tekintsen az épített örökségre, éltesse a hagyományokat, és merjen bátor újító lenni. Elvárható-e egyáltalán, hogy valaki ilyen sok szerepben

jól teljesítsen? S hol foglal helyet ebben a magánélet? Ha szülőként, házastársként vagy a szendvics-generáció tagjaként éli a mindennapokat, akkor hivatása és családtagjai között is balanszíroznia kell.

Olyan lelkészekre van szükség, akiket nem ér felkészületlenül a szolgálat széles spektruma, és akik a szerepek sokaságában sem forgácsolódnak szét. Kiváltságnak, nem pedig súlyos örökségnek látják a hivatás rétegzettségét. Bevallják korlátaikat, és mernek feladatokat delegálni. Képesek segítséget kérni, csapatot formálni, csapatba illeszkedni, példát adni vagy hátrálalni. Hálózatban és együttműködésben gondolkodnak önmaguk és testvéreik érdekében. Az egyházat Krisztus testének látják, családnak, amelyben mindenkinek lehet részfeladata, és nem baj, ha valami nem tökéletesen és az ő elvárásai szerint alakul. Szerepek és azok esetleges konfliktusai nem felemésztik, hanem erőforrásként, építő eszközként jelennek meg.

Szolgálat különféle kihívásokban

„...méltó a munkás a maga bérére.” (Lk 10,7)

A sokrétű feladatör nem feltétlenül áll arányban az anyagi és társadalmi megbecsültséggel. Egyházunk igyekezett felismerni a hivatással járó ebbéli nehézségeket is, ezért a lelkészi életpályamodell (LÉM) kiszámítható kereteket nyújt. A lelkészek közül sokan több nyelven beszélő, többdiplomás szakemberek, olykor azonban még az egyházon belül sincs teljes konszenzus arra nézve, hogyan lehet a tudásukat, terhelhetőségüket, teljesítményüket megfelelően elismerni.

Előfordul, hogy a gyülekezetek és intézmények ellenérdekeltségéről is szó esik a lelkészek alkalmazása tekintetében, hiszen az intézményekben van a tömegbázis – gyermekek, ellátott személyek, alkalmazottak és külső partnereként az ő családjuk –, de az egyház mégis gyülekezeteiben él.

Olyan lelkészekre van szükség, akik tudásukkal, tehetségükkel egyházukat gyarapítják, és akiket ebben a szolgálatban fogadó közösségeik felelős testületei meg is erősítenek, anyagilag megbecsülnek. Ne kelljen senkinek azon gondolkodnia, hogy családja megélhetéséért világi másodállást keres. Istentől kapott talentumait kamatoztatva, megszerzett tudását ambiciózusan használva vállaljon feladatokat evangélikus egyházunkon belül. A gyülekezet és az intézmények között húzóó látszólagos feszültségeket az egymást megtermékenyítő szolgálati területek tudatos összekapcsolásával, jó munkakapcsolatokkal oldja fel.

Szolgálat és tanítványi lét

„Íme, elküldelek titeket, mint bárányokat a farkasok közé.” (Lk 10,3)

A lelkész nem polihisztor, hanem *homo christianus*, azaz Krisztushoz tartozó ember. Identitásának végső alapja a tanítványság. Jézus szavai szerint azonban semmi garancia nincs arra, hogy a tanítványok áldást mondó jóindulata, Isten országának közel jöttéről szóló szavaik nyitott fülekre és szívekre is fognak találni. A siker nincs a lelkészek kezében, de erős ígéretre hagyatkozhatnak, Jézus szavára: „Én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.”

Olyan lelkészekre van szükség, akik felkészülnek arra, hogy a Krisztus-követés magában hordozza a kiszolgáltatottság és az elutasítás lehetőségét. A lelkészi hivatás gyakorlása a kereszt teológiájának fényében jelenik meg, nem a dicsőség, hanem a szolgálat, az önátadás perspektívájában. Minden értékes áldozatból és szenvedésből születik. E szolgálatnak minden időben fájdalmasan szép feszültsége van: a gyengeségben megmutatózó erő, látható törekenységben hordozott isteni hatalom.

Társadalmi korszakváltás és lelkeszi identitás

■ SZLAUKÓ-BOBÁL ORSOLYA

Bevezetés

Az európai kereszténység – és benne a Magyarországi Evangélikus Egyház – olyan történelmi korszakhatáron áll, amely nem egyszerűen strukturális vagy intézményi átalakulást jelent, hanem teológiai, kulturális és antropológiai fordulópontot is. A kérdés nem csupán az, hogyan működtessük tovább gyülekezeteinket, hanem az, milyen lelkeszi habitus képes hitelesen jelen lenni egy fragmentált, információval túlterhelt, bizalmatlan és spirituálisan mégis éhes társadalomban. Iskolalelkészként és gyülekezeti lelkeszként két különböző, mégis egymást átfedő térben tapasztalom ezt a változást. A fiatal generációk vallási szocializációja gyökeresen eltér a korábbi nemzedékekétől. A gyülekezeti térben pedig az intézményi hűség helyét egyre inkább az élményalapú, személyes döntésekre épülő vallásosság veszi át. Ebben a kontextusban a kérdés így fogalmazható meg: milyen lelkeszi identitás képes egyszerre teológiailag mély és kulturálisan érzékeny lenni?

Az „opcionális hit” korszakának lelkipásztora

Ebben a kontextusban a lelkeszi szolgálat kérdése egészen más aspektust kap. Ha a hit valóban pusztán opcióvá lett, akkor a kereszténység többé nem kulturális evidencia, hanem személyes döntés tárgya. Ez azt jelenti, hogy a hit átadása nem hagyományozódik automatikusan, hanem mélyen személyes meggyőződésként kell megszületnie az egyén életében. Ebben a helyzetben az egyház és a lelkesz feladata nem a társadalmi pozíció megőrzése, hanem annak a térnek a megnyitása, ahol a hit mint valós és értelmezhető lehetőség jelenhet meg. A szekularizáció nem pusztán vallástalanságot jelent, hanem a transzcendencia háttérbe szorulását, amelyben Isten jelenléte már nem magától értetődő. Ebben a helyzetben a lelkesz nem a hagyomány automatikus továbbadója, hanem olyan hermeneutikai közvetítő, aki képes a keresztény üzenetet úgy artikulálni, hogy az a kortárs ember egzisztenciális kérdéseivel valódi párbeszédbe lépjen. A lelkipásztori szolgálat így egyszerre igényel kulturális intelligenciát, teológiai mélységet és kommunikációs érzékenységet.

A társadalom mint missziós terület? Ha az egyház már nem képvisel kulturális többséget, akkor a lelkesz szerepe is újradefiniálódik: nem fenntartó adminisztrátor, hanem missziói tanú. Nem pozícióból beszél, hanem tanúságtévként, egy sokszínű társadalmi közegben. Ez a missziói identitás Krisztusközpontú jelenlét, amely egyszerre bátor és párbeszédképes. A vallási pluralizmus és a növekvő intézményi bizalmatlanság egy másik irányból is kihívást jelent. A lelkesz tekintélye nem formális státusból fakad, hanem személyes hitelességből. A modern társadalomban a hitelesség kulcsa az önreflexió. A lelkipásztor nem tévedhetetlen válaszadó, hanem olyan ember, aki saját kérdéseit és küzdelmeit sem rejti el, miközben az evangélium reménységére mutat. E ponton kapcsolódhatunk Henri Nouwen „sebzett gyógyító” képéhez, amely a lelkipásztori identitást nem a tökéletesség, hanem a megélt kegyelem tapasztalata felől ragadja meg.

A digitalizáció és a generációs identitásválság tovább árnyalja ezt a képet. A hálózati társadalomban a kö-

zösség fogalma átalakul: a fizikai jelenlét mellett virtuális terekben is formálódnak kapcsolatok. A lelkesítő szolgálata ezért nem korlátozódhat a templomi vagy intézményi térre, hanem kommunikációs és mediális érzékenységet is igényel. A digitalizáció ugyanakkor nem csupán kihívás, hanem lehetőség is. A lelkesítő számára fontos, hogy tudatosan és felelősen éljen ezekkel az eszközökkel: felismerje a közösségépítés, az elérés és a megszólítás új formáit, miközben megőrzi a tartalom teológiai hitelességét. A cél nem az önmagáért való jelenlét, hanem az evangélium olyan módon való közvetítése, amely a kortárs kommunikációs térben is érthető, méltó és felelős. Ugyanakkor a digitális zaj közepette különösen felértékelődik az a csendes, személyes jelenlét, amely rezonanciát teremt. A lelkipásztor ebben az értelemben nem pusztán információt közvetít, hanem olyan kapcsolati teret nyit, ahol az ember megtapasztalhatja, hogy megszólított és válaszolni képes lény.

A gyülekezeti lelkesítő szerepének átalakulása

Ebben a társadalmi és kulturális környezetben a gyülekezeti lelkesítő szolgálata új hangsúlyokat kap. A hit többé nem kulturális evidencia és nem magától értetődő horizont. Ebben a helyzetben a lelkipásztori szerep nem egyszerűen bővül, hanem átrendeződik. A klasszikus modellben a lelkesítő a közösség tanítója, igehirdetője és a szentségek kiszolgáltatója, aki a hitbeli és erkölcsi orientáció stabil pontját jelentette. Ma ez a funkció továbbra is lényegi, de nem elegendő. A gyülekezeti lelkesítő egyre inkább mediátor, közösségformáló és identitáskísérő is, aki képes a párbeszédre. Nem csupán tanít, hanem kapcsolatokat épít; nem pusztán irányt mutat, hanem jelenlétével formál.

A tekintély sem magától értetődő adottság ma. A hivatal önmagában nem garantál elfogadottságot. A lelkipásztori vezetés alapja a személyes hitelesség, a bizalom és a kapcsolati jelenlét, online is. A közösség nem a pozíciót követi, hanem azt az embert, akinek életében az evangélium láthatóvá válik. A pluralista társadalomban a gyülekezet sem kulturális többség, hanem tanúságtevő közösség. A lelkesítő feladata így nem csupán a hagyomány őrzése, hanem olyan közösségi tér formálása, ahol a hit személyes tapasztalattá és megélt valósággá válhat. A gyülekezet nem pusztán intézmény, hanem identitást alakító közösség. A gyülekezet nem elsősorban intézményi struktúra, hanem közösségi valóság, melynek identitása a kapcsolatok hálójában formálódik, és nem merül ki szervezeti működésben vagy liturgikus eseményekben. A közösség olyan tér, ahol a hit nem csupán tanításként jelenik meg, hanem megélt tapasztalattá válik. Ebben az értelemben a lelkipásztor szerepe nem kizárólag tanítói vagy adminisztratív funkció, hanem közösségformáló és identitáskísérő szolgálat. Így a gyülekezeti lelkesítő szerepe a 21. századi magyar kontextusban sem pusztán a hagyomány őrzése, hanem olyan közösségi tér fenntartása és formálása, amelyben a hit értelmezhető, megélt és továbbadható. A gyülekezeti lelkesítő tehát ma egyszerre tanító, liturgus, mediátor, közösségépítő és reflektív vezető. Ami változik, az a környezet és a szolgálat formája; ami változatlan, az a középpont: Krisztus evangéliuma.

Az iskolalelkesítő sajátos küldetése

Az iskolalelkesítő szolgálat a 21. századi egyházi jelenlét egyik legérzékenyebb és legösszetettebb formája. Míg a gyülekezeti térben a közösség – legalább formálisan – vallási önazonossággal rendelkezik, addig az iskola világa heterogén: eltérő családi háttérrel, különböző vallási szocializációval, sőt sokszor vallási közömbösséggel érkező diákok és pedagógusok alkotják. Az iskolalelkesítő így nem „belső

közegben”, hanem félig vagy teljesen szekuláris térben végzi szolgálatát. Az iskolában a hit nem adott-ság, hanem kérdés. A fiatal generáció számára a kereszténység nem kulturális evidencia, hanem egy a lehetséges identitásformák közül. Az iskolalelkész feladata ezért nem csupán ismeretátadás vagy liturgikus szolgálat, hanem kísérés. Olyan jelenlét, amely teret ad a kérdésnek, a kételynek és a keresésnek. A hit itt nem hagyományozódik, hanem párbeszédben, kapcsolatban és közösségi élményben formálódik. A lelkész feladata, hogy olyan teret nyisson, ahol a fiatal megtapasztalhatja: kérdései kimondhatók, kételyei nem szégyellnivalók, élete jelentőséggel bír.

A fiatal generáció életvilágát a gyorsulás, a teljesítménykényszer és az állandó elérhetőség jellemzi. Hartmut Rosa társadalomelmélete szerint a későmodern társadalom alapélménye a gyorsulás, amely elidegenedéshez vezet: az ember elveszíti a mély kapcsolódás lehetőségét önmagához, a másikhoz és a világhoz. Ezért válik fontossá az iskolalelkész szolgálata, aki különleges helyzetben van: egyszerre tartozik az egyházi struktúrához és az oktatási intézmény szervezetéhez. Ez kettős lojalitást és kettős érzékenységet igényel. Értenie kell az intézményi működést, ugyanakkor meg kell őriznie teológiai önazonosságát. Küldetése nem a morális felügyelet, hanem az evangéliumi jelenlét. A diákok nem a hivatalos szerepet tisztelik, hanem az autentikus személyt. Az iskolalelkész hitelessége a meghallgatásban, az empátiás jelenlétben és a következetes életvitelben mutatkozik meg. Ebben az értelemben az iskolalelkész inkább kísérő és mentor, nem pedig intézményi vezető.

A digitalizáció és a kortárs ifjúsági kultúra tovább árnyalja ezt a szolgálatot. A fiatalok identitása hálózati térben formálódik, ahol a közösségi média, a teljesítménykényszer és a bizonytalan jövőkép egyszerre vannak jelen. Az iskolalelkész feladata olyan biztonságos és reflektív tér megnyitása, ahol a fiatal megtapasztalhatja: értékes, megszólított és szeretett lény. Ez a küldetés tehát nem pusztán oktatási kiegészítő szolgálat, hanem missziói jelenlét valóságban és digitálisan is a formálódó generáció életében. Olyan közvetítő, aki az evangéliumot nem kényszerként, hanem lehetőségként tárja fel; nem kész válaszokkal, hanem kísérő figyelemmel.

A gyülekezeti és iskolai szolgálat között nem ellentét, hanem dinamika áll fenn. Míg a gyülekezet a hit közösségi gyakorlásának tere, az iskola a hit kérdésének és keresésének tere. A 21. századi Magyarországi Evangélikus Egyház jövője nem elsősorban struktúrákon, hanem hiteles, rezonanciát teremtő, missziói tudatú lelkészeken múlik. Olyan szolgáló embereken, akik teológiailag megalapozottan, kulturálisan érzékenyen és személyes integritással tudják jelenvalóvá tenni Krisztus evangéliumát egy változó világban.

Ót és újat

■ NÉMETH ZOLTÁN

„...kiváló kompromisszumaink vannak, ezek között van legjobb, s azt hívjuk legjobb stratégiának...”
(Esterházy Péter: *Termelési regény*)

„Aki már óbort ivott, az nem akar újat, mert ezt mondja: Az óbor a jó.” (Lk 5,39)

Évekkel ezelőtt egy különös vitának lehettem fültanúja. Lelkészkollégák beszélgettek arról, hogy szabad-e Luther-kabátban gitározni. Nem maga az alkalom volt a kérdés, amelynek keretében ez megtörténik – például családi vagy ifjúsági istentisztelet –, nem is az ifjúsági vs. énekeskönyvi énekek eltérő megítélése, hanem egész egyszerűen a „jelenség” maga: lelkész Luther-kabátban, nyakába akasztott gitárral. Függetlenül a vita végkimenetelétől – nem igazán volt végkimenetel – számomra szimbolikusává vált a gitározó Luther-kabátos lelkész képe: kifejezi a ma szolgáló lelkész különös, kettős helyzetét – azt ne mondjam: identitását –, ahogy egyszerre hozza elő eszköztárából az ót és az újat, egyszerre képviseli a hagyományt, az állandóságot, valamint új eszközök, megoldások után nyúl. Megtartja a hagyományos alkalmakat, és kitalál, szervez, elles, átvesz, honosítani próbál olyan új programokat, amelyekről a fiatalok, családok, új érdeklődők csatlakozását reméli.

Az újítás, a megújulás képessége mindig is velejárója volt a lelkeszi szolgálatnak, de most, amikor a régi már nem – vagy legalábbis egyre kevésbé –, az új pedig még nem működik, ez különösen is nehéz átmeneti helyzetet eredményez a lelkészek számára. Jelenleg még ott van bennünk az a reménység, hogy valamiféle megújulás az eddigi, hagyományos és megszokott formákat, tereket fogja megtölteni érdeklődőkkel – az elkötelezett szót le sem merem írni –, ugyanakkor éppen az általunk alkalmazott új módszerek árulkodnak arról, hogy ha nem is fogalmazzuk meg, de valójában már látjuk, hogy a személyes kapcsolatok, rétegalkalmak, kiscsoportok stb. nem az egyházfenntartói járulékot rendszeresen fizetők és vasárnapi templomba járók számát növelik automatikusan.

A lelkészutánpótlás stratégiájának többéves vajúdása annak felismerését hozta többünknek, akik ezzel hivatalból foglalkozunk, hogy jelenleg a múlt és a jövő között köthető kompromisszumok időszakában vagyunk még, ami nem kedvez a stratégiakészítésnek. Amikor most az újabb nekiveselkedés szakaszában külső szakértőket is bevontunk a munkába, nekik köszönhetően is megerősítő és bizonyos értelemben megvilágosító volt, hogy miért is van rendkívül nehéz helyzetben az, aki ma egy történelmi felekezet lelkésze, illetve azok, akiknek döntéseket kell hozniuk vagy valamiféle iránymutatást kellene adniuk ebben az átmeneti helyzetben.

Az ó és az új egymáshoz való viszonya a jézusi logionokban is összetett kérdés, összességében a tömlő és a ruha példázata fejezi ki leginkább a régi és az új feszültségét (Mt 9,16–17) – ebben a szellemenben szól a mottónak választott ige is egy másik helyről –, ugyanakkor a jelenlegi átmeneti helyzetben mintha ez a kompromisszumkésznek mutatózó jézusi mondat felelne meg leginkább: „Azért minden írástudó, aki tanítványává lett a mennyek országának, hasonló ahhoz a házigazdához, aki újat és ót hoz elő kamrájából.” (Mt 13,52)

Egyensúlyt az a gondolat teremthet ó és új viszonyában az egymásnak ellentmondani látszó logionok között, ha az új érvényre jutását nem radikális módon képzeljük el a gyakorlatban – mint a tömlő és a ruha esetében, ahol egyik pillanatról a másikra történik az új alkalmazása és a régi elve-

tése –, hanem olyan átmeneti formában, ahogy a gazda folyamatosan leltárt készít, és nem őrizgeti, ami számára haszontalan, hanem átgondolt szelektálással – ez felel meg a 13. fejezetben olvasható példázatok tanulságának is – folyamatosan öröködik a családi vagyon „értékállósága” felett. (Erre utalhat az erősebb tartalommal bíró ἐκβάλλω kifejezés használata is.)

Ezt az elvi és teológiai bevezetőt követően hadd osszam meg a *Lelkipásztor* olvasóival a zsinat márciusi ülésére készített beszámolót a lelkészutánpótlás ügyéről.

A lelkészutánpótlás stratégiájának és cselekvési tervének elkészítése érdekében több felmérést, kutatást, elemzést is végeztünk az elmúlt hónapokban. A zsinat 2025. novemberi ülésén ismertettük a *Lelkeszi szolgálatra vonatkozó adatgyűjtés* (továbbiakban: adatgyűjtés) és a *Milyen háttérből érkeztél a lelkészképzésbe?* (továbbiakban: háttérfelmérés) című felmérések eredményét.

Az adatgyűjtés és a háttérfelmérés a lelkeszi szolgálat, illetve a képzésre és a lelkeszi szolgálatra való jelentkezés múltbeli és jelenlegi körülményeit tükrözik. A stratégia megalkotásához azonban fontossá vált annak a prognosztizálása, hogy előreláthatóan hogyan alakul a lelkésszerep az elkövetkező években: milyen lesz a lelkeszi hivatás tíz-húsz év múlva, hiszen a stratégiának a jövőre kell irányulnia, és nem alapozhat a mai viszonyokra és körülményekre.

Ennek feltérképezésére alkottuk meg és küldtük ki február elején a *Lelkeszi helyzetkép* (továbbiakban: helyzetkép) elnevezésű kérdőívet, amelynek kitöltési határideje február 27. volt, és február 25-ig százhusz válasz érkezett. A kérdések megfogalmazásánál fontos szempont volt, hogy a megkérdezetteknek ne jóslatokba kelljen bocsátkozniuk, hanem a lelkeszi szolgálat jelenleg tapasztalható erőforrásaiból és hiányosságaiból rajzolódjék ki az, hogy a fenntarthatóság jegyében milyen területeken kell a stratégiának beavatkoznia a rendszer működésébe a jövő érdekében.

Mivel a lelkészutánpótlás munkacsoport (továbbiakban: munkacsoport) munkája a tagok szétszóródottsága, illetve egyéb egyházi szerepekkel való leterheltsége miatt nehezen koordinálható, ezért 2025 év végén a feladatért felelős személyként azt a döntést hoztam, hogy a munkacsoport mellett egy kis létszámú szakértői csoportot hozunk létre, amelynek az a feladata, hogy a *munkacsoport* részére olyan munkaanyagot készítsen, amelyet a munkacsoport tagjai online módon hozzászólásokkal, kiegészítésekkel alakítani tudnak. A szakértői csoport tagjai: dr. Duráczy Bálint, KRE; Járay Márton, MHI; dr. Pángyánszky Ágnes, EHE; Németh Zoltán, OI.

Eddigi felismeréseink a lelkészutánpótlás stratégiájának – amelyet mind a három felmérés (adatgyűjtés, háttérfelmérés, helyzetkép) igazolni látszik – abba az irányába mutatnak, hogy olyan mértékű és jellegű változtatásokra van/lenne szükség egyházi működésünk minden területét érintően egyházunk jövője érdekében, amely változtatásokra, úgy tűnik, nem állunk készen. Abban bizakodunk, hogy az eddigi működés és struktúra fenntartása mellett egy megfelelő módszerrel biztosítható egyházunk jövője – benne a lelkészutánpótlás ügye –, de már az elmúlt évek zsinati anyagai és az azóta végzett felmérések is azt mutatják, hogy ha nem vagyunk készek/képesek alapvető változásra a gyülekezetépítés, a misszió, a lelkeszi szolgálat és egyáltalán a lelkeszi szerep, életforma, feladatvállalás terén, akkor a hagyományos keretek nem lesznek fenntarthatók. Ennek igazolására most csak egyetlen, éppen az adatgyűjtésnek köszönhető következtetést hadd említsek, nevezetesen azt, hogy a szolgálatban álló lelkészek száma és a korfa alapján ennek a számnak az elkövetkező tíz-tizenöt évben várható alakulása önmagában nem indokolja, hogy a lelkészutánpótlás ön- és egymagában stratégiai kérdés legyen. Sokkal inkább a „gyülekezetutánpótlás” kérdése látszik elsődleges feladatnak a számok tükrében, és természetesen ez már a lelkészutánpótlásra is hatással van. Alapvető, az egyházi élet és működés minden területére kiható változásra van tehát szükség, amelynek csak része a lel-

készutánpótlás ügye. Vélhetően – Isten segítségével, illetve az ő munkájaként – ezeket a változtatásokat ránk fogják kényszeríteni a körülmények, de jelenleg még úgy tűnik, hogy nincs meg bennünk az ehhez szükséges kockázatvállalási hajlandóság. A szakértői csoport eddigi tevékenysége nagyban hozzásegített minket ahhoz, hogy mi, a stratégiakészítés felelősei megértsük azt, hogy melyek is azok a jövőt alakító tendenciák, amelyek nem engedik, hogy illúzióink legyenek a jelenlegi struktúra fenntarthatóságát illetően.

Vázlatosan ismertetem a kutatások eredményeire épülő szakértői javaslatokat a készülő stratégiára vonatkozóan. A stratégia szempontjából rendkívül fontos annak felismerése, hogy a jelenlegi struktúra nem lesz fenntartható, és ennek nyilvánvaló okai vannak. Az itt következő vázlatos ismertetésben igyekszem ezt a jelen és a jövő szembeállításával érzékeltetni a működőképesség fenntarthatósága szempontjából.

A szakértői munkacsoport eddigi észrevételei a készülő stratégiára vonatkozóan

A történelmi egyház(ak) mozgástere ma három erőter metszéspontjában formálódik.

1. A tágabb, társadalmi tér

Múlt/jelen		Jövő
hagyományos, kulturális beágyazódás (beeszületés, áthagyományozódás)	↔	missziói helyzet (személyes döntés, elköteleződés)

„A kérdés nem az, hogyan őrizzük meg a még meglévőt, hanem az, hogyan lesz az egyház újra meghívó, vonzó közösség.”*

2. Generációs tér

Múlt/jelen		Jövő
egység, folytonosság (csoport-, felekezeti identitás; „hiszünk”)	↔	hitelesség, önazonosság (egyéni identitás, „hiszek”)

„A stratégia nem állhat egyik oldalra sem kizárólagosan: olyan megoldásra van szükség, amelyben a hitelesség nem bontja az egységet, és az egység igénye a kompromisszumokból adódóan nem veszélyezteti a hitelességet.”

3. Egyházi (belső) tér

Múlt/jelen		Jövő
hagyományokra épülő, nehezen változó közeg	↔	a formák és a szemlélet átalakulása

„A változás nem lehet pusztán szervezeti vagy kommunikációs természetű. A formai és szemléletbeli változás csak akkor fenntartható, ha teológiai megalapozottsággal és egyházi beágyazottsággal párosul.”

Konklúzió

A készülő stratégiának ezt a három teret egyszerre kell figyelembe vennie. E hármas szempontrendszernek célszerű érvényesülnie a korábban a munkacsoport által meghatározott csomópontok terén:

- lelkesítő szolgálat, lelkesítőszeret,
- gyülekezet,
- lelkesítőképzés (képzés),
- gyermek- és ifjúsági munka.

A készülő stratégia központi kérdése az adatgyűjtés és a háttérfelmérés eredményeit is elemezve és figyelembe véve: Van-e olyan középpont, amely egyszerre teremti meg a missziói dinamizmus, a hitelesség és az egység lehetőségét?

- A válasz elsősorban nem módszertani, hanem krisztológiai, teológiai: Jézus az, aki mind személyében, mind tanításában, mind művében képes magához vonzani minden korok emberét.
- Jézus az, aki maga köré gyűjtve minket valódi egységet hoz létre közöttünk, aminek fontos része a felekezeti jelleg és identitás, de nem feltételszerűen, hanem következményképpen.
- Jézus az, aki személyében, tanításában, szenvedéssel és halállal pecsételt művében hiteles, és ő az, aki követőit ugyanezek vállalása, a kereszthordozás által hitelesíti.

Így válik az evangélium hirdetése és megélése – gyakorlattá tétele – által „stratégiai tényezővé” Jézus személye, mint aki szeretetének erejével magához vonz minket, közösséget hoz létre maga körül, és erőt, motivációt ad az ő követéséhez.

---

* A csillaggal jelzett idézetek a szakmai csoport részéről a munkacsoport számára készülő dokumentumból származnak.

Egy borítóját vesztett kódex?

Márk evangéliuma új megközelítésben

■ TÓTH BENCE

CROY, N. Clayton: *The Mutilation of Mark's Gospel*. Abingdon Press, Nashville, 2003.

Clayton Croy képregényrajongó fiatalként feladott a helyi lapban egy hirdetést, miszerint régi magazinokat vásárolna. Egy idősebb hölgy is jelentkezett: az azóta felnőtt fiának feleslegessé vált újságjait akarta pénzzé tenni. A sok értéktelen magazin között pedig Croy fantasztikus felfedezést tett: egy híres képregénysorozat akkor több mint száz dollárt érő első számára bukkant (ami ma már a többszörösét érné). Amikor azonban kinyitotta, csalódottan szembesült azzal, hogy az a ritka példánynak csak a borítója, amelybe egy másik, értéktelen képregénynek a borítóját vesztett maradványát tették.

Az azóta a columbusi (Ohio, USA) Trinity Evangélikus Szeminárium Újszövetség-professzorává lett Croy hasonló állítást fogalmaz meg könyvében Márk evangéliumával kapcsolatban. Tézise szerint az eredeti kódex első és utolsó lapja (a legkülső félbehajtott ív) még talán az első másolás előtt leszakadt, és az a szöveg, amely ma a kezünkben van, csak egy csonkolt változata az eredetinek.

Márk evangéliuma köztudottan kurtán-furcsán ér véget a legrégebbi kéziratokban a 8. verssel: „*Kijöttek [az asszonyok], és elfutottak a sírbolttól, mert remegés és rémület fogta el őket; és senkinek sem mondtak el semmit, mert féltek.*” A folytatás, a 9–20. versek (az ún. hosszú befejezés) csak i. sz. 130 körül került a könyv végére, és a mai kutatók gyakorlatilag egyhangú véleménye szerint ezt a szakaszt nem az evangélista írta. Azonban annak megítélése, hogy Márk eredetileg is a 16,8 verssel fejezte-e be könyvét, 1950 és 1980 között száznál is több fordulatot vett. Míg korábban az általánosan elfogadott nézet az volt, hogy az evangélium eredetileg a 8. vers után is folytatódott, ma már az a nézet dominál, hogy Márk szándékosan hagyta abba művét egy meglepő mondattal.

Croy könyvében áttekinti a két álláspont melletti és elleni érveket a szövegkritika, stílus, nyelvtan, teológia, hagyomány és irodalomkritika szemszögéből, és bemutatja azokat az evangéliumban korábban már elővételezett eseményeket, melyek fájóan hiányoznak a történet végéről. Ilyen például a feltámadott Jézus megjelenése (minden bizonnyal Galileában, ahogy a 16,7-ben megüzente nekik); a tanítványok helyreállítása azután, hogy a Gecsemáné-kertben elfutottak tőle (14,50); vagy a Szentlélek kitöltetése (1,8; 13,11).

De ha alaposabban megnézzük, akkor azt láthatjuk, hogy az evangélium kezdete is furcsa: az első mondat – „*Jézus Krisztus, az Isten Fia evangéliumának kezdete*” – feliratszerű. Lehetséges lenne, hogy egy írnok illesztette ide, hogy az olvasó tudja, mi ez a könyv, mert hiányzott az eleje? Ezután még két

ószövetségi idézet következik Malakiás 3,1-ből és Ézsaiás 40,3-ból; majd születéstörténet vagy akár az inkarnáció bármilyen említése nélkül rögtön Keresztelő János fellépéséről olvasunk a 4. verstől.

A szerző ezért itt is áttekinti a szövegkritikai, nyelvtani, stílusbeli és exegetikai érveket, és arra a következtetésre jut, hogy itt valami hiányzik. Azaz álláspontja szerint eredetileg nemcsak hogy nem ott ért véget a könyv, ahol ma gondoljuk, de nem is ott kezdődött.

De hogyan lehet „elveszíteni” egy szöveg elejét és végét? A korabeli könyvek egy része egy mindkét végén farúdhhoz rögzített papirusz- vagy pergamentekercs volt. A két végük nagy igénybevételnek volt kitéve, sérülékenyebbek voltak, mint a tekercs közepe. Lehetséges, azonban valószínűtlen, hogy egyszerre szakadt volna le mindkettő. De ebben az időben már használtak kódexeket is: több lapot egymásra helyeztek, félbehajtották és összevarrták, így kaptak egy lapozható könyvet. Croy bemutatja, hogy a 400 előtről fennmaradt kéziratokból egyetlen újszövetségi szöveg sem íródott tekercsre, kizárólag kódexbe. Úgy tűnik tehát, hogy ez volt a keresztény szokás.

Vagyis ha Márk az evangéliumát egy ilyen kódexre írta, és már azelőtt elveszett az első és utolsó lapja, a legkülső ív, mielőtt az első másolat elkészülhetett volna (és hogy Máté és Lukács felhasználhatta volna saját evangéliumuk megírására, ugyanis narratívájuk pont a Mk 16,8-nak megfelelő hely után jelentősen eltérővé válik), aminek tíz, de maximum húsz éven belül kellett megtörténnie, akkor a ma ismert szöveg nemcsak a végén, hanem az elején is hiányos. Pont, mint egy borítóját vesztett képregény.

A tézist minden kétséget kizáróan igazolni természetesen csak egy olyan újonnan felbukkanó kézirat lehetne, mely tartalmazza mindkét hiányzó részt; vagy legalábbis egy eddig ismeretlen, a hiányzó szakaszokra utaló patrisztikus idézettel lehetne alátámasztani. Azonban már csak a lehetőség is felvet (és a szerző is sorra vesz) az evangéliummal kapcsolatos teológiai, értelmezési kérdéseket, melyeket hasznos lenne a Márk-kutatásban a jövőben alaposabban is megvizsgálni. Clayton Croy könyve izgalmas felvetésével ennek lehet katalizátora, és ha az elmélet (még meglévő gyengeségei mellett) igaznak bizonyulna, alapvetően átírná azt, amit a legkorábbi evangéliumról eddig gondoltunk.

Ösztönzések Dorothee Sölle olvasására

■ OROSZ GÁBOR VIKTOR

SACHER, Konstantin – TRUGENBERGER, Julius – WITTEKIND, Folkart (szerk.): *Dorothee Sölles Theologie. Anregungen – Anfänge – Beziehungen*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2025. (Kölner Forschungen zur Theologie Dorothee Sölles 1.)

A *Dorothee Sölles Theologie – Anregungen – Anfänge – Beziehungen* (Dorothee Sölle teológiája – Inspirációk – kezdetek – kapcsolatok) című, 2025-ben megjelent tanulmánykötet egy új, ökumenikus és interdiszciplináris kutatási sorozat első darabja, amelyet a kölni egyetemen működő Kölner Forschungsnetzwerk zur Theologie Dorothee Sölles kutatócsoport munkájának keretében készült. A kötet alapját a 2023. február 3–4-én megrendezett kölni konferencia előadásai képezik – az eseményt szimbolikusan Dorothee Sölle halálának (2003. április 27.) huszadik évfordulóján rendezték meg, tisztelegve a teológus életműve előtt. A szerkesztők – Konstantin Sacher, Julius Trugenberger és Folkart Wittekind – vállalása kettős: egyrészt szeretnének elindítani egy hiánypótló, tudományos igényű Sölle-kutatást, másrészt felmutatni azt, hogy miért volt és miért marad továbbra is Dorothee Sölle (1929–2003) a protestáns teológia egyik legjelentősebb 20. századi alakja.

A bevezető tanulmány szerzője egyenesen úgy fogalmaz, hogy Sölle „a 20. század második felének protestáns teológiájában minden túlzás nélkül a legbefolyásosabb hang” volt, mégis kevesen foglalkoznak teológiájának tudományos kutatásával. Ez a kijelentés egyszerre diagnózis és kutatási program. Sölle könyvei rendkívül nagy példányszámban fogytak, számos nyelvre lefordították őket, ő maga az akadémia és a kritikai nyilvánosság határán álló, társadalomkritikus és politikailag elkötelezett kereszténység szimbolikus alakjává vált nem csak Németországban, hiszen 1975-től a tekintélyes Union Theological Seminary professzora volt New Yorkban. Munkásságának recepciója mégis máig töredékes, bár elismert teológusként tartják számon, ám rendszeres teológiai életművét ritkán elemzik kellő alapossággal. Ezt a hiányt igyekszik pótolni a jelen kötet és a vele induló sorozat.

A kötet felépítése

A kötet három jól körülhatárolt tematikus egységbe foglalja a tanulmányokat, ezek a következők: *Anregungen* (Inspirációk), *Anfänge* (Kezdetek) és *Beziehungen* (Kapcsolatok). Ez a hármas tagolás szemléletbeli programot is tükröz, hiszen a szerkesztők Sölle teológiáját a munkásságát meghatározó forrásokon és párbeszédpartnerein keresztül kívánják értelmezni, elkerülve ezzel Sölle „rendszerének” merev rekonstrukcióját.

Az *Anregungen* fejezet négy tanulmánya a szellemi előzményeket és a meghatározó impulzusokat kutatja a teológus életének korai szakaszában. Daniel Weidner kitűnő írása Sölle irodalomtudósi pályájára koncentrálna, elsősorban a göttingeni doktori disszertációra (a Bonaventura álnéven publikáló szerző *Éjjeli őrzáratok* című művéről, 1954) és az 1971-ben elfogadott, majd 1973-ban kiadott *Realisation* (Realizáció) című habilitációs monográfiára. Weidner meggyőzően mutat rá arra, hogy Sölle témavezetője, Wolfgang Kayser műfogalma és elemzési apparátusa mennyire meghatározta azt, ahogyan Sölle a teológia és irodalom határán felmerülő kérdéseket értelmezni kezdte. A habilitáció köz-

ponti témája az elvilágiasodás (Säkularisierung) fogalmának kritikai vizsgálata volt Albrecht Schöne klasszikussá vált megközelítésével szemben. Sölle nem a vallási nyelv profán szövegbe épített „maradékait” vizsgálta munkájában, hanem azt, miként *realizálja* az irodalom a vallás ígéreteit – innen az alcím: *Realisation*. Ez az a tény, amely Sölle egész teológiai gondolkodásához kulcsot adhat.

Michael Murrmann-Kahl tanulmánya Dorothee Sölle és a neves történész, Thomas Nipperdey kapcsolatát vizsgálja a kölni Bildungsbürgertum (művelt polgárság) szellemi légkörén és Hegel közös recepciójának nyomain keresztül. Nipperdey kiadatlan és Hegel munkásságát tárgyaló doktori disszertációját (1953) Sölle *Stellvertretung* (Helyettesítés) című 1965-ös főművével hozza párhuzamba – az *Aufhebung* (megszüntetve megőrzés) fogalma mindkettőjüknél lényeges szerepet játszik. Philipp David a „keresztény ateizmus” programjának filológiai eredőit és teológiatörténeti helyét jelöli ki Sölle korai munkáiban, Joachim von Soosten pedig az a-teizmus *pour Dieu* paradoxonát elemzi a fenomenológiai nyitottságon keresztül.

A kezdetek – a pedagógus és a szekularizáció

A kötet módszertanilag egyik legeredetibb része a második egység, amelynek szerzői jelentős mennyiségű levéltári forrást dolgoztak fel ezen időszak értelmezéséhez. Annika Krahn kutatást végzett a Sölle-szövegek megjelenéséről az észak-rajna-vesztfáliei középiskolai hittantankönyvekben, és elemzése meglepő eredményre vezetett: Sölle szövegei a német „Sek II” szinten (középiskola felső évfolyamai) a legtöbbet idézett szerzők között szerepelnek, holott az egyetemi diskurzusban alig fordulnak elő. Ez az ellentmondás szorosán összefügg Sölle pedagógiai önértelmezésével, amelyet Krahn a teológus életpályáján belül elhivatottságának egyik alappozíciójaként értékel.

Marlene Sinhuber Sölle ez idáig teljesen ismeretlen, második államvizsga-dolgozatát (kb. 1956) mutatja be, amelyet a kölni Mülheim nevű kerületi leánygimnáziumban tartott hittanórairól írt. A dokumentum Sölle korai hermeneutikáját és vallástani koncepcióját mutatja be, amelynek lényege a bibliai szövegek egzisztenciális értelmezése, a szókratészi dialógus mint didaktikai elv és a tanári önkorekciós készség. Ezek mindegyike már azokat a vonásokat sejteti, amelyek Sölle érett teológiáját jellemzik. A fejezet továbbá betekintést enged az 1950-es évek nyugatnémet protestáns vallásoktatásának szellemi közegébe, és meggyőzően érvel amellett, hogy Sölle teológiájának pedagógiai módszere nem utólagos alkalmazkodás valamihez, hanem tudatos és konstitutív eleme látásmódjának.

Harald Matern tanulmánya a szekularizációdiskurzust vizsgálja. Amellett érvel, hogy a protestáns teológia 1945 utáni fejlődése – Sölle munkásságát is beleértve – csak a szekularizáció komplex folyamatainak kontextusában érthető meg. Sölle különleges szerepe abban van, hogy olyan teológiát kívánt folytatni, amely „maga is bizonyos szempontból szekularizált” marad anélkül, hogy a keresztény hagyomány lényegi elemeit feladná. Sölle teológiáját Matern egyenesen egy atipikus, „iskolaalkotásra sem nem képes, sem nem hajlandó” gondolkodásmód megtestesülésének nevezi – mindez provokatívnak tűnik, de a szerző érvelése helytálló.

Beszélgetőtársak és kontextusok – „Beziehungen”

A harmadik egység az életmű külső kapcsolódási pontjait mutatja be és vizsgálja. Christiana Steiner egy levéltáros alaposságával rekonstruálja Sölle és az NDK békemozgalmanak ellentmondásos viszonyát. Sölle egyszerre állt kapcsolatban a pártközeli Keresztény Békekonzferenciával és a disszidens

Frauen für den Frieden (Asszonyok a békéért) csoporttal, ami az ő nyugatnémet politikai elkötelezettségét keleten egyszerre tette „vonzóvá” és gyanakvás tárgyává.

Katrin König Sölle és Simone Weil teodiceakoncepcióját hasonlítja össze egymással – ez az tanulmány a kötet legalaposabb és leginkább rendszeres teológiai munkája. König figyelmesen mutatja be, hogy Sölle Weil misztikus keresztteológiáját hogyan fogadta be, de a felszabadítás-teológiai hangsúlyokkal módosította is, hiszen Weil a szenvedő Isten egyedi jelenlétének paradoxonjából indul ki, Sölle pedig a latin-amerikai szegények konkrét szenvedéstepasztalatából, és abból következően az Isten mindenhatóságát elutasító gondolathoz érkezik meg – ez olyan felismerés, amelyet Sölle 1973-as *Leiden* (Szenvedés) című könyvétől kezdve következetesen képviselt. A szerző rámutat, hogy Sölle – Hans Jonas gondolatait követve – az Auschwitz utáni Istenről szóló gondolkodásban bírálja azt a nézetet, amely szerint Isten mindenható. Ezt az elképzelést Sölle – különösen a szenvedés és a gonoszság, vagyis a „teodiceai” kérdések fényében – végül eretnekségnek tartja, mert nem tud megfelelő választ adni arra a kérdésre, hogyan engedhette Isten Auschwitz borzalmait.

Christian Kamleiter Sölle és Mayra Rivera nézeteinek összehasonlításával a posztkoloniális teológia horizontjába helyezi Sölle transzcendenciafelfogását. Caspar De Boor a Thomas S. Kuhn-féle paradigmaváltás-fogalom szerepét elemzi Sölle *Gott denken* (Istenről gondolkodni; 1987/90) című összefoglaló teológiai munkájában. Katja Dubiski pedig a Martin Buber-i párbeszéd-filozófia – különösen az *Én és Te* című munka – lehetséges hatásait mutatja be Sölle szeretetteológiájában.

Megjegyzések

A tanulmánykötet több szempontból is úttörő munka, hiszen elsőként kísérel meg monografikus mélységű, interdiszciplináris és forrásalapú Sölle-kutatást elindítani. Az egyes tanulmányok módszertani sokszínűsége – irodalomtörténet, vallástörténet, rendszeres teológia, pedagógiatörténet, politikai teológia és komparatív eszmetörténet – a kötet erényének tekinthető, bár a munkák koherenciáját némiképp lazítja. Az *Anfänge* fejezet különösen is domináns, hiszen a levéltári anyag felkutatása, alapos értelmezése és a korai Sölle-szövegek gondos kontextualizálása mintaszerű filológiai és eszmetörténeti munkát tükröz.

Megemlíthető, hogy a kötet nem vállalkozik Sölle teológiájának átfogó rendszeres értékelésére; ugyanakkor egy szintetizáló szemléletű záró esszé hasznos lett volna. A feminista teológiai dimenzió és reflexió, amely Sölle életművének legalább olyan fontos része, mint a politikai teológia, az egyes tanulmányokban csak érintőlegesen jelenik meg. Szintén nyitott kérdés marad, de talán a következő kötetekben szó esik róla, hogy miként értékelhető Sölle életműve a mai posztsekularis és globalizált teológiai nyilvánosság kontextusában.

A *Dorothee Sölles Theologie* című kötet a kölni sorozat rendkívül ígéretes első darabja, amely komolyan veszi az életmű történeti és teológiai összetettségét, és olyan kutatási irányokat nyit meg, amelyek évekre biztosíthatják a Sölle-kutatás „programját”. A kötetet haszonnal forgathatják mindazok, akik a 20. századi protestáns teológia-, egyház- és kultúrtörténet iránt érdeklődnek, és akik Sölle politikai és irodalmi teológiájának gyökereit és összefüggéseit szeretnék pontosabban megérteni.

Húsvét ünnepe után 3. vasárnap (Jubilate)

► 1Pt 2,11–20

A Megváltottságból fakadó öntudat, az öntudatból fakadó elvek

A vasárnap jellegéről

Húsvét utáni harmadik vasárnap Jubilate vasárnapja. A vasárnap introituszszoltára a 66. zsoltár, a nevét is erről kapta a vasárnap: „Örvendezz Istennek!” A vasárnap jellegében dominál, hogy a húsvéti tényből, a jó Pásztor szeretetét felismerve az egyház tekintetét a jövő felé fordítja (vö. JÁNOSSY 2008, 36. o.). „... inkább a jövőbe tekint; azt látja és láttatja meg, ami történni fog: az Úr mennybemenetelének és a Szentlélek kiárasztásának üdvösséges tényeit. S ezeknek mennyei dicsősége az örökkévalóság fényével ragyogja be Krisztus tanítványgyülekezetének földi zarándokútját, amely a *regnum gratiae*ből a *regnum gloriae et perfectionis*ba [a kegyelem királyságából a dicsőség és tökéletesség királyságába] visz.” (Uo.) Az egyház mint próbatételekkel terhelt zarándokközösség a kereszt alatt halad a dicsőség felé, reménysége pedig, hogy a terhek csak ideig-óráig tartanak. A vasárnap evangéliuma Jn 16,16–23, hangsúlya talán az utolsó két versben van: „Így most ti is szomorúak vagytok, de ismét meglátlak majd titeket, és örülni fog a szívetek, és örömtöket senki sem veheti el tőletek: és azon a napon nem kérdeztek éntőlem semmit.”

Amit a textusról tudni kell

A levél kezdetén teológiai alapvetéseket találunk, ezt követően Péter levele a második részében erkölcsi intelmekkel áll elő (GERÉB 2015, 84. o.).

A „szeretteim” megszólítás az agapé szóból van képezve, tehát mögötte nem az ember töredékes szeretetverziói, hanem a keresztény hittből megélt isteni szeretet áll (ἀγαπητοί).

A „jövevények és idegenek” itt inkább a keresztény közösségek létfelfogásáról szól, mintsem a címzett gyülekezet(ek) etnikailag vagy kulturálisan sokszínű környezetéről. Nem mint kultúra vagy mint etnikum lesz a levélolvasó jövevény vagy idegen. Itt jól látszik a vasárnap témájában is megjelenő előretétek, olyannyira, hogy a keresztény ember nemcsak előrenéz a beteljesedés felé, hanem saját magát a kereszt által értelmezi! „A keresztyének mennyei polgárok, akik Isten rendeléséből élnek e világban, ahol jövevényességük idejét Isten akarata, törvénye szerint tartoznak eltölteni.” (*Jubileumi kommentár*, 412. o.)

Ugyanakkor profán áthallással is bír, ami itt pont a mondanivalót erősíti: a Római Birodalom városaiban polgárjogot szerezni az idegeneknek meglehetősen nehéz volt (GERÉB 2015, 86. o.), s ez a feszültség segít megérteni a keresztény önértelmezés alapjait: ahogy a városban az idegenek csak megtűrtek voltak, de nem integrálódhattak, úgy a krisztusi értékek miatt a keresztény ember is idegen a világban.

Feltűnik a „testi vágyak” (σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν) és a lélek, ez esetben mint ψυχῆς, szembeállítása. Ez meglehetősen idegen az általános bibliai emberképtől, ami többnyire nem állítja

szembe az anyagi természetű testet a szellemi természetű lélekkel. Ez a dichotomikus szemlélet hellén hatásra kezd terjedni, Péter szóhasználata valószínű a hellenizált közeg miatt indokolt. A $\sigma\alpha\rho\chi$ nem a test önálló bűnösségét, hanem az emberi esendőséget jelzi. Az ember akkor vét, ha földi erőiben, például a saját egészségében, erejében bízunk. A keresztény szemléletben a helyes hozzáállás az Istenbe vetett bizalom. S így a $\psi\chi\eta$ megjelenése itt azt az identitást, énképet jelzi, amely nem önmagába, hanem Istenbe kapaszkodik (uo. 87. o.).

A „tisztességesen éljete a pogányok között” erkölcsi buzdítás többször is előkerül a levélben (1Pt 1,15–18; 2,15–16; 3,1–7). Éles elválasztásként értendő a hitetlen világ erkölcsi átlaga és a keresztény hitből fakadó élet között. Azonban ez bizonyos értelemben nem elvárás, inkább a hitből fakadó következmény, lásd a teljes textus irányát.

A 13–17. versek közötti szakasz a *kettős kormányzás, két birodalom* elve okán erős lutheránus olvasattal bír. A péteri levél itt a páli hagyományokhoz közelít, ennek forrása logikusan a jézusi tanítás, például a császári adó megfizetésével kapcsolatban (Mt 22,15–22). Kiemelendő a szakaszból talán a 15–16. vers, ahol a jó cselekedetek némítják el az értelmetlen emberek tudatlanságát. A jó cselekedetek erkölcsi értékét mindenki elismeri, a pogányok, a kereszténységet támadók is, ez ellen nem lehet érvet felhozni. A békés, szeretetteljes magatartásnak missziós ereje is van (uo. 93. o.).

A szolgák itt az $\sigma\lambda\epsilon\tau\alpha\iota$ kifejezéssel kerül elének, ami inkább jelenti a tágabb háznépet, amelybe a házi szolgák is beletartoznak. Az újszövetségben több olyan esettel is találkozunk, amikor az egész háznép tér keresztény hitre. A teljes félelemmel való engedelmisség az Isten iránti tiszteletet jelenti, vagyis ha azt túlzás is lenne kimondani, hogy Isten akarata a rabszolgák sorsa, de az istenhit nem a kialakult társadalmi rend elleni éles lázadásban élhető meg, s abban főleg nem teljeseedik ki. Ugyanakkor az Isten iránti fé-

lelem a keresztény élet mozgatórugója. A keresztény szabadság abban mutatkozik meg, hogy Istenre mint mindenek Urára hallgat, s a földi urakra is addig, amíg azok az Isten akaratával nem kerülnek szembe (uo. 97–98. o.).

A szenvedés nem véletlen, Péter levelében (is) az Isten üdvösségének jele.¹ A fájdalom hordozása Isten üdvösségre néző elhívásának jele (uo. 98. o.). A hívő rabszolga engedelmisségén és munkáján Isten munkája nyugszik. Érdemes a szakaszhoz Lk 6,32–36-ot elolvasni, ahol Jézus az ellenség szeretetről, a jó cselekedetekről és a viszontváltás nélküli gesztusokról beszél. „... a *Magasságos fiai lesztok, mert ő jóságos a hálátlanok és gonoszok iránt. Legyetek irgalmasok, amint a ti Atyátok is irgalmas!*” (Lk 6,35b–36)

A perikópa megértése

Textusunk jól látható módon tele van erkölcsi mondanivalóval. Olyan iránymutatásokkal, melyek korunk társadalmi kontextusában nehezen értelmezhetők, de ez nem jelenti azt, hogy idejétmúltak. A krisztusi etika nem választható el a hitől, mert az etikánk valójában a hitünkől fakadó cselekedeteink és a gondolkodásunk összessége.

Péter világos énképről beszél (psziché), amely a hitből fakad, és újraértelmezi az embert. Óember – új ember? Igen. És utóbbi minden tettében, magatartásában a megváltására, az érte hozott áldozatra néz – legyen szabad vagy szolga, legyen úr vagy elnyomott. A textus még képviseli azt a szélsőségesen Krisztus- és így agapéközpontúságot, amely a 21. század individuumközpontú, jóléti társadalmában a kereszténységünkől is kikopóban van. Melyikünk szereti az ellenségeit? Melyikünk viseli keresztény szeretettel, meg-

¹ 1Thessz 2,14 bár más fogalomkörben dolgozik, de a megjelenő keresztényüldözésben mint az ígére adott abszolút elutasító válaszból az Isten munkásságát és az Istennel való kapcsolat jelét látja.

bocsátással, romboló indulatok nélkül a zuhanó közéleti kommunikációt?

Az a bizonyos háznép, amely nem lázad az ura ellen, hanem Istentől kapott feladatnak tekinti a hűséges szolgálatot, vajon bennünk él még? Ezeket a kérdéseket már az igehirdetés felé kanyarodva teszem fel.

Igehirdetési vázlat

Hívó migránsok

Bár könnyű lenne etikai mondanivalók irányába elkanyarodni, és a textusban szereplő szakasz az emberi rendek kapcsán még politikai áthallásokat is „enged”, de végtelenül pongyola hozzáállás lenne az ige szeretetteli karcosságát felszódázott erkölcsi sallanggá butítani. A szakasz tartóoszlopa – az én meglátásaim szerint – keresztény létünk jövevény és idegen voltában van. A *biosz* átmeneti, a *dzóé* a Krisztus-hitből elevenedik meg. De a földi létem nem független a megváltásban kapott valóságtól, sőt annak a szeretetnek a visszatükrözésére vagyok hivatott, ami a kereszt! E tekintetben nem a korszellem polgára vagyok, mert nem arra hívtam el.

A rohamos léptekben átalakuló világban most rossz kicsengése van a jövevényeknek és az idegeneknek, a migrációnak.² Több, tagadhatatlanul jogos félelem is megüli a kérdést. De azt is látnunk kell, hogy a hívó ember énképe a Krisztus-kapcsolatából épül fel, s így olyan hitből fakadó magatartásra hivatott, melyet viszont nem támogat, inkább csak megtűr, ha nem üldöz a világ.

A megváltottság énképe

Isten nem intellektus nélküli robotokat kér magának. De az sem igaz, hogy úgy szeret, ahogy vagyok! A bűnt, az én bűnömet, a bennem lakó bűnöket is elítéli. Értem viszont magát adja! Ez a boldog csere kihatással van az énképre, az ön-

² Mely amúgy nem szükségszerűen jelenti az illegalitást.

felfogásra. Az vagyok, akiért Isten a legdrágábbat adta, holott meg sem érdemeltem!

Ezért a nekem adott kegyelem nem tékozolható. És pont ezért kell ezt a kegyelmet a hétköznapok mezejére lecsorgatni.

A megváltozott énképből fakadó erkölcsi valóság

A kereszténységnek szerintem nincs dogma nélküli etikája, s az etikánk alapja nem az erkölcsi jó érzés, hanem az értünk dolgozó agapé. Jó cselekedeteink tehát az Isten akaratára figyelésből fakadnak, avagy abból, hogy jó értelemben identifikáljuk magunkba a Krisztust. *Imitatio Christi!* Krisztus követése nem pusztán passzív szemlélődés, hanem a tőle kapott szeretet továbbélése.

A világ jelenleg tele van repedésekkel. Mi nem vagyunk rabszolgák, de társadalmi igazságtalanságok ma is vannak döggivel. Visszaélések is. Sőt! Ezek között egy erkölcsi rendszer meghasonlik. Egy Krisztusba kapaszkodó szív viszont megtalálja környezetében azt, akihez lehajolhat. Nem biztos, hogy intézményi keretek között, de személyesen.

A világ, legalábbis szűk pátriánk, mikor e sorokat gépelem, országgyűlési választásokra készül, s a kampány sok esetben lépi át az erkölcsi határokat. Mikor a textus alapján majd az ígét hirdetjük, akkor a választásokon túlleszünk. De vajon túlleszünk a kiásott árkokon és az átlépett határokon is?

A keresztény énkép ebben is a keresztre néz. Nem lázong a társadalmi rend ellen, amíg az nem megy szembe Isten kegyelmével, de mindent megtesz, hogy a szeretetet képviselje a viharok között.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Jn 16,16–23; Jézus visszatérését ígéri; 1Móz 1,4–2,4; teremtéstörténet

Ének

EÉ 389: *Jézus, te égi szép* – a 4. versszak kiemelten összefügg a textus mondanivalójával. A *Liturgikus könyv* az EÉ 364. és 48. énekét ajánlja.

Illusztrációk

Reményik Sándor: *Kegyelem*
(Elérhető: <https://cultura.hu/kultura/vers-a-het-re-remenyik-sandor-kegyelem/>.)

Bár dedikáltan római katolikus mű, de a textus erkölcsi mondanivalójához, az elköteleződésből fakadó következményekhez mégis ajánlanám Sík Sándor *Hiszek* című művét. (Elérhető:

<https://oli.katolikus.hu/tortenetek/sik-sandor-hiszek/>.)

Felhasznált irodalom

GERÉB Zsolt 2015. *Péter első levelének magyarázata*. Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár. Web: <https://repo.proteo.hu/sites/default/files/documents/2015/2015-5402.pdf>.

JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.

A Szentírás magyarázata. Jubileumi kommentár. Szerk. Bartha Tibor. 3. köt. Kálvin Kiadó, Budapest, 1972. 409–413. o. Web: <https://biolka.ro/upload/Jubileumi%20Kommentar.pdf>.

■ FARKAS ERVIN

Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate)

► Jak 1,16–21

Mindig a fénybe nézz!

A vasárnap jellege

Cantate vasárnapja a 98. zsoltár örömhírét hordozza: „Énekeljete az Úrnak új éneket!” A feltámadott Jézussal való találkozás öröme ragyogja be az egyházi év e szakaszát. Ahogyan a szabadságot átélő nép vagy az isteni csodákat megtapasztaló bibliai alakok énekkel dicsérték Istent, úgy dicsérheti ma is a hálaadó gyülekezet a győztes Urat kimondhatatlan jóságáért.

Az „új ének” azonban nemcsak dicséret, hanem figyelmeztetés is: a feltámadott Krisztus népének öröme szükségszerűen más, mint a korábbi dallamok. A húsvéti eseményekben Isten helyreállította az emberrel való kapcsolatát; ebből fakad az új állapot, az új öröm és az, hogy a Megváltó az üdvösség útjára vezeti az övét.

Amit a textusról tudni kell

Jakab levele olyan hívőkhöz szól, akik Krisztushoz tartoznak, mégis belefáradtak a hit útjának monotonijába. Az „új ének” öröme halványul, a hit és az élet kapcsolata meglazul. A levél ezért a hétköznapi küzdelmekre, a hit terheire és az élethosszig tartó Krisztus-követés lehetőségére irányítja a figyelmet.

A modern kutatás részben éppen e hangsúlyok miatt kérdőjelezi meg a szerzőséget. Mivel Jakab, Jézus testvére korán mártírhalt szenvedett, felmerül, hogy a levél későbbi, Jakab nevében írt (pseudepigráf) irat. Ezt támaszthatja alá a retorikailag fejlett görög nyelvezet, a kevés konkrét utalás Jézus földi életére, valamint a már kialakult egyházi struktúra feltételezése. Mindez

a prédikáció szempontjából azért lehet fontos, mert a levél helyzete párhuzamot mutat a mai egyházzal: a kezdeti, intenzív parusziavárás halványul, és a második eljövétel egyre tágabb időhorizontba kerül.

Az adott igehely az 1. fejezet nagyobb gondolati egységéhez kapcsolódik. A levél kezdete a kísértések témáját tárgyalja: a próbákban való helytállás erősíti a hitet, ugyanakkor világossá teszi, hogy a kísértés nem Istentől ered. Oka az ember saját gyengesége, amely bűnhöz és halálhoz vezet – de semmiképpen nem Isten cselekvéséből fakad.

A perikópa megértése

A textus egy erős felszólító felütéssel indul a 16. versben, amely feltételezi egy új téma kezdetét, azonban ez csak részben igaz. A kísértésekről szóló – eddig zömében negatív előjelű – kifejtés Isten személyének tárgyalása által megváltozik, és a látványos képekkel illusztrált üzenet megoldási javaslatokat kínál az eddig nehezen értelmezhető kérdésekre.

Az ige leglátványosabb képe a „világosság Atyja” kifejezés, mely mellé erős ellentétpárokat helyez a szerző. A fény és árnyék játékának összetettsége jól illusztrálja az ige mondanivalóját, amely épp az Isten változhatatlanságáról szól.

A „világosság Atyja” kifejezés stilisztikailag kifinomult és páratlan kép, egy kozmológiai-teológiai metafora, amely tartalmilag ötvözi a köznapit antik és az ószövetségi istenfelfogás ismerős elemeit. A textus nyitómondatainak üzenete egyszerűen úgy foglalható össze, hogy a földi tapasztalat szerint a világosság után sötétség is következhet, de mivel Jakab levele szerint Isten maga a világosság, benne nincs sötétség. Ezért a kísértések nem vezethetők vissza Istenre, és nem igazolható, hogy Isten lenne a kísértés forrása.

Az isteni hatalom nagyságát és a teremtményi lét realitását a „felülről” és az „alá” kifejezések

is érzékeltetik, melyek megmutatják, hogy azzal a küzdelemmel, mellyel az ember a földi lét számos pillanatában szembesül – a kísértések és a bűn realitásában –, az Istennek nem kell szembeesnie. Mégsem következik ebből, hogy ne tudna segíteni, éppen ellenkezőleg: a szabadulás ajándékát – a húsvéti üzenet fényében – egyedül ő tudja megadni az erre vágyó ember számára.

Ennek az ajándékozási folyamatnak a szépségét szintén egy gyönyörű képpel illusztrálja a szerző. A születés kifejezésével, mely által metaforikusan a Krisztust valló közösségbe való beilleszkedést akarja jelképezni a szerző, nem csak itt találkozhatunk – hisz már a 15. versben is említi ezt a metaforát, de ott negatív üzenetet hordoz, és a bűn terjedését jelképezi; a 18. versben Istenre vonatkoztatva pozitívvá formálódik a kifejezés és annak megjelenítése, hogy az Isten nem a halált, hanem az életet munkálja, és új életre hív.

A születés vagy Istenre találás lehetőségét a saját korának összefüggésében egyértelműen az igehirdetés szolgálatához köti Jakab az „igazság igéje” kifejezéssel, és kijelenti, hogy mindannak a változásnak, melyről eddig szólt levelében, a helyszíne nem lehet más, mint az Isten igéje köré gyűlt közösség.

Egy érdekes szóra bukkanhatunk még ennek a nagy gondolatívnek a zárásaként. Az ἀπαρχή, leggyakoribb fordításban ’zsenge’ kifejezéssel Jakab a megváltás és a hitre jutás páratlanságára és ennek az eseménynek az újszerűségében rejlő lehetőségekre akarja felhívni a figyelmet. Pál apostol is sokat használja ezt a kifejezést; a szó valódi jelentése talán Jel 14,4-ben mutatkozik meg leginkább, ahol a megváltottak első közösségére utal, amely egyszerre hordoz magában hatalmas megtiszteltetést, de páratlan felelősséget is.

A 19. verstől megváltozik a szöveg szerkezete, és a mély teológiai metaforák használatát felváltja egy tömören megfogalmazott gyakorlati útmutatás. Úgy is fogalmazhatunk, hogy Jakab gyakorla-

ti teológiája a mindennapi életben megvalósuló hitre vonatkozik, és döntő kérdése, hogy a meg-lévő – gyakran megkövesedett – életmódból hogyan tud az ember kilépni a Jézus üzenetében rej-lő erőforrások által.

Fontos látni, hogy a 16. versben elhangzott ál-talános intéshez hasonlóan ez a 19. versben induló gondolategység is újra általános érvényű üzenet-ként interpretálódik, így jelezve az olvasó számá-ra, hogy senki sem vonhatja ki magát alóla, aki Krisztust Úrnak vallja.

A hallás és a cselekvés kérdését kezdi el ki-bontani a szerző, amely az evangéliumok tanul-ságos történeteikhez vezeti tekintetünket. A hal-lás jelentősége és dicsérete Mária és Márta tör-ténetében erős üzenete Jézusnak (Lk 10,38–42), ugyanakkor Lk 6,16–19-ben viszont óva int a Mester attól, hogy pusztán csak a hallgatásra helyezzük életünk fókuszát a cselekvő jelenléttel szemben. Ezt az ellentétet oldja fel Jakab azzal a gondolattal, hogy megerősíti a hallás jelentősé-gét a hit összefüggésében, sőt tovább árnyalva a képet, némiképpen a cselekedetek visszafogásá-ra is biztat a szólásra való késedelem kapcsán, amellyel az átgondolt bizonyágtétel jelentősé-gére akarja felhívni a figyelmet. Inti az olvasót a végiggondolatlan, sőt talán teológiailag ki-forratlan és elkapkodott igei alapú megnyilat-kozásoktól, majd hirtelen váltással a harag témájára fordítja az olvasó tekintetét. Első olva-sásra talán nem is értjük, hogyan kapcsolódik az eddigiekhez ez az új kifejezés, de ha a böl-cességirodalomra vetünk egy pillantást, ahol a harag elleni figyelmeztetés (JSir 1,22; Péld 15,1) összefüggésben van a visszafogottság, az óva-tosság és az önuralom ethoszával, talán érthe-tővé válik a kép.

Így jutunk el igénk záró gondolatához, mely egyfajta összegzése is a hallottaknak, melyben – a páli képet használva – az új ember felöltö-zéséről hallhatunk Jakabtól, összekötve egy má-sik metaforával, amely a tavaszi kerti munkák egy fontos feladatát jeleníti meg. A beoltás ké-

pével úgy érezheti Jakab, hogy talán még job-ban tudja illusztrálni az Isten ígéje által az em-berben végbemenő folyamatokat, amelyek egy külső erő munkája által új létállapotot eredmé-nyeznek, így elengedi a kezdő gondolatban hasz-nált öltözködési képet, és ezzel a látványos ol-tásképpel zárja gondolatait.

Igehirdetési vázlat

Tud-e segíteni?

Még a keresztény ember életében is újra és új-ra felbukkan a kishitűség. Amikor nem látjuk a kiutat, amikor próbák és kísértések hullámai csapnak össze felettünk, könnyen megszületik bennünk a gondolat: talán Isten nem kitartást vár, hanem egyszerű belenyugvást az új hely-zetbe. A minket körülvevő világ is ezt sugallja – alkalmazkodj, fogadd el, éld túl. A hűség és az állhatatosság ilyenkor tehernek tűnik, nem ajándéknak.

Ebből a belső bizonytalanságból fakad az a kí-sértés is, hogy bukásainkat vallásos szólamokkal fedjük el. Könnyű teológiai igazságokat monda-ni, amelyek látszólag megmagyarázzák a megma-gyarázhatatlant, és gyorsan helyreállítják a lelki egyensúly illúzióját. De ez önbecsapás. Nem gyó-gyulás, csak elfedés.

Jézus segítsége egészen más. Ő nem hitigaz-ságokkal takarja el a bűnt, hanem keresztje által megszabadít annak rabságából. Nem elfed, ha-nem elvesz. Nem kozmetikázza életünk megrom-lott viszonyait, hanem új alapokra helyezi azokat. Ez az út sokszor fájdalmas, mert valódi szembe-nézést kíván, de éppen ezért vezet valódi gyógyu-láshoz. Krisztus nem beletörődést kínál, hanem megújulást; nem magyarázatot a bukásra, hanem erőt az újrakezdéshez.

Tud segíteni!

Az élet terhei és a kísértések hullámai között kü-lönös erőt ad Jézus példája. A megkísértés idején

nem háritotta a felelősséget, nem keresett kibúvót, és nem gyártott magyarázatokat önmaga igazolására, hanem engedelmes maradt, és határozottan ellenállt a kísértő szavának. Ebben rejlik a mi reménységünk is.

Mivel valóságos emberként élte át a kísértést, ismeri a mi küzdelmeink súlyát. Nem kívülállóként szemléli harcainkat, hanem együttérző Úrként közbenjár értünk, amikor elbukunk, és erőt ad a kitartáshoz. Engedelmessége által legyőzte a bűn hatalmát, ezért az ő erejében bízva mi sem maradunk magunkra a próbák idején, igéjében bátorít és erősít.

És ha mégis elesünk, a kereszt nem a vég, hanem az újrakezdés helye. Krisztus nemcsak példát ad, hanem lehetőséget is kínál: felemel, helyreállít és továbbvezet. Így a valódi kérdés nem az, hogy képes-e segíteni – hanem az, hogy készek vagyunk-e elfogadni a segítségét. Mert a változás elutasítása nagyobb veszteség, mint bármely kudarc, amelyből még fel lehet állni.

További javaslatok az igehirdetéshez

Lekciók

Jn 16,5–15; Ézs 12,1–6

Énekek

EÉ 233, 318

Imádság

Köszönjük, Urunk, hogy nem a bukásaink magyarázatát adod, hanem az újrakezdés lehetőségét. Add, hogy ne a beletörődés útját válasszuk, hanem a megújulás reményét. Taníts bennünket hallgatni a te igédre, és engedelmes szívvel cselekedni akaratom szerint. Ámen.

Illusztrációk

VERS

Szabó Lőrinc: *Semmiért egészen* (részlet)

Kit törvény véd, felebarátnak
Még jó lehet;
Törvényen kívül, mint az állat,
Olyan légy, hogy szeresselek.
Mint lámpa, ha lecsavarom,
Ne élj, mikor nem akarom;
Ne szólj, ne sírj, e bonthatatlan
Börtönt ne lásd;
És én majd elvégzem magamban,
Hogy zsarnokságom megbocsásd.

DALSZÖVEG

Kovács Ákos: *Mindig a fénybe nézz...*

Mindig a fénybe nézz
Mert szebbet még soha nem láttál
Biztos a fénybe érsz
Ha fel tudsz állni, mikor elbuktál
Még bírnod kell
Nem felejtheted el
Hogy az a nyughatatlan szív
Lobog benned

Felhasznált irodalom

JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.

MÜHE, Ralf 2025. *Der Brief des Jakobus und der Brief des Judas*. Bibellesebund Verlag, Marienheide.

WISCHMEIER, Oda 2024. *Der Brief des Jakobus*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

■ PONGRÁCZNÉ GYŐRI BOGLÁRKA

Húsvét ünnepe után 5. vasárnap (Rogate)

▶ Jak 1,22–27

A szívbe oltott ige jó tettek gyümölcseit érleli

A vasárnap jellege

Ezen a vasárnapon az imádkozó ember és az imádságot meghallgató Isten áll az ige hirdetés középpontjában. A bevezető zsolnában annak írója az Urat magasztalja, aki nem utasította el imádságát, az ószövetségi textusban Mózes könyörög hűtlen népéért, az evangéliumban pedig Jézus arra biztat, hogy az ő nevében kérjünk mindent az Atyától. Az epistolában pedig még utalást sem találunk az imádságra. Az ige hirdetésben azonban nem szeretném sem az igei üzenetet, sem a vasárnap központi üzenetét figyelmen kívül hagyni. Rogate jelentése „kérjétek”, ezért azt próbálom szavakba önteni, hogy milyen kérések fogalmazódhatnak meg bennünk az alapigével kapcsolatban.

Jakab levele

Az általam magyarul elérhető kommentárok (Groó, Semsey, Fekete) mind megegyeznek abban, hogy Jakab könyvének mind az írójára, mind a keletkezési idejére és helyére, címzettjeire nézve csak találgatni lehet, az idők során sokféle elgondolás született. Még az is kétséges, hogy levélnek lehet-e nevezni, többek szerint keresztény mivolta is kérdéses, a sok bizonytalanság miatt viszonylag későn (a 4. század második felében) került be az újszövetségi kánonba.

A különböző elméleteket itt nem fejtem ki, a fent említett íróknál utána lehet nézni. Inkább néhány olyan gondolatot választottam, amelyek amellettszólnak, hogy Jakab levelének minden bizonytalanság ellenére helye van a Szentírásban.

Luther nem tartotta nagyra Jakab levelét, mert

hiányolta belőle a kereszt teológiáját, és küzdelmeiben nagyobb jelentőséggel bírtak Pál apostol levelei és a hit általi megigazulás tanítása. A könyvhöz írt előszavában így foglalja össze véleményét: „Jakab azok ellen harcol, akik a cselekedetek nélküli hitre hagyatkoztak [...], ezzel elmentébe kerül Pállal és az egész Írással [...]. Ezért Bibliámban nem sorolom az igazi főkönyvek közé, nem akarom azonban senkinek megtiltani, hogy kedve szerint értékelje; mert egyébként sok jó mondás akad benne.” (Idézi GROÓ 1963, 7. o.)

Kierkegaard védelmébe vette Luthert és együttal Jakab levelét is, amikor arról ír, hogy ha Luther az ő korában élne, nagyon is fontosnak tartaná az iratot, hogy „megakadályozza azt, hogy a hitet és kegyelmet mint az egyedül szükségeset hiábavalóan emlegetssék és egy rafinált világiasság takarójával használják” (KIERKEGAARD 1929, 30. o.).

Semsey szerint Jakab levele nem egy krízisben lévő gyülekezet konkrét problémájára adott válasz. A levél címzettjei nem szenvednek üldöztetést, hanem a hétköznapi élet gondjai között hitüket megélni igyekvő, egyszerű emberek, akik számára kísértést jelent, hogy a gyülekezeti közösségben a szeretet rendje helyett a világi trend a mérvadó (LENKEYNÉ SEMSEY 2017, 29. o.).

Braumann az iratot parainézisnek tartja, vagyis a levél gyakorlati, a vallásos életfolytatásra vonatkozó útmutatások, intelmek egymással laza összefüggésben álló sorozata (idézi GROÓ 1963, 7. o.). Barclay ahhoz hasonlítja ezt, amit a rabbinista irodalomban így neveznek: *charaz*, amelynek jelentése: 'gyöngyöket felfűzni'. A rabbik szerint ugyanis nem szabad egy témánál sokáig időzni, mert elveszítik a hallgatóság érdeklődését (idézi FEKETE 1994, 9. o.).

Jakab levelének kapcsolata a szinoptikusokkal szembetűnő (LENKEYNÉ SEMSEY 2017, 25. o.; FEKETE 1994, 12. o.). Jakab szavai alapigénkben is egybecsengenek Jézus szavaival az ige hallgatásáról és megtartásáról (lásd pl. Mt 7,21–27; Lk 8,19–21).

Szavak és ami mögöttük van – Gondolatok az igehirdetéshez¹

(Az első gondolatot csak zárójelben teszem ide, mert a 21. vers nem része a kiírt alapigének, mégis fontosnak tartom, mert ebből indulhat ki az a következtetés, amelyet Jakab levon. Bár Varga szótárában az ἔμφυτος (’elültetett, elvetett’) szó jelentéseként kizárólag a mag elvetésének képét találjuk, szinte az összes bibliafordításban ezt olvassuk: „fogadjátok a belétek oltott igét”. Ez a kifejezés egyedül ezen a helyen szerepel az Újszövetségben (a magvető veti a magot: σπείρω, Pál a szelíd olajfába való beoltással kapcsolatban: ἐγκεντρίζω). Ha Jakab mondanivalóját tartom szem előtt, én is inkább az oltás képét veszem alapul.)

A számunkra kijelölt szakaszban kétszer találkozunk a „becsapja magát” kifejezéssel. A 22. versben a παραλογίζομαι szerepel (visszaható jelentéssel: ’elszámítja, áltatja, rászedi önmagát’), a 26. versben szereplő ἀπατάω (’megcsal, becsap, félrevezet’). Azt már csak én teszem hozzá, hogy a hazugságok gyakran szándékosak lesznek, mert másokat is be akarunk csapni, és „filiterekkel” szeretnénk befolyásolni a rólunk kialakítani kívánt képet.

Az ember, aki belenéz (κατανοέω: ’megnéz, ránéz, meg szemlél’; ’ráirányítja a figyelmét’) a tükörbe, és alaposan megnézi az arcát, nem idegen tőlünk. Aztán elmegyünk, és elfelejtjük, amit látunk. És a külsőnk esetében ez jól is van így. Hi-

szén hogyan tudnánk bárkivel, bármivel foglalkozni, ha egész nap csak a saját külsőnkkel lennénk elfoglalva? A tükör képe három üzenetet hordoz számomra, amikor a szabadság tökéletes törvényébe tekintünk bele (παρακύπτω: ’belehajol’, ’beletekint’; nem csupán egy „futó pillantást vet” a törvénybe, hanem – éppen az aor. jellegnek megfelelően – betekintést nyer). „Uram, adj türelmet, hogy elfogadjam, amin nem tudok változtatni, adj bátorságot, hogy megváltoztassam, amit lehet, és adj bölcsességet, hogy a kettő között különbséget tudjak tenni” – könyörög Assisi Szent Ferenc, és tehetjük vele együtt mi is. Ez az első kettő. És ott van az az eset, amikor látom, ami változásra szorul, de nincs hatalmamban, hogy megtegyem. A torz, beteg, áttétes „foltjaimmal”, sebeimmel orvoshoz kell fordulnom, csak ő tud segíteni, gyökeres változást hozni. Így vihetjük mi is bizalommal Krisztushoz bűnös életünket, hogy a régi elmúljon, és minden újjá legyen.

Nem egyértelmű, hogy mit ért Jakab a νόμος τέλειος τῆς ἐλευθερίας alatt, főként, ha összehajlítjuk Pál apostol gondolkodásmódjával, aki a törvényhez a szolgaság képzetét köti. Ám ha összehasonlítjuk a Római levélben írtakkal: „Nincsen azért most már semmiféle kárhozható ítélet azok ellen, akik Krisztus Jézusban vannak, mert az élet Lelkének törvénye megszabadított téged Krisztus Jézusban a bűn és a halál törvényétől” (Róm 8,1–2), láthatjuk, hogy Pál sem minden esetben negatív értelemben állítja elének a törvényt. Mert hogy ami nyomaszt, mert nem tudom teljesíteni, mert elhordozhatatlan áldozatokat követel tőlem, azt valaki helyettem magára vállalta. Így lesz számunkra Jézus Krisztus a szabadság forrása és ajándékozója; ő átokká lett értünk, hogy a törvény már ne átok legyen számunkra (Gal 3,13). „Krisztus megváltott. Aki ezt megérti, annak a törvény többé nem terhet jelent, hanem a szabadság védelmi rendszerét. Ez tudja megóvni az embert a szabadosságtól.” (FEKETE 1994, 57. o.)

A belénk oltott ige „termései” közül Jakab itt hármat említ. Az egyik a nyelv megzabolozása

¹ A szavak jelentésénél VARGA Zsigmond *Újszövetségi görög-magyar szótárát* vettem alapul (1992).

(χαλιναγωγέω: 'megzaboláz, féken tart'). Jakob számára valamiért különösen fontos volt, hogy a levél címzettjeit óvja a nyelv bűneitől. A 3. fejezetben részletesebben is ír erről.

A második „termés” a kiszolgáltatottakkal való törődés. Az ἐπισκέπτομαι ('kiszemel, 'meglátogat') szóra íj. Fekete Károly a gondoskodást javasolja.

A harmadik „termés”: tisztán (ἄσπιλος: 'szepelő nélküli'; mindegyik esetben általános értelemben az erkölcsi feddhetetlenség) megőrizni az embernek magát a világtól (κόσμος: 'rend, világrend, világmindenség'; „A világ különféleképpen jellemzett, de mindenképpen Istennel ellenséges erők és lények székhelye, amelytől a keresztény embernek és az egyháznak tartózkodnia kell”). Nagy kísértés Isten mindenkori népe számára, hogy a világi (t)rendet vegye át. Jézussal együtt fohászkozhatunk: Nem azt kérjük, hogy vegyél ki minket a világból, hanem hogy őrizz meg minket a gonosztól!

Igehirdetési vázlat

A hallott ige

Isten nem kényszerrel vagy megfélemlítéssel oltja belénk szavát, hanem az ige hallgatása/olvasása által. Türelmesen várja, hogy egyszer csak szelíden fogadjuk. Az imádság kapcsolatfelvétel az Úrral, hogy üzenete ne csak a felszínen maradjon, hanem meggyökerezzen és szárba szökkenjen bennünk, hogy életünk összefonódjon az övével. Mert mit használ az embernek, ha befojtózza és posztolja a tényérjén csodásan elrendezett ételt, de aztán csak turkál benne? Amikor a szabadság tökéletes törvényébe nyerünk betekintést, meglátjuk, mennyire eltértünk a Teremtő alkotói tervétől, milyen messze eltávolodtunk az életadó és megtartó Istennel való közösségtől, de azt is, hogy ő ma is megmentésünkön munkálkodik. Ezért fordulhatunk hozzá: Uram, teremtsd újjá Szentlelkeddel!

A beoltott ige

A szívünkbe oltott ige változást indít el bennünk. Félreértések elkerülése végett – mivel a hallgatóink közül többen hamarabb asszociálnának erre – fontosnak tartom megjegyezni, hogy az oltás esetében nem az orvosok által használt védőoltásról van szó, nem is lehetne jó példa ebben az esetben, hiszen az a saját immunrendszer védekezését indítja be, nem úgy, mint a növényeknél használt eljárásnál. Ez utóbbi esetében épp az a lényeg, hogy a vad alanyba beoltott nemes rügyet vagy vesszőt jellemző tulajdonságok lesznek meghatározóak a terméshozatal szempontjából. Ha a beoltás megtörtént, nem csupán lehetséges vagy elvárható, hanem természetes, hogy a beültetett nemes vesszőnek megfelelő gyümölcs terem. Ha Isten beoltotta igéjét a szívünkbe, akkor abból egyenesen következik, hogy a termés sem lehet istentelen, csakis krisztusi.

Ahogy a nemesített növények esetében, úgy a mi életünkben is lesznek vadhajtások, ezeket kérnünk kell, hogy Jézus metssze vissza, hogy ne növekedhessenek fel a szeretetlenség és a békétlenség, a világiasság gyümölcsei, nehogy elszakadjunk attól, akitől az élető Lelket kapjuk. „Én Uram, én Istenem, vedd el tőlem mindenem, ami gátol Feléd! Én Uram, én Istenem, add meg nekem mindenem, ami segít Feléd! Én Uram, én Istenem, fogadd el az életem, hadd legyen egészen a tiéd!” (Sillye Jenő)

A termést hozó ige

A nemes vessző nemes gyümölcsöt hoz, táplálót, szemet és ízlelőbimbót gyönyörködtetőt. A belénk oltott ige is sokak számára áldásos tetteket terem.

A szavaink súlyos károkat tudnak okozni. Akár olyan lelki sérülést, amely egy életen át tartó gyötrelmet eredményez. Ma pedig már nemcsak szemtől szemben tehetik meg ezt az emberek, hanem a neten keresztül a távolság biztonságából, gyakran az ismeretlenség homályából, még bátrabban és gyakrabban elkövetik. A bántalmazott számára lassú és nehéz a gyógyulás az emberek iránti bizalmatlanságából és félelemből, még segítség-

gel is. Imádkozzunk érőért és Lélekért, hogy meg tudjuk zabolázni a nyelvünket, féken tudjuk tartani a kikíváncozó negatív, bántó, ítélkező szavakat, hogy hallgassunk, amikor hallgatni kell, és krisztusi szeretettel szóljunk, amikor szólunk kell.

Az özvegyek és árvák Jézus korában védtelessé váltak, képviselő nélkül maradtak. Ma talán nem ilyen rossz a helyzet, de most is sok ember van, aki társra, segítségre szorul. A látogatás vagy az adomány nagy segítség lehet, de azt, ami elveszett (családtag, munkahely, önértékelés), nem pótolja. Hadd álljon itt egy idézet, amely szerintem nagyon jól visszaadja, mire gondolhatunk ma Jakab szavait olvasva: „Itt ennél sokkal lényegesebből van szó. Arról, hogy mi vegyük fel a kapcsolatot ezekkel az emberekkel. Vagyis az özvegy és az árva ne legyen ismeretlen, távoli, hanem legyen közvetlenül hozzánk tartozó. [...] Arról, hogy testvérként élj testvéreiddel”, mert – mint Rác Miklós írja igehirdetés-kötetében – „a szabadság tökéletes törvénye lényege mutatkozik abban, hogy mindenkit Isten gyermekének hirdet” (RÁC 2017, 154–156. o.). Jézus is segítő szeretettel fordult a szükségét szenvedők felé. Ezért kilépvél az önmagunk körül való forgásból, így fohászkozhatunk: „Ó, Uram, segíts meg, hogy törekedjem, nem arra, hogy megvigasztaljanak, hanem hogy én vigasztaljak, nem arra, hogy megértsenek, hanem arra, hogy én megértsek, nem arra, hogy szeressenek, hanem hogy én szeressek.” (Assisi Szent Ferenc)

További javaslatok az istentisztelethez

Imádság

Urunk! Magasztalásodat hallotta fülünk: add, hogy süket legyen a veszekedés és a békétlenség hangjára. Nagy szeretetedet látta szemünk: add, hogy meglássa üdvözítő reménységedet is. Dicséretedet énekelte nyelvünk: add, hogy az igazat vallja ezután. Csarnokaidban járt a lábunk: add, hogy a világosság útján járjon ezután. Testedből részesült a testünk: add, hogy új életet éljen ez-

után. Hála néked kimondhatatlan ajándékozért. Ámen. (Malabár liturgia, 5. század. *A dunántúli evangélikus énekeskönyv rövidített kiadása új részszel.* Budapest, 1957. 448. o.²)

Lekciók

Jn 16, 23b–27; 2Móz 32,7–14

Énekek

EÉ 290, 452, 461, 441

Illusztrációk

„Jak 1,22–26

Olvasd újra a három kedvenc bibliai versedet! Vajon Isten milyen cselekvésre indít téged ezeken keresztül? Írj le pár ilyen dolgot, majd menj, és valósítsd meg az egyiket!” (*Biblia neked. Interaktív kiadás fiataloknak.* Harmat Kiadó, Budapest, 2021)

KÉP

Michael Henessy: *Imaiskola. Rajzos tanfolyam 110 leckében.* Lélek és Élet Alapítvány, Budapest, 1994. 110. rajz.

² https://library.hungaricana.hu/hu/view/EvangélikusEnekEskonyvekAgendak_011/?pg=447&layout=s

GONDOLATOK

„A csend gyümölcse az ima.
Az imádság gyümölcse a hit.
A hit gyümölcse a szeretet.

A szeretet gyümölcse a szolgálat.”

Teréz anya (1910–1997) római katolikus apáca,
a Szeretet Misszionáriusai szerzetesrend alapítója

„Tedd, amit tudsz, és imádkozz azért, amit nem tudsz!”

Charles Haddon Spurgeon (1834–1892)
angol baptista prédikátor

„Az embernek úgy kell élnie, amint gondolkozik,
mert másképp előbb vagy utóbb úgy fog gondol-
kozni, ahogyan él.”

Paul Bourget (1852–1935) francia író, kritikus

Felhasznált és ajánlott irodalom

BALICZA Iván 2007. Húsvét ünnepe után 5. vasárnap
(Rogate). *Lelkipásztor*, 82. évf. 5. sz. 185–186. o.

CZÖNDÖR István 2016. Húsvét ünnepe után 5. vasár-
nap (Rogate). *Lelkipásztor*, 91. évf. 4. sz. 148–150. o.

FEKETE Károly, ifj. 1994. *Jakab apostol levelének ma-
gyarázata*. Kálvin Kiadó, Budapest.

GROÓ Gyula 1963. *Jakab levele*. Evangélikus Sajtóosz-
tály, Budapest. Web: [https://medit.lutheran.hu/si-
te/konyv/2906](https://medit.lutheran.hu/si-
te/konyv/2906).

KIERKEGAARD, Søren 1929. *Önvizsgálat. Ajánlva a
kortársaknak*. Ford. Szeberényi Lajos. Evangéli-
kus Egyházi Könyvkereskedés, Békéscsaba. Web:
[https://medit.lutheran.hu/files/kierkegaard_on-
vizsgalat_bekescsaba_1929.pdf](https://medit.lutheran.hu/files/kierkegaard_on-
vizsgalat_bekescsaba_1929.pdf).

LENKEYNÉ SEMSEY Klára 2017. *Jakab és Filemon le-
velének magyarázata*. Debreceni Református Hit-
tudományi Egyetem, Debrecen. Web: [https://epa.
oszk.hu/03900/03996/00003/pdf/EPA03996_ac-
ta_2017_10.pdf](https://epa.
oszk.hu/03900/03996/00003/pdf/EPA03996_ac-
ta_2017_10.pdf).

RÁC Miklós 2017. *Az élet az éltető Isten cselekedete*.
Magánkiadás, Szombathely.

SÁRKÁNYNÉ HORVÁTH Erzsébet 1983. Húsvét ünnepe
után 5. vasárnap. *Lelkipásztor*, 58. évf. 3. sz. 189–193. o.

VARGA Zsigmond J. 1992. *Újszövetségi görög–magyar
szótár*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Bu-
dapest.

■ RÁC DÉNESNÉ

Mennybemenetel ünnepe

► ApCsel 1,1–11

Miért álltok itt az égre nézve?

A vasárnap jellege

Az ógyházban Krisztus mennybemeneteléről a Szentlélek eljövételével együtt pünkösdkor emlékeztek meg. Egeria útinaplójának beszámolója szerint a 4. század végén Jeruzsálemben már elkülönülve ünneplik a húsvét utáni negyvenedik napon. Szent Ágoston már apostoli eredetű ünnepként hivatkozik rá. Magyarországon a mennybemenetel, azaz az *ascensio Domini* elnevezése áldozócsüdtörtökként terjedt el, mivel a katolikus

egyházban ez volt az utolsó alkalom az évente legalább egyszer kötelező szentáldozáshoz járuláshoz. Liturgikus színe a fehér.

Amit a textusról tudni kell – A perikópa megértése

Perikópánk az Apostolok cselekedetei nyitóverseiből áll. Ezek átmenetet képeznek a lukácsi kettős mű, az evangélium és a Cselekedetek könyve között. Szakaszunk három egységre

osztható: az első a prólógus (1–3. vers), a második a tanítványok kérdése és Jézus válasza (4–8. vers), a harmadik a mennybemenetel elbeszélése és angyali értelmezése (9–11. vers). Ennek a nyitó szakasznak többrétű funkciója van. Egyfelől átvezetésül szolgál a feltámadás és az egyház története között, másfelől megfogalmazza a misszió térképét és menetét, hiszen a 8. vers gyakorlatilag az Apostolok cselekedeteinek egész szerkezetét előrevetíti. Harmadrészt pedig Jézus mennybemenetelének kozmikus jelentőségű üdvtörténeti eseményét beszéli el, végül pedig a visszatérés ígérétevel eszkatológiai perspektívát tár elénk.

Az első szakaszban lényeges görög kifejezés az *érxato* (1. vers), azaz hogy Lukács az első művét arról írta, hogy hogyan kezdett Jézus cselekedni és tanítani. Ez arra utal, hogy mindaz, amit a második műben leír, ugyanúgy folytatólagosan Jézus cselekvésének és tanításának a története, hiszen az egyház által a feltámadott Krisztus tevékenykedik.

A negyven nap motívuma (3. vers) ószövetségi és evangéliumi előképeket idézhet fel bennünk: Izrael pusztai vándorlása, Mózes tartózkodása a Sínai-hegyen, Illés vándorlása vagy éppen Jézus böjtölése a pusztában egyaránt negyven évig vagy negyven napig tartott. Ez az időegység mindig az átmenet, a felkészülés ideje, csakúgy, mint perikópánk esetében. Lényeges még a harmadik versben, hogy Jézus a negyven nap alatt is Isten országának dolgairól beszél a tanítványainak, csakúgy, mint az evangéliumban. Ez is aláhúzza a kontinuitást a húsvét előtti íge hirdetéssel.

A Jeruzsálemben való várakozás parancsa az Atya ígéréteinek beteljesedéséig ugyancsak egy lényeges lukácsi motívumot rejt magában, hiszen Jézus útját a szent városba Lukács írja le a leghosszabban az evangélisták közül, mintegy tíz fejezeten keresztül, az Apostolok cselekedeteiben pedig minden Jeruzsálemből indul ki. Az Atya ígérete itt a Szentlélekre vonatko-

zik, ahogy azt később ApCsel 2,28-ban láthatjuk Jóel 3 felidézésével, illetve Lk 24,49 kapcsán is. A jánosi keresztség és a Szentlélekkel való megkereszteltetés két üdvtörténeti korszak különbségét is magában hordja.

A tanítványok kérdése (6. vers) még mindig egy nemzeti messiási várakozás meglétéről tanúskodik, csakúgy, mint korábban az emmausi tanítványok esetében láthattuk. Jézus válasza nem a *baszileia* mibenlétére vonatkozó félreértéseket oszlatja el, hanem jelzi, hogy az Atya által önmagának fenntartott idők és alkalmak tudása nem a tanítványok kompetenciája. Az itt szereplő *khronousz* é *kairousz* a görög időszemlélet két markánsan különböző kifejezése. Az egyik a lineáris időre vonatkozik, míg a másik az isteni beteljesedési időre, az alkalmas időre, a minőséggel telített időre.

A perikópa kulcsmondata a 8. vers. Túl azon, hogy előrevetíti a könyv egész szerkezetét (1–7. fejezet: Jeruzsálem, 8–12. fejezet: Júdea és Samária, 13–28. fejezet: a pogány világ), egy olyan jézusi ígélet fogalmazódik meg benne, amely alapvetően meghatározza a mai napig, hogy mi a tanítványok feladata. Amikor a Szentlélek eljön, akkor a tanítványok erőt (dünamisz) kapnak, hogy Krisztus tanúi (martíresz) legyenek. Lukácsnál a *dünamisz* olyan isteni hatalom, amely cselekvővé tesz. Ez az isteni erő teszi alkalmassá a tanítványokat a tanúságtételre, akár egészen a mártírsors felvállalásáig menően.

A 9. vers passivumban álló állítmányának (égerthé – felemeltett) ki nem mondottalanya Isten. A felhő motívuma nem időjárásijelenség, hanem a negyvenes számhoz hasonlóan ugyancsak bibliai jelkép, gondoljunk a kivonulás felhőjére, a Sínai-hegyen lévő felhőre vagy a dicsőség felhőjére a templomban. Ezek mindig Isten közvetlen jelenlétére utalnak az Ószövetségben.

A két fehér ruhás férfi megjelenése (10. vers) nagyon hasonlít a lukácsi feltámadásel-

beszélés jelenetéhez (Lk 24,4). Kérdésük rendkívül lényeges: „...*miért álltok itt az ég felé nézve?*” A tanítványi lét nem a mennyei szférák passzív fürkészéséből áll, hanem aktív küldetés és történelemben, ahogy azt a kibontakozó Apostolok cselekedetei részletesen elénk tárja. Jézus pedig ugyanúgy fog visszajönni, ahogy felemeltetett.

Összegzésképpen, textusunk négy fontos teológiai súlypontot hordoz. Krisztológiai üzenete az, hogy Jézus feltámadt, tanított, majd pedig felmagasztaltatott. Ez utóbbi mozzanat a megváltás krisztusi műve utolsó fázisának, a végső egyetemes visszahatásnak, a Szentlélek kitöltetésének előfeltétele egyben. A pneumatológiai üzenet az, hogy a Szentlélek erőt ad, misszióba küld, és jelenvalóvá teszi Krisztust. Az ekklezziológiai üzenet az, hogy az egyház lényege a tanúságtétel, mert az egyház nem más, mint tanúk közössége. Végül az eszkatológiai tartalom az, hogy az egyház közties időben él, amely két pólus, Krisztus mennybemenetele és visszajövele között húzódik. Mindez dinamikájában szemlélve úgy fest, hogy Krisztus felemeltetésével a megváltás kozmikus dimenziót kap. A Szentlélek alászállásával az isteni élet belép az emberi történelembé. A tanítványok kiküldetésével az emberi lét missziós formát ölt.

Igehirdetési vázlat

A probléma az igeszakaszban

A mennybemenetel történetében van egy különös pillanat, amikor a tanítványok ott állnak az Olajfák hegyén, és Jézus beszél velük, majd felemeltetik, és felhő takarja el a szemük elől. A tanítványok pedig csak állnak, és nézik az eget. Ebben a jelenetben talán egyszerre van jelen a csodálat és a bizonytalanság. A tanítványok az elmúlt hetekben hatalmas dolgokat éltek át, hiszen látták Jézust meghalni a kereszten, majd pedig feltámadni a halálból. Negyven napon át hallgatták

tanítását Isten országáról, és most, amikor már talán azt gondolják, hogy végre minden világos lesz, Jézus eltűnik a szemük elől. Nem csoda, hogy az ég felé néznek.

Valójában azonban már korábban is látszik, hogy a tanítványok nem értik teljesen, mi történik. Amikor Jézus beszél velük, megkérdezik tőle: „*Uram, nem ebben az időben állítod helyre Izráel országát?*” A kérdés azt mutatja, hogy még mindig földi, politikai fordulatot várnak, mégpedig olyan királyságot, amely azonnal láthatóvá válik. De Jézus válasza egészen más irányba mutat, mert nem történelmi fordulópontokról, sem pedig az idők kiszámításáról beszél, hanem arról, hogy a tanítványok erőt kapnak majd a Szentlélektől, és tanúi lesznek a világban. Mégis, amikor Jézus eltűnik a szemük elől, a tanítványok csak állnak, és nézik az eget.

A probléma a mai világban

Ez a pillanat ránk is nagyon jellemző. Amikor Isten cselekszik, mi sokszor csak állunk, és próbáljuk megérteni, mi történt. Amikor Isten terve kibontakoznak, olykor bizonytalanul kereszük a helyünket, mi is az ég felé nézünk, persze nem szó szerint, hanem lélekben. Várjuk, hogy Isten látványosan beavatkozzon a világba, hogy egyértelműen megoldja a problémákat, hogy a hitünk bizonyossága kézzelfogható módon jelenjen meg. Közben gyakran úgy érezzük, mintha Krisztus távol lenne, hiszen a világ és benne a mi életünk tele van bizonytalansággal, konfliktussal, szenvedéssel. Az egyház sem mindig erős bástya, hiszen emberi gyengeségek, botrányok tépázzák. Miközben tehát kérdések és keresések között élünk, könnyen úgy érezhetjük magunkat, mint az Olajfák hegyén álló tanítványok. Mintha Jézus eltűnt volna a szemünk elől, és mi csak állnánk, és néznénk az eget. Hitünk egyik nagy kísértése az, hogy tétlen várakozássá váljék, hogy keresztény életünk csupán egyfajta vallásos, a mennyre irányuló fürkészés, de nem találja a helyét a világban.

Isten kegyelme az igeszakaszban

Alapigénkben azonban ebben a pillanatban megszólal a két fehér ruhás alak: „*Galileai férfiak, miért álltok itt az ég felé nézve?*” Ez a kérdés egyszerre ébresztő és vigasztaló hatású. Ébresztő, mert arra hívja a tanítványokat, hogy ne maradjanak tétlenek. De vigasztalás is, mert emlékezteti őket arra, hogy Jézus nem tűnt el végleg. „*Ez a Jézus, aki felvitetett tőletek a mennybe, úgy jön el, ahogyan láttátok őt felmenni a mennybe.*” A mennybemenetel tehát nem Jézus eltűnése, hanem inkább felmagasztalása. A feltámadt Krisztus az Atya jobbján uralkodik, és az ő hatalma nem egy földi királyság hatalma, hanem Isten uralma az egész teremtett világ felett. Jézus nem hagyta magára a tanítványokat, hiszen megígérte nekik a Szentlelket, azt az erőt, amely képessé teszi őket arra, hogy a tanúi legyenek. A történet tehát nem azzal ér véget, hogy Jézus eltűnik, hanem hogy a tanítványok küldetést kapnak.

Isten kegyelme a mai világban

Ez a kegyelem ma is érvényes. Mennybemenetel ünnepe arra emlékeztet bennünket, hogy Krisztus nem hagyta el az egyházát, Lelke által jelen van közöttünk. Minket is ugyanazzal a küldetéssel bíz meg, mint az első tanítványokat, hogy az ő tanúi legyünk. Nem azt kéri tőlünk, hogy minden kérdésre tudjuk a választ, vagy hogy erősek és hibátlanok legyünk, hanem azt, hogy tanúi legyünk annak, amit Isten cselekedett, hogy Krisztus él, hogy nem a bűné és a halálé az utolsó szó, mert Isten országa már elkezdődött ebben a világban. Miközben ezt tesszük, nem maradunk egyedül, mert az a Lélek, amely pünkösdkor kiáradt, ma is munkálkodik közöttünk és bennünk. Ezért a mennybemenetel nem a hiány ünnepe, hanem a reménység ünnepe, mert Krisztus uralkodik, és vissza fog jönni.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

1Kir 8,22–28; Mk 16,14–20

Énekek

EÉ 226, 227, 228, 278

Illusztrációk

Juhász Gyula: *Föltámadás után*

Negyven napig még a földön maradt

És nézte az elmúló tájakat.

És mondta: Ez Jordán, ez Golgota.

Itt verejték volt és emitt csoda.

És nézte, hogy a játszó gyermekek

Homokba írnak nagy kereszteteket.

És nézte, hogy a sírján csöndesen

Megnő a fű és borostyán terem.

Aztán megállt a Tábor tetején.

Oly könnyű volt a szíve, mint a fény.

Mint pelyhet, érezte az életet

És derűsen és némán mennybe ment.

Sík Sándor: *Galileai férfiak*

Galileai férfiak,

mért néztek az égre?

Mért, hogy forró könny fakad

férfiak szemébe? –

Jézus Krisztus visszajön,

Jézus Krisztus él!

Galileai férfiak,

mért, hogy tétlen álltok?

Vár a Kelet és Nyugat,

Krisztus bízta rátok.

Hirdessétek mindenütt:

Jézus Krisztus él!

Galileai férfiak,
Fel a küzdőtérre,
Minden népek szomjasak
Az Élet Vizére,
Választottak, bennetek
Jézus Krisztus él!

Galileai férfiak,
milyen jelle vártok?
Ő tinétek Lángot ad,
Égből küldi rátk.
Várjatok még tíz napig,
Jézus Krisztus él!

Galileai férfiak,
Mért, hogy sírva néztek,
Jézus Krisztus itt marad,
Úgy ígerte néktek!
Világvéig véletek,
Jézus Krisztus él!

Galileai férfiak,
ha majd jön az óra,
élőket és holtakat
hív majd számadóra:
a nagy Bíró visszajön,
Jézus Krisztus él.

Felhasznált irodalom

- BARRETT, C. K. 1994. *The Acts of the Apostles*. 1. köt. T & T Clark, Edinburgh.
- FITZMYER, Joseph A. 1997. *Acts*. Doubleday, New York. (The Anchor Bible.)
- PERVO, Richard I. 2009. *Acts*. Fortress Press, Minneapolis. (Hermeneia. A Critical and Historical Commentary on the Bible.)
- PESCH, Rudolf 1986. *Die Apostelgeschichte*. V/1. köt. *Apg 1–12*. Benziger Verlag – Neukirchener Verlag, Zürich–Einsiedeln–Köln. (Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament.)

■ LÁSZLÓ VIRGIL

Húsvét ünnepe után 6. vasárnap (Exaudi)

▶ 1Pt 4,7–11

Ültetészezon

A vasárnap jellege

Vasárnapunk „a húsvéti hálaadásból átvezet pünkösd előkészületeire: a Szentlélek megelevenítő tüzeinek jelenléteért könyörög” (HAFENSCHER 2010, 328. o.). Exaudi vasárnapját a 27. zsoltárból vett kezdőszó fémjelzi: „*Halld meg, Uram, hívó hangomat!*” (Zsolt 27,7) A vasárnap témája: „Meghallgatja [az Úr] erőtlén népe kiáltását”. Krisztológiai értelemben Exaudi a nagyszombathoz hasonló hullámvölgyet jelöl a történetben. Míg ott nagypéntek és húsvét közt a halál csöndje (pokorra alászállás) dominál, itt a mennybemenetelkor az immanens létezés maga mögött hagyó Jézus

és a még csak megígért Paraklétosz érkezése között vagyunk, az elhagyatott világ kétségbeesett kiáltása, sőt Isten-hívása tör az egek felé.

Amit a textusról tudni kell

Alapigénk az ógyházi perikóparend epistolája. Az oltár előtt kötelező evangélium Jn 15,26–16,4, ahol Jézus a világ által gyűlölt keresztényeket vigasztalja, és a Pártfogó eljövételét ígéri.

Míg Péter első levele elején Péter apostol maga köszönt, 1Pt 5,12 arra utal, hogy Szilvánusz írta a levelet, ami magyarázza, hogy benne Péter

és Pál teológiája egyaránt megjelenik. A levél egész alapkonceptiója szépen illeszkedik Exaudi vasárnapjához: Péter erősíteni akarja a pogány világ fojtogatásában élő, reményvesztett keresztényeket. A kezdődő keresztényüldözések (64: Néró, 96: Domitianus) közepette a kis gyülekezetek elveszve, elhagyottnak érzik magukat. A levél terminusa: *jövevények* vagyunk (1,1.17; 2,11). „A keresztények jövevények e világban, olyan emberek, akik útra keltek (1,13) [...], akiknek igazi hazája a mennyben van.” (*Biblia – magyarázó jegyzetekkel*) Péter ezeknek az Istenhez kiáltó keresztényeknek igyekszik reményt és praktikus életvezetési utasításokat adni egy ellenséges társadalomba való békés beilleszkedéshez.

A 7. vers konkrétan az Istenhez kiáltás (exaudi) jellegét hozza, de a pánik és kétségbeesés helyett a higgadt és tudatos, csendes imádkozásba csatornázva. A 8–9. vers a gyülekezet tagjai közötti szeretetkapcsolat erősítését célozza. Kérdés, hogy felszólítható-e egy közösség a szeretetre, számonkérhető-e, segít-e, ha parancsba adjuk... A 10–11. versben erősen előjön a páli teológia: a karizmák, kegyelmi ajándékok helyes használatát taglalja a levél (lásd 1Kor 12,1–6). Két csoportba osztva, az ige szolgálatát és a karitatív, szociális segítőmunkát hangsúlyozva, ami a mai napig érvényes program a keresztény egyházak számára, olyannyira, hogy ezek jelentőségének egy az egyhez arányára is sokkal jobban kellene törekednünk.

A perikópa megértése

A „bölc és józan” (4,7), tudatos és nyugalmas imagyakorlat több évezredes hagyománya különös ösvényeken keresztül utat talál a jelen kereszténységébe is. Péter első levelében a konkrét szorongás és rettegés elűzésének spirituális technikája hasonló, de rejtettebb módon minden korban megjelenik: a sivatagi atyáknál, remetéknél,

majd a szerzetesi lelkiségben, Luther hosszú reggeli imaidejében, a jezsuita Anthony DeMello, a karizmatikus protestáns André Rabe vagy éppen a lelkészakadémia keretei között a Percze Sándor és Varga Gyöngyi vezette lelkigyakorlatokban. Ennek értékeit itt nem részletezem, de jegyezzük meg, hogy ma is sokkal népszerűbb egyfajta eksztatikus, látványos műsorszerű imaforma, az „utcasarkok” dicsőítő világa a „belső szobákkal” ellentétben.

A keresztény közösségek egy vezető felszólításaival szerveződő belső rendje feltétlenül hordoz kockázatokat, amelyeket sosem szabad szem elől téveszteni. Idén már negyvennyolc éve történt a jonestowni tömeges öngyilkosság tragédiája, ami figyelmeztető jelként mindig a szemünk előtt kell legyen.

Igehirdetési vázlat

Keret – intro

Hamarosan vége a tavasznak, az ültetési szezonnak. A vetemény már a földben. Május végén még lehet hagymás, gumós növényeket ültetni, palántákat, földlabdás facsemetéket. Az ültetés csodás kertészkedés – végre nem beszántás, levágás, nyírás, metszés, fűrészelés, hanem új élet behozatala a kertünkbe. Sok mindenre kell figyelni. Ezekből egy nagyon egyszerű ültetési szabályra figyelmeztet minket a mai alapigénk.

Kívül-belül

Fel kell tudnunk ismerni a növénykénk részeit: gyökér, szár, levelek. Legyünk annyira lutheránusok, hogy tudjuk: a közösség, a gyülekezet nem eszköz, hanem eredmény, termés, gyümölcs, a Lélek gyümölcse. Péter a keresztényüldözés szította ellenséges társadalomban túlélni akaró, még apró gyülekezeteket próbálja megerősíteni. A külső nyomás bizonyára belső konfliktusokat is eredményezett, ezt igyekszik a tekintély utasításaival rendezni, szeretetre és folytonos Istentől függés-

re vezetni őket. Az apostoli intést követve a vége egy jól védett, de önmagába fordult, bezárkózott gyülekezet lehet.

Belső élet

Jézus szeret figyelmeztetni, hogy az imádkozásunk bensőséges, intim kapcsolat Istennel, magánügy, tere a belső szoba csöndje és magánya. Törekednünk kell, hogy bölcs és józan legyen ez az imádság, a szívünk és agyunk megtisztulhason gyűlölettől, keserűségtől, rettegetől, a valóságtól menekülés pótszereitől. Az imádkozás nem közösségi előadás, vallásos parádézás. Ez a csönd a személyes, spirituális táptalaj, ebből eredünk külön-külön, ebbe gyökerezünk, de egymás mellett mégis egy kertté növekedünk.

Külső élet

Az alapigénk rajzolta modell, a szeretetből fakadó három tennivaló: *vendégszeretet, igehirdetés, karitatív szolgálat* viszont nem maradhat a közösség szűk keretein belül. Sőt Jézus maga szavával és életével ennek éppen az ellenkezőjét hangsúlyozza: mindhárom területen ki kell lépünk a világba, sóvá és kovásszá kell lennünk. Egyenként, keresztényként személyes felelősségünk is ez a kilépés, de gyülekezetként és főleg egyházként különösen is. És kik felé kell nyitnunk? Jézus a végtelenbe tágítja a horizontot, az ő kegyelmes üzenete nem ismer határokat, egyetemes. Éppen ez a krisztusi lényeg, hogy nemcsak egy kiválasztott belső kör, beavatottak titkos társasága számára szól az evangélium, hanem a Föld végső határáig.

Keret – konklúzió

Az ültetésnél persze legyen elég mély a lyuk, beiszapolva, kigazolva. De a lényeg: a gyökér kerüljön a földre, ne pedig fejfelé! Ez nagyon triviálisnak tűnik, de például a vallásos élet területén könnyen a feje tetejére áll minden. Pedig elméletben mennyire egyszerű lenne: a csöndből táplálkozó intim imádság a gyökér; a belő-

le fakadó szár, törzs, levelek, virágok az ég felé törnek. Exaudi vasárnapjának Istenhez, Istenért kiáltásával. A gyümölcs pedig maga a kert, a közösség lesz – a megosztott szeretet cselekedetei révén: a befogadás, az üzenet és a felelősség révén.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Amint említettem, Jn 15,26–16,4, a kötelező lekción, az ógyházi evangélium csodásan kifejezi Exaudi vasárnap mennybemenetel és pünkösöd közre rekesztett, istenhiányt megelő teológiai helyzetét. A fakultatív Jer 31,31–34 a szívbe helyezett törvénnyel, a kiválasztottság alanyi élményével egészíti ezt ki.

Ének

EÉ 472: Scholz László szövege szépen illeszkedik a textus üzenetéhez.

Szemléltetés

Alapigénk üzenetét szimbolizálандó a szószékre is felvihető egy tetraéder alakzat, amelyen szépen bemutatható a szeretetből (felső csúcs) fakadó három feladat, gyümölcs (három alsó csúcs). Erre egy olyan cserepes virág is alkalmas lehet, amelynek három virága van: a láthatatlan gyökér a csönd imája, a megtartó szár a szeretet, és a virágok hármasa: a vendégszeretet, az igehirdetés és a karitatív szolgálat.

Illusztrációk

TÖRTÉNET

A bűn elfedezése szeretettel elsőre szörnyen rosszul hangzik, és könnyen félreértelmezhető. A városunk ökumenikus lelkeszi megbeszélésén a református kolléga a következő mondatot mondta Pintér Béla (zenész) és egy helyi lelkesz hasonló

bukása kapcsán: „A gonosz támad minket, csak akkor tudunk ellenállni, ha mi, lelkesek mindnyájan egymásnak vetjük a hátunkat, és úgy védekezünk.” A jól hangzó mondat több rétegben rejt csapdát, és válik igazán ijesztővé. A Szentírás biztosan nem ezt üzeni.

A tanítvány egy kis bölcsességet akart hallani.

– Menj, ülj be a celládba, s a cellád megtanítt a bölcsességre – mondta a Mester.

– De nekem nincs cellám. Én nem vagyok szerzetes.

– Igenis van cellád. Nézz magadba.

Anthony de Mello: *A legbelső*

VERS

Olav H. Hauge: *És bánat voltam*

És bánat voltam és barlangban lakoztam.

És gőg voltam és a csillagokra építettem.

Most a szomszéd fán építetek,
és amikor fölébrednek reggel,
arany szálakat fűz tűbe a fenő.

Felhasznált és ajánlott irodalom

Biblia. Magyarázó jegyzetekkel. Kálvin Kiadó, Budapest, 1997.

Evangélikus istentisztelet. Liturgikus könyv. Luther Kiadó, Budapest, 2007.

HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben.* Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszék, Budapest.

HAUGE, Olav H. 1990. *Almafa őszi szélben.* Ford. Tótfalusi István. Európa Könyvkiadó, Budapest.

MELLO, Anthony de 1996. *A csend szava. Egy perc bölcsesség.* Ford. Török Péter. Távlatok Kiadó – Korda Kiadó, Budapest–Kecskemét.

VARGA Zsigmond J. 1992. *Újszövetségi görög–magyar szótár.* Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

■ NOVOTNY DÁNIEL

TARTALOM

Mécses a te igéd

- SELMECZINÉ FÜZÉKOVÁ DIANA: *A szemünk tanul meg először látni, vagy a szívünk tanul meg bízni? (Jn 20,29)* 181

Tanulmányok

- KORÁNYI ANDRÁS: *Ütközetés és útkeresés. A lelkési életpálya az adott és hiányzó támpontok között* 183
- PÁNGYÁNSZKY ÁGNES – PONGRÁCZ MÁTÉ: *„Nem tudtam nem elindulni” A lelkési elhívás és utánpótlás empirikus és teológiai vizsgálata a Magyarországi Evangélikus Egyházban* 189
- Milyen lelkészre van ma szükség? Körkérdés a lelkési szolgálat kortárs kihívásairól* 206
- LÁZÁRNÉ SKORKA KATALIN: *Teológiai alapállásunk újrarögzítése* 206
- SZLAUKÓ-BOBÁL ORSOLYA: *Társadalmi korszakváltás és lelkési identitás* 210
- NÉMETH ZOLTÁN: *Ót és újat* 213

Figyelő

Könyvrecenzió

- TÓTH BENCE: *Egy borítóját vesztett kódex? Márk evangéliuma új megközelítésben* 217
- OROSZ GÁBOR VIKTOR: *Ösztönzések Dorothee Sölle olvasására* 219

Az igehirdető műhelye

- FARKAS ERVIN: *Húsvét ünnepe után 3. vasárnap (Jubilate) (1Pt 2,11–20)* 222
- PONGRÁCZNÉ GYŐRI BOGLÁRKA: *Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate) (Jak 1,16–21)* 225
- RÁC DÉNESNÉ: *Húsvét ünnepe után 5. vasárnap (Rogate) (Jak 1,22–27)* 229
- LÁSZLÓ VIRGIL: *Mennybemenetel ünnepe (ApCsel 1,1–11)* 233
- NOVOTNY DÁNIEL: *Húsvét ünnepe után 6. vasárnap (Exaudi) (1Pt 4,7–11)* 237

W

